

Forprosjekt: Kynnavassdraget

VIDEREUTVIKLING TIL EN HELHETLIG REISELIVSOPPLEVELSE

Sluttrapport | Daltveit Reiselivsutvikling | Februar 2019

Rapport 01/19 Daltveit Reiselivsutvikling

Daltveit Reiselivsutvikling

Olaf Aakranns veg 2

2414 Elverum

E-post: trond.daltveit@online.no

Tlf.: 909 25 895

Foto forside: Siv Hansen, Finnskogen Adventures

Øvrige foto: Trond Asle Daltveit og Elisabet Sveingar Amundsen

Forord

På oppdrag fra Våler, Åsnes og Elverum kommuner og Visit Elverum-Regionen AS har Daltveit Reiselivsutvikling høsten og vinteren 2018 gjennomført et forprosjekt for å videreutvikle Kynnavassdraget til en helhetlig reiselivsopplevelse. Forprosjektet er finansiert med midler fra statlig støtteordning for kommuner som har ulverevir.

Elisabet Sveingar Amundsen har bidratt til sluttrapporten med research og redigering. Ingen av oss har vært lokalkjente i Kynndalen. Vi har derfor hatt nytte av digitale kart, dokumenter og litteratur. En takk går til biblioteket ved Anno Norsk skogmuseum for å stille ikke-digitalt materiale til disposisjon.

Jeg vil også takke grunneiere, hytteeiere, representanter fra næringen og alle andre informanter som har tatt seg tid til både møter og telefonsamtaler. Til slutt vil jeg takke oppdragsgiver Landbrukskontoret for Våler og Åsnes, samt Visit Elverum-Regionen AS for godt samarbeid under hele forprosjektet.

Elverum, 23. februar 2019

Trond Asle Daltveit

Innhold

Sammendrag.....	7
Kapittel 1 Innledning.....	9
Målsetting og mandat.....	10
Disposisjon	10
Prosjektområdet.....	11
Interessenter.....	13
Prosjektleders rolle og arbeidsoppgaver	16
Tidligere satsing i området.....	17
Status for naturbasert reiseliv og bærekraft	19
Kapittel 2 Bærekraftig utvikling av Kynnavassdraget	21
Bevaring av natur, kultur og miljø.....	23
Styrking av sosiale verdier	25
Økonomisk levedyktighet	26
Kapittel 3 Tilrettelegging i og rundt Kynnavassdraget	29
Del 1. Generelle forhold	29
Krysningspunkter i Kynndalen	29
Bilkjøring i Kynndalen	30
Veg gjennom Kynndalen øst for Kynna	31
Veg gjennom Kynndalen vest for Kynna.....	31
Sykling i Kynndalen	31
Vandring i Kynndalen	34
Camping i Kynndalen	35
Interessepunkter i Kynndalen og Kynnavassdraget	37
Kynna som vernet vassdrag.....	38
Naturreservater og dyreliv	38
Fiske.....	40
Kulturminner fra steinalderen.....	40
Kulturminner knyttet til tømmerfløting	41
Padling i Kynnavassdraget – gjennomgående rute.....	42
Framkommelighet i Kynnavassdraget	43
Motorisert ferdsel på vann.....	45
Del 2. Sonene	46
Sone 1: Kynnas øvre del	46

Adkomst til sone 1.....	46
Padling i sone 1.....	47
Utsettingsplasser og parkering i sone 1	48
Leirplasser i sone 1	50
Interessepunkter i sone 1.....	51
Sone 2: Kynnas midtre del	51
Adkomst til sone 2.....	52
Padling i sone 2.....	53
Utsettingsplasser og parkering i sone 2	54
Leirplasser i sone 2	54
Interessepunkter i sone 2.....	57
Sone 3: Kynnas nedre del	58
Adkomst til sone 3.....	58
Padling i sone 3.....	60
Utsettingsplasser og parkering i sone 3	60
Leirplasser i sone 3	60
Interessepunkter i sone 3.....	61
Oppsummering tilrettelegging	62
Kapittel 4 Næringsutvikling	64
Kanoutleie.....	64
Sykkelutleie	66
Guiding og pakketering.....	67
Etablering av et samlet tilbud for utleie og transport.....	68
Arrangementer.....	69
Kulturpadling	69
Camp Finnskogen	70
Overnatting	71
Mat og servering	73
Samarbeid med sportsbutikker og bensinstasjoner	73
Bompenger	74
Fiskekort	74
Fishspot/Inatur	75
Finnskogen Fiskeeldorado	76
Hytteutvikling	76
Oppsummering næringsutvikling.....	77
Kapittel 5 Markedsføring.....	79

Hvem er gjesten?	79
Segmenteringsstudie	79
«Eventyr» i en verden av naturlig skjønnhet	80
Flukt	80
Utvide min kulturelle horisont	81
Deling og pleiing av relasjoner	81
Kynnavassdraget fremste kvaliteter	81
Kynnavassdragets muligheter i ulike markeder	81
Geografi og reisemønster	82
Det norske markedet	82
Det tyske markedet	83
Det nederlandske og belgiske markedet	83
Det svenske markedet	83
Det danske markedet	84
Resten av verden	84
Markedsmateriell	84
Bilder og film	85
Tekster	85
Turkart	85
Planleggingskart og infotavler	86
Markedskanaler	86
Turoperatører	88
Booking og salg	88
Kapittel 6 Anbefalinger for hovedprosjektet	91
Handlingsplan for hovedprosjekt	91
Virksomhetskritiske tiltak	93
Igangsetting av hovedprosjekt	93
Referanser	94
Vedlegg 1: Markedsplan	98
Vedlegg 2: Rapport studietur til Arvika	102

Sammendrag

August–desember 2018 pågikk forprosjektet for «Kynnavassdraget. Videreutvikling til en helhetlig reiselivsopplevelse». De tre kommunene Elverum, Våler og Åsnes ønsket å utrede hvordan Kynnavassdraget kan bli et opplevelsesprodukt for fastboende, hyttefolk og turister. Et viktig premiss er bærekraftig bruk av ressurser – natur og kultur – i området, hjulpet fram av offentlige institusjoner, næringsliv og frivillige organisasjoner.

Kynnavassdraget er et vernet vassdrag som går gjennom Elverum, Våler og Åsnes kommuner i Hedmark fylke. Signaturproduktet i prosjektet er kano- og kajakkpadling, kombinert med andre aktiviteter: sykling, vandring, fiske, bading og lokal kultur og historie. Kynnavassdraget utgjør et selvstendig reisemål, men kan også inngå i større opplegg, ikke minst som del av Finnskogen.

Forprosjektet har hatt fire fokusområder, behandlet hver for seg i rapporten:

- Bærekraftig utvikling av Kynnavassdraget
- Tilrettelegging i og rundt Kynnavassdraget
- Næringsutvikling
- Markedsføring

Forprosjektet har kartlagt og vurdert hva som kreves av tilrettelegging for padling og sykling samt utsiktene for transport, servering, overnatting og annen næring knyttet til virksomheten. Her skisseres opplevelsestilbud rettet mot målgrupper med bestemte reisemotiv.

Kartleggingen bygger på rapporter, befaringer og samtaler med grunneiere, hytteeiere og andre brukere av området. Den har vist at det er behov for å rette innsatsen mot flere felt for at Kynnavassdraget kan framstå som en helhetlig reiseopplevelse. Disse er oppsummert i en handlingsplan, som anbefales organisert i delprosjekter under et hovedprosjekt, ledet av en styringsgruppe.

For å utvikle Kynnavassdraget i tråd med UNWTOs ti prinsipper for bærekraftige reisemål, bør det utarbeides planer for å bevare og formidle kulturelle og historiske verdier i området. Det må sikres at foreslåtte fysiske inngrep gir minst mulig negative konsekvenser for natur og kultur, og i hovedprosjektet bør gjestenes miljøfotavtrykk undersøkes nærmere. For å styrke sosiale verdier og sikre gode opplevelser for hytteeiere og gjester bør det gjennomføres en hytteundersøkelse. Det anbefales også at det utføres gjesteundersøkelser med fokus på gjestetilfredshet, sikkerhet og opplevelseskvalitet. Videre må fellesgodene i Kynnavassdraget sikres gjennom en plan for å finansiere vedlikehold og framtidig utvikling.

Det foreslås tiltak som vil gjøre Kynnavassdraget mer tilgjengelig. Ønsket er å få flere innbyggere, hytteeiere og turister til å oppsøke området. Samtidig skal det ikke forringe opplevelsesverdien for dem som bruker området i dag. Målet er å skape bedre opplevelser for alle, enten det gjelder fysisk tilrettelegging, informasjon eller pakketilbud. Her er det mulig for etablerte og nye foretak å vokse. Først og fremst bør det etableres en lønnsom og bærekraftig utleie- og transporttjeneste for kano og sykkel. Det vil også være rom for virksomhet innen guiding, arrangement, overnatting, mat og servering, fiskekort, bompenger og hytter. For å lykkes, kreves samarbeid og samhandling blant flere små aktører – og det kreves et målrettet markedsføringsarbeid. Disse bitene bør prioriteres i hovedprosjektet.

Kapittel 1

Innledning

Kynnavassdraget er et vernet vassdrag som går gjennom de tre kommunene Elverum, Våler og Åsnes i Hedmark fylke. Kynna med tilførselselver og vann utgjør et sidevassdrag til Flisa i Glommavassdraget. Slik inngår Kynnavassdraget i Norges største vannsystem.

Elverum, Våler og Åsnes kommuner ønsker å videreutvikle Kynnavassdraget som opplevelsesprodukt for fastboende, hyttefolk og turister. Det skal bygge på en bærekraftig bruk av ressursene som ligger i området – natur og kultur – og hjelpes fram av offentlige institusjoner, næringsliv og frivillige organisasjoner.

Prosjektet kom i stand våren 2018 etter politiske vedtak i Våler og Åsnes kommuner med ønske om næringsutvikling og turisme på Finnskogen og Kynnaområdet spesielt. Det ble invitert til innledende møter med representanter fra Elverum, Våler og Åsnes for å se på muligheten for et fellesprosjekt. Begrunnelsen for at nettopp Kynnavassdraget ble utpekt som utviklingsområde, er den betydelige innsatsen som allerede har vært lagt ned for å tilrettelegge området for padling, sykling, fiske og vandring. Tilretteleggingen er gjort gjennom tidligere prosjekter og stor frivillig innsats. Man anså derfor at en ytterligere tilrettelegging for utvikling vil gi god effekt uten altfor store investeringer.

Prosjektet er finansiert med tilskudd fra den statlige støtteordningen til kommuner med ulverevir. I 2017 ble 20 millioner kroner fordelt likt til kommunene. Formålet med tilskuddsordningen er at midlene skal brukes til konfliktreducerende tiltak.

Kommunene gis frie rammer til hvordan midlene brukes innenfor forskriften.

Tilskuddsmidler til fellesprosjektet for Kynna ble bevilget direkte fra Våler og Åsnes kommuner, og via Visit Elverum-Regionen AS fra Elverum kommune. Landbrukskontoret for Våler og Åsnes har vært prosjektansvarlig. Trond Asle Daltveit ble engasjert som prosjektleder ut fra følgende målsetting og mandat:

Målsetting og mandat

Landbrukskontoret for Våler og Åsnes har igangsatt prosjektet for å videreutvikle Kynnavassdraget til en helhetlig reiselivsopplevelse. Forprosjektet skal inneholde en skriftlig utredning med forslag til konkrete utviklingstiltak. Det skal lede til et hovedprosjekt, hvor valgte tiltak skal gjennomføres.

Signaturproduktet er kano- og kajakkpadling innenfor et definert start- og endepunkt i Kynnavassdraget. Prosjektet skal også se på muligheten for å koble signaturproduktet med andre opplevelser (sykling, vandring, fiske, bading og historie/kultur) samt transport, servering og overnatting. Prosjektet skal ha fokus på mulighetene for næringsutvikling både i Kynnaområdet og hos de eksisterende reiselivsbedriftene i regionen.

Disposisjon

Den skriftlige utredningen foreligger her i form av en rapport som består av seks kapitler. Den har en innledning, fire kapitler for fokusområdene i prosjektet, samt en oppsummering som gir anbefalinger til hovedprosjektet. Som vedlegg følger handlingsplan (vedlegg 1) og rapport fra studietur (vedlegg 2).

Videre i kapittel 1, Innledning, presenteres prosjektområdet og interessenter, arbeidsgangen i forprosjektet, tidligere prosjekter og status for naturbasert reiseliv og bærekraft.

Kapittel 2, Bærekraftig utvikling av Kynnavassdraget, omhandler bærekraftig reisemålsutvikling og beskriver anbefalinger og tiltak som må implementeres i alle deler av utviklingsprosjektet.

I kapittel 3, Tilrettelegging i og rundt Kynnavassdraget, beskrives det fysiske produktet, områdets kvaliteter og eksisterende tilrettelegging. Med det som grunnlag foreslås ytterligere fysiske tilrettelegginger.

Kapittel 4, Næringsutvikling, tar for seg mulighetene for å skape mer inntekter knyttet til utviklingen av Kynnavassdraget som en reiselivsopplevelse.

Kapittel 5, Markedsføring, omhandler valg av målgrupper, utvikling av markedsmateriell, valg av markedskanaler og organisering av markedsføringsarbeidet.

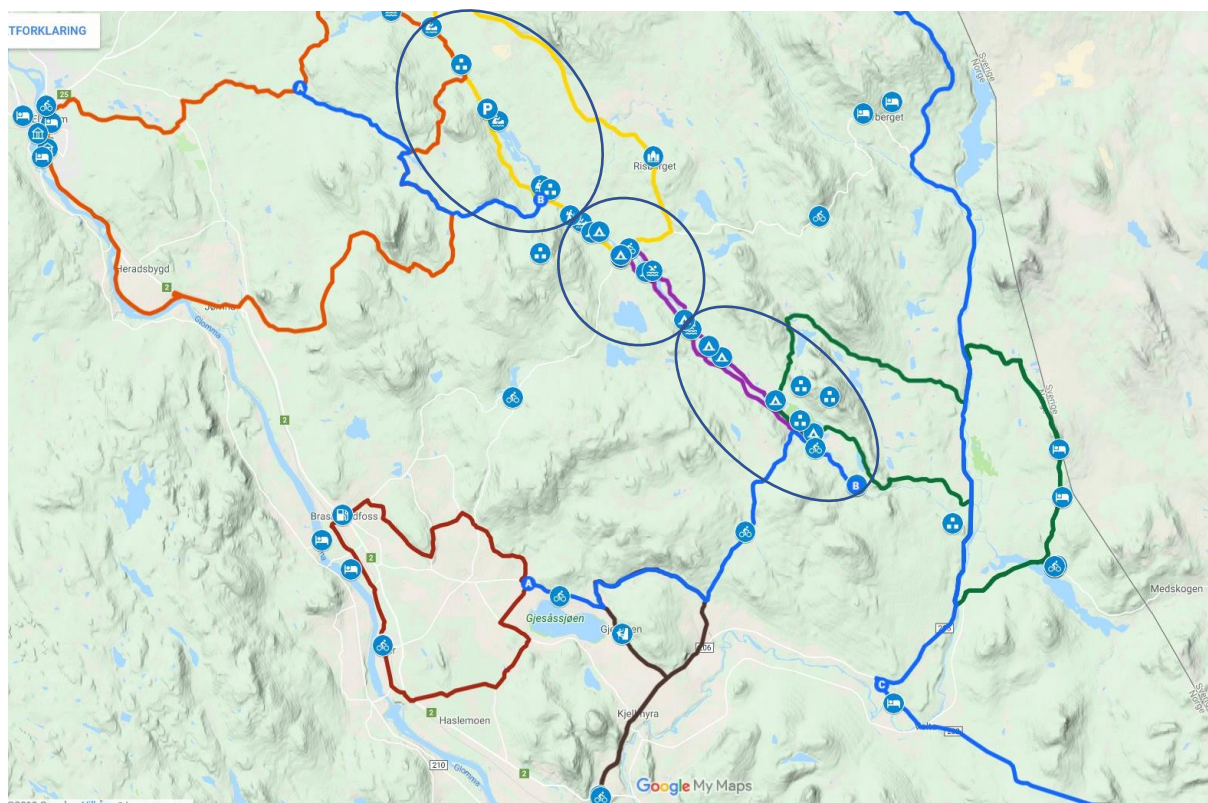
Kapittel 6, Anbefalinger for hovedprosjektet, introduserer handlingsplanen og oppsummerer forutsetninger som må til for at handlingsplanen skal være gjennomførbar.

Prosjektområdet

Prosjektområdet ligger mellom et definert start- og endepunkt for padling i Kynnavassdraget. Ut fra befaring og samtaler med grunneiere, hytteeiere, kommunens representanter og andre lokalkjente, er det naturlig å dele prosjektområdet i tre soner (se bilde 1):

- **Sone 1: Kynnas øvre del**
Strekningen Storbekkoset–Kynnsjøen–Silkoset (Elverum kommune, felles med Våler kommune fra Renmyrsjøen) (ca. 11 km)
- **Sone 2: Kynnas midtre del**
Strekningen Silksjøen–Skårsjøen (Våler kommune, felles med Åsnes kommune fra Skårsjøen) (ca. 6 km)
- **Sone 3: Kynnas nedre del**
Strekningen sør for Skårsjøen–Kynndammen (Våler kommune og Åsnes kommuner felles fram til Fløgoaset, Åsnes kommune alene resten av strekningen) (ca. 13 km)

Prosjektområdet omfatter padlestrekninger gjennom vassdraget, totalt ca. 30 km av i alt ca. 50 km, og deres nærmeste omgivelser. Inndelingen følger naturlige avgrensninger i vassdraget (Hovind, 1997), til en viss grad også administrative områder. Det er imidlertid slik at strekninger av Kynnavassdraget for Våler utgjør felles kommunegrense med både Elverum og Åsnes.

Bilde 1: Prosjektområdet og sonene

Prosjektområdets tilgjengelighet og markedspotensial er avhengig av naturlige innfallsporter til området. Derfor er disse innfallsportene utførlig beskrevet og definert som en viktig del av den helhetlige reiselivsopplevelsen.

I prosjektområdet finnes ulike steder med samme navn. I Kynnavassdraget har det vært flere damanlegg kalt Kynndammen: Øvre Kynndammen i Sørskogbygda i Elverum kommune, Kynndammen (også kalt Nordre Kynndam) ved Damtjenna i Elverum/Våler kommuner (sone 1) og Kynndammen (også kalt Ytre Kynndam) i Åsnes kommune (sone 3) (Brattlie, 1994, s. 23). Den første dammen ligger utenfor prosjektområdet. De to siste vil i denne rapporten bli omtalt som Kynndammen (nord) og Kynndammen (sør).

Bilde 2: Kynndammen (nord)

Det er også eksempler på at kartnavn ikke samsvarer med navn brukt lokalt eller i tidligere rapporter. Mens det siste store vannet før Kynnbrua i Våler (sone 2) heter Silkesjøen på kart, er Silksjøen valgt i rapporten.

Kynna renner i sørøstlig retning. Det er vanlig å referere til vestsiden og østsiden, selv om det ikke tilsvarende kompassretningene til enhver tid.

Interessenter

I dette prosjektet er det mange parter. De har en rolle, eller de blir direkte eller indirekte påvirket av ytterligere utvikling i Kynnavassdraget:

- **Grunneiere:** Grunnen i Kynnavassdraget eies av privatpersoner eller kommuner. På grunneiernes eiendom er det opparbeidet infrastruktur, som blir brukt til ferie- og fritidsformål. All fysisk tilrettelegging på eiendommen må godkjennes av

grunneier. Derfor er det viktig å avklare mulige konflikter mellom tilrettelagte naturbaserte aktiviteter og øvrige interesser grunneier har. Det beste er om tiltak samsvarer med grunneiers egne interesser. Med i dette bildet er også Glommen Skog og de lokale vegselskapene som drifter skogsbilvegene i området.

- **Hytteiere:** Hytteeierne inngår blant grunneierne. De vil være opptatt av hyttas og områdets bokvalitet. De kan også ha en rolle som bruker av aktivitetstilbudet.
- **Innbyggere:** Det er få fastboende langs Kynnavassdraget. Tettstedene Risberget og Gravberget kan bli påvirket av økt bruk av Kynna.
- **Forvaltningen:** På vegne av innbyggerne står **kommunene** for reguleringen av Kynnavassdraget som et friluft- og næringsutviklingsområde. **NVE** og **Fylkesmannen i Innlandet** (før 2019: Fylkesmannen i Hedmark) overvåker at dette skjer innfor de nasjonale føringene som ligger til grunn for forvaltning av natur- og kulturressurser.
- **Regionrådene og Hedmark fylkeskommune** (fra 2020: Innlandet fylkeskommune) er premissgivere gjennom overordnede strategier, regionale planer, kompetanseressurser og finansiering. Det mest relevante er regional plan for opplevelsesnæringer, ledet av et partnerskap (Hedmark fylkeskommune, 2018). På overordnet nivå leverer de tjenester innen kultur, kulturarv, folkehelse og planlegging, noe som også har relevans for utviklingen av Kynnavassdraget.
- **Næringsvirksomheter:** Disse er avgjørende for om det blir verdiskapning ut av tilretteleggingen som gjøres i området. Det gjelder bedrifter innen overnatting, aktivitetstilbud, servering, transport, drivstoff og matvarer. Geografisk og strategisk tilknytning til Kynnavassdraget vil være vesentlig for engasjement og involvering i utviklingen.
- **Reisemålselskapene:** De skal aktivt og målrettet markedsføre destinasjonen som reisemål for turister. De skal styrke destinasjonens konkurransekraft og markedsposisjon ved å legge til rette for økt reiselivsaktivitet i destinasjonen. Visit Elverum-Region AS og Visit Kongsvingerregionen har et felles eierskap i Visit Hedmark sammen med Visit Hamarregionen. Her samarbeides det om felles prosjekter og markedstiltak knyttet til felles reiselivsportal for landsdelsselskapet VisitOsloRegion (se www.visit-hedmark.no). I tillegg organiseres Hedmarks deltagelse i Interreg-prosjekt med Värmland, Akershus og Østfold gjennom Visit Hedmark. Det er bevilget penger til et nytt Interreg-prosjekt med fokus på ledsturisme.
- **Turistkontorene,** som gjennom kvalitetssikringsordningen til NHO har fått autorisasjon (NHO Reiseliv, 2018). Det er naturlig at disse formidler informasjon om Kynnavassdraget. De nærmeste turistkontorene er Anno Norsk skogmuseum i Elverum, Mellem gårdsutsalg på Flisa og Skaslien Gjestgiveri på Kirkenær.
- **Innovasjon Norge:** Dette statlige organet bidrar til næringsutvikling gjennom lån, tilskudd, rådgivning, profilering og nettverk. Reiselivssatsingen er lagt dit. De har

et avdelingskontor på Hamar, hvor alle henvendelser fra lokale næringsaktører blir håndtert. Innovasjon Norge er med i partnerskapet for opplevelsesnæringer. Gjennom Visit Norway koordineres nasjonale og internasjonale markedsføringskampanjer. Deltagelse i kampanjene går gjennom reisemålselskapene.

- **Senter for reiselivsforskning, Lillehammer**, etablert av Høgskolen i Innlandet 01.01.2017, har som et av sine mål å gjøre forskning lettere tilgjengelig og mer relevant for reiselivsnæringen og offentlige myndigheter. Det 3-årige (2018–2020) forskningsprosjektet *Bærekraftige Opplevelser i Reiselivet (BOR)* er rettet mot reiselivsaktører i Innlandet (Senter for reiselivsforskning Lillehammer, 2018).
- **Solør Næringshage**: Den er gjennom avtale med Sør-Hedmark Næringshage en del av SIVAs konsept for næringshager og koordinerer et bedriftsnettverk tilknyttet Flisa, som bl.a. drifter en nettportal kalt Oplevsolor.no.
- **Finnskogen Natur & kulturpark (FNK)**: Dette er en felles samarbeidsplattform for ivaretagelse og utvikling av Finnskogen. Gjennom samarbeid og samhandling skal attraktivitet for bosetting, besøk og bedrifter økes. Langsiktig innsats skal sikre kontinuitet for bygde- og næringsutviklingen under en felles merkevare. Dette skal gi merverdi for alle deltakere. En natur- og kulturpark bygger på et lokalt og regionalt engasjement for egne natur- og kulturverdier. Dette er dermed ikke en park for naturvern, selv om den også omfatter slike områder. FNK har tre prosjekter som er relevant for utviklingen av Kynnavassdraget:
 - **Finnskogleden**: FNK har overtatt eierskapet og fått bevilget ca. 1 million kroner til utbedring av sti, hytter, infoskilt og bobil-/parkering- og telt plass.
 - **Finnskogen Friluftsråd**: FNK har tatt initiativ et forprosjekt for å etablere Finnskogen Friluftsråd. Målet er å få tilgang til mer statlige midler øremerket friluftsliv samt bedre koordinering av det offentlige, idrettslag, grunneierlag, hytteforeninger, grenderåd og velforeninger på Finnskogen.
 - **Bedriftsnettverk for Finnskogen**: I samarbeid med destinasjons-selskapene fikk FNK i oppdrag å søke Innovasjon Norge om midler til en forstudie for å etablere et bedriftsnettverk for Finnskogen. Forstudiet gjennomføres høsten 2018.
- **DNT Finnskogen og Omegn**: Den regionale avdelingen av Den Norske Turistforening – DNT Finnskogen og Omegn (DNT FO) – har et todelt formål. For det første jobber foreningen som en vanlig turistforening med å få folk ut på tur ved å rydde og merke stier, drifte hytter og arrangere fellesturer. For det andre skal DNT FO aktivt spre viten om den skogfinske kulturen på Finnskogen.
- **Lokale jeger- og fiskerforeninger**: De organiserer og forvalter jakt- og fiske-ressursene på Finnskogen. De er lokallag tilsluttet Norges Jeger- og Fiskerforbund med NJFF Hedmark i Elverum som fylkeslag.

- **Lokale sykkelklubber:** De organiserer syklister som driver mosjon og konkurranser på sti, veg og bane. De har stått for skilting av sykkelruter i Åmot, Elverum, Våler Åsnes og Grue gjennom et felles prosjekt.
- **Historielag** eller tilsvarende lokale lag og foreninger kan bidra til å formidle lokal historie tilknyttet Kynnavassdraget og Finnskogen. De mest aktuelle er Elverum Historielag, Risberget kulturhistoriske forening og Åsnes Finnskog Historielag.
- **Risberget Idrettslag** drifter og eier bygningsmassen på festplassen på Kynnbrua. De leier ut anlegget til ulike arrangementer. **Risberget Turforening** arrangerer det årlige trimløpet Risberget rundt.
- **Kajakkgruppa i Våler Idrettsforening** er aktiv og kan bidra med kompetanse, kurs og utstyr for utleie. De kan bidra med kobling mot Glomma med sitt nye kajakkhus i Vålbeksundet (Brandett, 2019).
- **Finnskogtinget** er en møteplass for dem som driver en eller annen form for frivillig virksomhet på Finnskogen. Det avholdes et årlig møte og driftes av en valgt styringsgruppe.

Prosjektleders rolle og arbeidsoppgaver

Prosjektleders første deloppgave har vært å skaffe seg kunnskap om områdets fysiske kvaliteter, interessenter og relevante markedsmessige forhold. Rent konkret har dette vært gjort ved å gjennomføre befaringer, studietur og undersøkelser på Internett. I tillegg ble følgende aktører kontaktet:

- **Grunneiere:** Et relevant utvalg grunneiere er kontaktet pr. telefon (19 stk.). Det har vært avholdt ett møte. Kommunikasjonen har vært tovegs, der målet har vært å motta og gi informasjon og synspunkter knyttet til utvikling i området. Et veiledende spørreskjema er brukt under samtalene. Svar er notert i skjemaet.
- **Hytteiere:** Det er brukt samme metode som overfor grunneierne. Kommunikasjonen har kun foregått over telefon (8 stk.).
- **Næringsaktører:** Disse ble kontaktet etter runden med grunn- og hytteiere. Kommunikasjonen var også her tovegs (21 stk.). De fikk presentert en foreløpig beskrivelse av prosjektet og fikk anledning til å gi tilbakemelding.
- **Øvrige aktører:** Det har vært et formål å nå flest mulig av dem som er oppført som interessenter i prosjektet. I tillegg har det vært telefonkontakt med næringsaktører som har et tilsvarende tilbud i andre områder. Alle kontakter er oppført i et register der de viktigste innspillene er oppsummert.

Kontakten og dialogen i forprosjektet har pga. begrensning i tidsbruk ikke vært komplett. Derfor må dette arbeidet videreføres i et hovedprosjekt.

Prosjektleder har valgt å gi en viss anonymitet til informantene og opererer dermed ikke med personnavn i rapporten. For den som er kjent med lokale forhold, vil det i noen tilfeller være mulig å forstå hvem som har uttalt seg. I slike tilfeller er informasjonens viktighet og relevans vurdert sammen med at den er nøytral og faktabasert.

Prosjektleder fikk i oppdrag å planlegge en enkel studietur som gikk til Arvika. Etter tips fra Visit Värmland falt valget på Arvika Kanot & Turistcenter og Glaskogen. Rapport fra turen ligger med som vedlegg 2.

Prosjektleders andre deloppgave har vært å sammenstille kartleggingsarbeidet i en rapport og en presentasjon som gir konkrete innspill til utviklingstiltak, organisering og budsjett for det videre arbeidet.

Koordinering og relevant involvering av dem som kategoriseres som interessenter i prosjektet er en viktig oppgave for prosjektleder både i forprosjektet og videre i hovedprosjektet. Derfor avsluttes forprosjektet og starter hovedprosjektet med et fellesmøte hvor alle relevante interessenter blir invitert. Prosjektleder rolle er å presentere resultatene i fellesmøtet.

Tidligere satsing i området

Interessen for padling skjøt fart i Norge på 1970-tallet (Køhn, 2000, ss. 24-25, 30), og rundt 1980 meldtes det at turpadling, særlig i kano, var populært i Kynnavassdraget (NOU, 1983c, s. 56; St. prp. nr. 89, 1984-1985, s. 56).

I årene 2007–2009 utredet Breathe AS tiltak for å øke trafikken i Kynna. Det skjedde gjennom en forstudie og et prosjekt på oppdrag fra Våler Utvikling AS og Destinasjon Finnskogen. Deler av Kynnavassdraget skulle utvikles til å bli et reiselivsprodukt. Prosjektet «Kano på Finnskogen; Kynna» munnet ut i en plan for å tilrettelegge

området for padling og gjøre naturen og historien i vassdraget tilgjengelig for norske og utenlandske gjester (Møller, 2009).

Prosjektleder Sverre Møller slo fast at det var stort potensial for denne typen turisme (Viggen, 30.11.2007). Geoturisme var kommet inn som en nyorientering i norsk reiselivsnæring i 2005 etter avtale med National Geographic (Innovasjon Norge, 2005). Det handlet om å vise fram og bevare steders egenart. Da måtte det tiltak til, også ved Kynna, for å forhindre slitasje på naturen: Trafikken av padlere ble anbefalt konsentrert til egnede plasser for ut- og ilandsetting og overnatting. Avfall og sanitære behov måtte håndteres. Informasjonen skulle formidles gjennom kart og skilt lokalt, og aktuelle målgrupper nås gjennom eksisterende kanaler for reiselivstilbud på Internett. Prosjektet tok dessuten opp risiko knyttet til dårlig vannkvalitet, drukning, hypotermi samt ferdsel av myke trafikanter på skogsbilveger (Møller, 2009).

Fram mot våren 2012 ble noen tiltak realisert. Med Våler kommune som oppdragsgiver, anla Grenseløs Grønn Finnskog bro, leirplasser og brygger som var universelt utformet. Slik ble noe av den fysiske tilretteleggingen i padleprosjektet slått sammen med et arbeidstreningstilbud, som med sine produkter også hadde til hensikt å øke attraksjonskraften i området (Aas & Nøkleby, 2007). Et av de største tiltakene var opparbeidelsen av en leirplass ved Holsjøen. Prosjektleder var Tone Stræte – DIN opplevelse (Stræte, 2011). Elever fra Solør videregående skole, avdeling Sønsterud, bidro på flere måter, og elever derfra utførte omfattende kartlegging tidligere i padleprosjektet (VG3 Naturforvaltning, 2007; VG3 Naturforvaltning, 2010). Av andre foreslåtte tiltak er mye forblitt ugjort.

Annen tilrettelegging i prosjektområdet har inngått i større satsinger på sykling og vandring, der Kynndalen er del av rundturer eller har gjennomfartsårer til Finnskogleden. Tone Stræte var initiativtaker og prosjektleder for merking og promotering av sykkelruter for sykkelklubber i Åmot, Elverum, Våler, Åsnes og Grue kommuner i perioden 2012–2013 (Om sykkelprosjektet, 2018). DNT har stått for merking og promotering av stier (Den Norske Turistforening, 2018).

Prosjektet «Kynnavassdraget. Videreutvikling til et helhetlig reiselivstilbud» bygger på tidligere rapporter, erfaringer og tiltak. Det gjør at prosjektet kan ta tak i forslag som ikke ble gjennomført i tidligere prosjekter. Samtidig kan det fokusere på nye områder: næringsutvikling, involvering, organisering og bærekraft. Det å få belyst hvem som kan ha det naturlige ansvaret for utviklingen både under og etter prosjektperioden, er viktig for å få til en varig utvikling. Nye nasjonale veiledere i reisemålsutvikling (Innovasjon Norge, 2018), besøksforvaltning i Norske verneområder (Miljødirektoratet, 2015) og bærekraftig reiseliv (Innovasjon Norge, 2018) gjør at utviklingen kan bygge på et bedre kompetansegrunnlag enn tidligere.

Status for naturbasert reiseliv og bærekraft

Foregående satsinger peker i riktig retning. Tendenser som var aktuelle for ti år siden, er ytterligere forsterket. Naturbasert reiseliv er i rask vekst (Stensland m.fl., 2018, s. 78) og stadig viktigere for bioøkonomien (Fredman, 20.09.2017). Ekspertene spår at padling er en av ti naturbaserte aktiviteter med økonomisk potensial framover (Haukeland & Fredman, 2018). På samme liste står vandring, fiske, viltsafari, naturfotografering, skiturer, flere former for sykling og sportsarrangementer. Friluftsliv er også satsingsområde innen folkehelse (Meld. St. 18, 2015-2016).

Naturopplevelser og aktiviteter i friluft er etterspurt i markedet, og natur inngår i norsk merkevarebygging. Innovasjon Norge har her fått følge av organisasjoner og offentlige aktører som alle drar i samme retning. «Norway powered by nature» er for tiden slagordet til Visit Norway (Innovasjon Norge, 2018). Natur er en viktig bestanddel i den nasjonale merkevarestrategien «Merkevaren Norge» fram mot 2020 (Innovasjon Norge, 2018). Miljødirektoratet har i de siste årene drevet merkevarebygging rundt nasjonalparkene, og det er utarbeidet en veileder i besøksstrategier for vernet natur (Miljødirektoratet, 2015; Miljødirektoratet, 2018). Slike initiativer gjør at prosessen fra ideer unnfanges til de gjennomføres blir enklere og mer profesjonelt ivaretatt.

At reiselivet skal foregå på en bærekraftig måte, tillegges stadig større vekt. Siden 2015 har Norge arbeidet for å ta inn FNs 17 bærekraftsmål i politikk og forvaltning (Regjeringen, 2018), og i 2017 gikk norsk reiselivsnæring sammen om et vegkart for

et bærekraftig reiseliv (Veikart, 2017). Det bygger på ti prinsipper utarbeidet av Verdens Turistorganisasjon (UNWTO). Det er ikke til å komme bort ifra at reiser, hytter og friluftsliv ligger på forbrukstoppen (Økland, 2011). Derfor bør det legges ekstra innsats i logistikken rundt transport og gjenbruk, ikke minst blant bedrifter som driver naturbasert reiseliv. De har alt å tjene på å vise bærekraft i praksis. Samtidig gjelder det små bedrifter med egne utfordringer (Stensland m.fl., 2018). Tilgang på kunnskap og et aktivt virkemiddelapparat, vil gjøre bedriftene bedre rustet til å møte disse utfordringene.

Kapittel 2

Bærekraftig utvikling av Kynnavassdraget

Bærekraftige reisemål handler først og fremst om å tilrettelegge for dagens behov, uten at det skal gå på bekostning av de neste generasjonenes behov (Innovasjon Norge, 2018). For å sikre at norske reisemål utvikler seg bærekraftig, har Innovasjon Norge laget et eget sertifiseringsprogram basert på UNWTOs ti prinsipper fordelt på tre hovedområder:

- Bevaring av natur, kultur og miljø
- Styrking av sosiale verdier
- Økonomisk levedyktighet

Her følger en omtale av prinsippene for et bærekraftig reiseliv og hva de kan få å si for utviklingsarbeidet i Kynnavassdraget.

UNWTOs 10 prinsipper for bærekraftig utvikling av reiselivet:

Bevaring av natur, kultur og miljø

1. Kulturell rikdom

Å respektere, videreutvikle og fremheve lokalsamfunnets historiske kulturarv, autentiske kultur, tradisjoner og særpreg.

2. Landskapets fysiske og visuelle integritet

Å bevare og videreutvikle landskapskvalitet, både for by og bygd, slik at landskapets fysiske og visuelle integritet ikke degraderes.

3. Biologisk mangfold

Å støtte bevaringen av naturområder, dyreliv og habitater, og minimere ødeleggelser av disse.

4. Rent miljø og ressurseffektivitet

Å minimere reiselivsbedrifters og turistenes forurensning av luft, vann og land (inkludert støy), samt og minimere genereringen av deres avfall og forbruk av knappe og ikke-fornybare ressurser.

Styrking av sosiale verdier

5. Lokal livskvalitet og sosiale verdier

Å bevare og styrke livskvaliteten i lokalsamfunnet, inkludert sosiale strukturer, tilgang til

ressurser, fasiliteter og fellesgoder for alle, samt unngå enhver form for sosial degradering og utnytting.

6. Lokal kontroll og engasjement

Å engasjere og gi kraft til lokalsamfunnet og lokale interessenter mht, planlegging, beslutningstaking og utvikling av lokalt reiseliv.

7. Jobbkvalitet for reiselivsansatte

Å styrke kvaliteten på reiselivsjobber (direkte og indirekte), inkludert lønnsnivå og arbeidsforhold uten diskriminering ut fra kjønn, rase, funksjonshemminger eller andre faktorer.

8. Gjestetilfredshet, trygghet og opplevelseskvalitet

Å sørge for trygge, tilfredsstillende og berikende opplevelser for alle turister uavhengig av kjønn, rase, funksjonshemminger eller andre faktorer.

Økonomisk levedyktighet

9. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsdestinasjoner gjennom lokal verdiskapning

Å sikre levedyktigheten og konkurransedyktigheten til reiselivsdestinasjoner i et langsiktig perspektiv, gjennom å maksimere reiselivets verdiskapning i lokalsamfunnet, inkludert hva turistene legger igjen av verdier lokalt.

10. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsbedrifter

Å sikre levedyktigheten og konkurransedyktigheten til reiselivsbedrifter i et langsiktig perspektiv.

(Innovasjon Norge, 2018)

Det er ressurskrevende å bli sertifisert som bærekraftig reisemål. Prosessen er omfattende og krever bred forankring og implementering i kommune og reiselivsnæring. Hittil (2018) er tretten norske reisemål sertifisert. I Innlandet gjelder det Trysil, Femund Engerdal og Lillehammer. Det er ikke realistisk at det settes i gang en slik prosess nå rundt Kynnavassdraget eller de tre kommunene det angår, men det er ikke til hinder for at områdets utvikling innrettes mot å etterleve UNWTOs prinsipper.

Innovasjon Norge har utviklet en standard med kriterier og indikatorer for hver av disse. I forprosjektet er det utført en forenklet utredning av hva det er viktig å ta hensyn til når Kynnavassdraget skal videreutvikles til en helhetlig reiselivsopplevelse på et bærekraftig fundament. Tilbakemeldinger fra grunneiere, hytteeiere, foreninger og næringsaktører danner grunnlaget for prioriteringen av momenter. I tillegg gir

befaringen i vassdraget og studieturen til Arvika en god indikator for fokuset i utviklingsarbeidet. Oppsettet følger de ti prinsippene fra UNWTO.

Bevaring av natur, kultur og miljø

1. Kulturell rikdom

Kulturarv er levende og sammensatt, og det må respekteres at brukere av Kynndalen og Kynnavassdraget kan ha ulik tilnærming til hva som kjennetegner egenarten. Den som vil framheve kulturarven og særpreget i området må derfor drive kunnskapsinnhenting på flere plan. I forprosjektet ble det påbegynt en kartlegging av historiske temaer, der steinalderboplasser, finnebosetning og fløtreminner så langt peker seg ut som aktuelle å ta inn i opplevelsestilbudet. Formidlingen skal ideelt skje på en måte som både bevarer og videreutvikler kulturarven. Kulturminner er utfordrende fordi de trenger vedlikehold. Det rapporteres bl.a. om et stort vedlikeholdsbehov på Kynndammen (sør), som òg er krysningpunkt for DNT-merket sti. Det er flere gode grunner til å jobbe systematisk med bevaring og formidling av kulturarv i området og spille på bidragsyttere som er engasjert i temaene.

Tiltak: *Det bør initieres et prosjekt som kan munne ut i en plan for bevaring og formidling av de kulturelle og historiske verdiene i og ved Kynnavassdraget.*

2. Landskapets fysiske og visuelle integritet

I prosjektet inngår ingen planer om store fysiske inngrep, men når slik inngrep utføres, er det viktig å unngå at landskapskvaliteten ødelegges. I utviklingen av Kynnavassdraget vil dette være et av de viktigste prinsippene, og det bør også gjelde for andre aktører i området. Det anbefales derfor at:

- a. Antallet tilrettelagte leirplasser og brygger begrenses.
- b. Påbygg på hytter og bygging av utleiehytter, som gir økt verdiskapning, balanseres mot å beholde landskapets fysiske og visuelle integritet.
- c. Et kommersielt anlegg ved Kynnbrua utformes slik at det harmonerer visuelt med naturen rundt.

- d. Tiltak som gjelder vannstanden må utredes i forhold til fysiske og visuelle konsekvenser.

Tiltak: *I samarbeid med forvaltning og faginstanser må det legges til rette for et godt og helhetlig planarbeid for å sikre at konsekvenser av foreslåtte fysiske inngrep gir minst mulig negative konsekvenser på natur, kultur og miljøet i Kynnavassdraget.*

3. Biologisk mangfold

Det er først og fremst økt menneskelig aktivitet som kan redusere biologisk mangfold i området. Derfor er det viktig å forebygge uønsket adferd gjennom informasjonstiltak, dessuten styre mest mulig trafikk inn i organiserte, kontrollerte former. Ved å sette tak på volumet for utleie og pakketurer, er det mulig å begrense antallet som er i området til enhver tid. Dersom det ønskes tiltak for å øke vannstanden, må det konsekvensutredes med tanke på biologisk mangfold.

4. Rent miljø og ressurseffektivitet

Det må være fokus på å begrense forurensning og forbruk samt bruke ressurser på en effektiv måte. Det er viktig å få på plass utedoer og avfallshåndtering. Det er også viktig med informasjon om disse ordningene. Videre anbefales det å redusere bilkjøring ved å tilby ressurseffektive utleie- og kjøretjenester langs Kynnavassdraget. Med tilrettelegging og informasjon kan man flytte transport fra bil til sykkel. Det er også aktuelt å følge reiselivsnæringens vegkart for å minske klimagassutslipp ved å utelate markeder som forutsetter lange flyreiser for å komme til Finnskogen (Veikart, 2017, s. 12).

Tiltak: *Det må utarbeides plan for plassering av utedo og informasjon om en praktisk søppelhåndtering.*

Hovedprosjektet bør koble seg til undersøkelser med fokus på gjestenes miljøfotavtrykk.

Bilde 3: Utedo ved Sævsjøen i Åsnes før opprydding høsten 2018

Styrking av sosiale verdier

5. Lokal livskvalitet og sosiale verdier

Det er fastboende og mange som bruker hyttene langs Kynna. Disse må det tas hensyn til. Utvalgte hytteeiere melder at de er gjennomgående positive til økt tilrettelegging, som jo også kommer dem til gode. Men dersom det oppleves å bli for mange besøkende i området i høysesongen, kan det lede til konflikt. Videre kan utviklingen av Kynnavassdraget påvirke tettstedene rundt i ulik grad, avhengig av om reiselivsnæring og handel kobler seg på. Dette behøver ikke være negativt. For sårbare lokalsamfunn som Risberget og Gravberget, kan utvikling innen reiselivet bidra til å få et attraktivt og bærekraftig lokalsamfunn med etablering blant yngre.

6. Lokal kontroll og engasjement

Det er brukt mye tid i forprosjektet på å involvere flest mulig av de lokale interessentene. I hovedprosjektet er det viktig at berørte parter deltar når det er relevant.

7. Jobbkvalitet for reiselivsansatte

I prosjektfasen og i videre satsing må reiselivsbedrifter man knytter til seg kunne opptre seriøst og forutsigbart i forhold til sine arbeidstakere og omgivelser.

8. Gjestetilfredshet, trygghet og opplevelseskvalitet

Informasjonsarbeidet og de fysiske tilretteleggingene som utføres langs Kynnavassdraget må være av så god kvalitet at flest mulig, uavhengig av funksjonsevne, kan få oppleve vassdraget.

Samarbeidspartnerne bør i prosjektfasen jobbe systematisk med gjestetilfredshet og beredskap. Små reiselivsbedrifter er avhengig av et bredt samarbeid, hvor det fokuseres på kompetanseutvikling innen vertskap og opplevelsesutvikling.

For ikke å forringe opplevelseskvaliteten, er det viktig å få avklart hva som er tålegrensen for antall gjester som kan være i Kynnavassdraget samtidig. Det må også jobbes med strategiske og administrative grep for å få til en god samhandling som gjør at gjester tar hensyn til hverandre.

Tiltak: *Det bør bestilles en hytteundersøkelse.*

Det bør initieres gjesteundersøkelser med fokus på gjestetilfredshet, sikkerhet og opplevelseskvalitet.

Økonomisk levedyktighet

9. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsdestinasjoner gjennom lokal verdiskapning

Det må genereres nok midler lokalt til å kunne administrere fellesgodene i Kynnavassdraget. Tradisjonelt er det destinasjonsselskaper som koordinerer og styrer

utviklingen av en destinasjon, men for Kynnavassdraget antas næringsgrunnlaget å bli for svakt og for spredt til at de lokale destinasjonsselskapene kan påta seg koordineringsoppgavene. Det dreier seg om organisering og vedlikehold av digital informasjon, trykk og oppdatering av kart, vedlikehold av info- og retnings-skilt samt vaktmestertjenester på leirplassene.

Finansiering av fellesgoder kan baseres på en kombinasjon av folkehelse- og næringsutviklingstiltak. Vedlikehold bør finansieres som et spleiselag mellom de to perspektivene. Flere finansieringsløsninger kan vurderes for framtiden:

- a. **Løsning 1:** Finnskogen Friluftsråd (pågående prosjekt i FNK). Alle kommunene deltar i samarbeidet og øremerker midler til årlige tiltak i Kynnavassdraget.
- b. **Løsning 2:** Kommunal drift. Kommunene lager en felles vedlikeholdsplan som de selv finansierer, koordinerer og utfører.
- c. **Løsning 3:** Modell Glaskogen. Det utredes om det er mulig og ønskelig å lage en tilsvarende ordning som i Glaskogen.
- d. Frivillig finansiering gjennom Vipps, relevant tillegg til løsning 1 og 2.
- e. Bidrag fra kommersielle aktører som bruker området, relevant tillegg til løsning 1 og 2.
- f. Avtaler med aktuelle lokale organisasjoner om å utføre vedlikehold, relevant for alle de tre løsningene.

Villighet til finansiering ut fra et næringsperspektiv, er avhengig av effekten på lokal om-setning, verdiskapning og ringvirkninger knyttet utviklingen av Kynnavassdraget. Oppnås en positiv utvikling, er det lettere både for næring og det offentlige å bidra med mer. Da ser man at det er snakk om utgifter til inntekts-erhvervelse. Rapportering blir et element i dette.

Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsdestinasjoner og lokal verdiskapning kan komme i konflikt med andre bærekraftprinsipper. Utbygging av kommersiell virksomhet og hytter representerer ofte naturinngrep. Samtidig er det

viktig at når først hyttene er der, må det gjøres tiltak for å stimulere til økt bruk for at hyttene for å bidra til økt lokal verdiskapning.

Tiltak: *Det må utvikles en helhetlig plan for å sikre finansiering av vedlikehold og utvikling av fellesgodene i Kynnavassdraget, gjerne med overføringsverdi til hele Finnskogen.*

De mest engasjerte virksomhetene etablerer en årlig økonomisk rapportering av omsetning og verdiskapning for perioden mai–september som gjør det mulig å måle utviklingen over tid.

10. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsbedrifter

Den fremste anbefalingen innen næringsutvikling er å legge til rette for å utvikle et økonomisk levedyktig aktivitetsselskap i Kynnavassdraget. Selskapet kan tilby utleie og transport av kano/kajakk og sykler. I tillegg bør det etter hvert være mulig å drive guidevirksomhet for å formidle lokal natur, kultur og historie.

Et viktig område for lokal verdiskapning og bærekraft er at mat- og serverings-tilbud baserer seg på lokalmat og lokale råvarer.

Aktivitets-, serveringstilbud og kapasitet på kommersielle senger er gjensidig avhengig av hverandre for lykkes. Dette krever en koordinert utvikling hvor kapasitet i tilbudene matcher hverandre og markedet. Det bør jobbes med å øke antall kommersielle gjestedøgn gjennom bedre kapasitetsutnyttelse og etter hvert økt antall kommersielle senger i området.

Kapittel 3

Tilrettelegging i og rundt Kynnavassdraget

I dette kapitlet beskrives Kynndalen og Kynnavassdraget i forhold til dagens tilrettelegging, kombinert med forslag til ytterligere tiltak. Stikkord er infrastruktur, fysisk tilrettelegging for framkommelighet, leirplasser og interessepunkter og merking av disse. Kapitlet er todelt: Første del tar for seg generelle forhold i området, mens andre del fokuserer på forholdene sett ut fra de tre sonene i prosjektområdet.

Kynndalen og Kynnavassdraget er i dag rekreasjonsområde for innbyggere i regionen, hytteeiere og turister. Gjennom befarung og samtaler med grunneiere, hytteeiere og andre brukere av området, er dagens tilrettelegging og bruk kartlagt. I tillegg gir samtalene grunnlag for å si hvilke muligheter og rammer det kan jobbes med i den videre utviklingen av Kynnavassdraget. Dette gjelder spesielt samtalene med grunneierne som må gi sin tillatelse til fysisk tilrettelegging. Samtidig er det viktig at foreslåtte utviklingstiltak ikke forringer opplevelsesverdien for dem som bruker området i dag, og da spesielt for dem som har hytter i området. Dette var også tema i foregående prosjekt (Møller, 2009, ss. 3, 5, 6, 9, 12).

Del 1. Generelle forhold

Denne delen tar for seg forhold som er felles for de tre sonene. Det gjelder mulighetene for å bevege seg gjennom Kynndalen og Kynnavassdraget samt noe generelt om overnatting og interessepunkter.

Krysningspunkter i Kynndalen

Vassdraget legger føringer på bevegelsesmønsteret i Kynndalen. Innenfor prosjektområdet er det mulig å krysse Kynna flere steder, avhengig om man kommer med bil eller på sykkel og til fots. **Kynnbrua** (sone 2) peker seg ut som knutepunkt for både bilkjøring, sykling og vandring.

Med bil går det an å krysse Kynna på to steder: Kynnbrua (sone 2) og Dalabrua (sone 3). På østsiden er det sammenhengende veg mellom bruene, men ikke på vestsiden. Det gjør rundtur med bil umulig. Derimot ligger det til rette for raskt å kunne komme til med bil fra begge sider av Silksjøen og Holsjøen (sone 2), til dels også Breifløyta ved Sævsjøen (sone 3). Syklister og vandrere har ytterligere fire steder å krysse Kynna, og de kan ha nytte av brua over Fløgåa (sone 3). Det kan også være vadesteder i tillegg som ikke er tatt med her.

Krysningspunkter for bil (*bruer utenfor prosjektområdet i kursiv*):

- *Bru, Elverum kommune (fv. 207 Finstad–Kynnberget, Sørskogbygdvegen)*
- *Sone 2: Kynnbrua, Våler kommune (fv. 491 Braskereid–Gravberget, Gravbergsvegen)*
- *Sone 3: Dalabrua, Åsnes kommune (i et område flere veger møtes: Kynndalen, Buråsvegen, Kynndamsvegen og Sævsjøbergvegen)*
- *Kynna bru, Åsnes kommune (fv. 461 Flisbrua–Gravberget, Gravbergsvegen)*

Krysningspunkter til fots eller med sykkel:

- Sone 1: Bru ved Storbekkoset, Elverum kommune (på skogsbilveg fra fv. 493 (Lundbyvollen–Våler/Elverum, Sørskogbygdvegen), som etter brua møter Kynndalsvegen)
- Sone 1: Vadested ovenfor Osvang ved Kynnsjøen
- Sone 1: Vadested ved Brattlund ovenfor Silkoset
- Sone 3: Kynndammen (sør)

Bilkjøring i Kynndalen

Noen veger i området har fri ferdsel, andre krever bomavgift. Takket være skogbruket, er det mange skogsbilveger. De har grusdekke, og noen har høy standard (Viggen, 12.07.2017) Restriksjoner under teleløsning er en problemstilling om våren, men kan være opphevet når padle- og sykkelsesongen starter.

Det ligger ikke til rette for rundturer med bil rundt Kynna innenfor prosjektområdet, men på enkelte steder er det veg på hver side av Kynna og sjøene i vassdraget. Tilførselsveger til hver enkelt sone blir beskrevet for seg i del 2, mens i denne delen beskrives hovedtrekkene i sammenhengende veger innenfor prosjektområdet på øst- og vestsiden av vassdraget.

Veg gjennom Kynndalen øst for Kynna

Beskrivelsen følger vegen fra sør til nord, delvis langs østsiden av Kynna. På bomveg er det mulig å kjøre gjennom Kynndalen fra Åsnes til Elverum kommuner. Det er strekningen Kynnaset–Silkaset: Fra fv. 461 (Flisbrua–Gravberget, Gravbergsvegen) går veg med vegnavn Kynndalen, i starten til dels langt fra elva, mens den fra Sævsjøen er tett på. Ved Skårsjøen skifter vegen navn til Kynndalsvegen. Der den krysser fv. 491 (Braskereid–Gravberget, Gravbergsvegen) nordøst for Kynnbrua, går den over i Silkosvegen, som ender i låst bom nedenfor Kynndammen (nord). Videre oppover er det ingen langsgående alternativer på denne siden av vassdraget. Det nærmeste er ta inn på fv. 491 (Braskereid–Gravberget, Gravbergsvegen) og følge fv. 493 (Lundbyvollen–Våler/Elverum, Sørskogbygdvegen).

Veg gjennom Kynndalen vest for Kynna

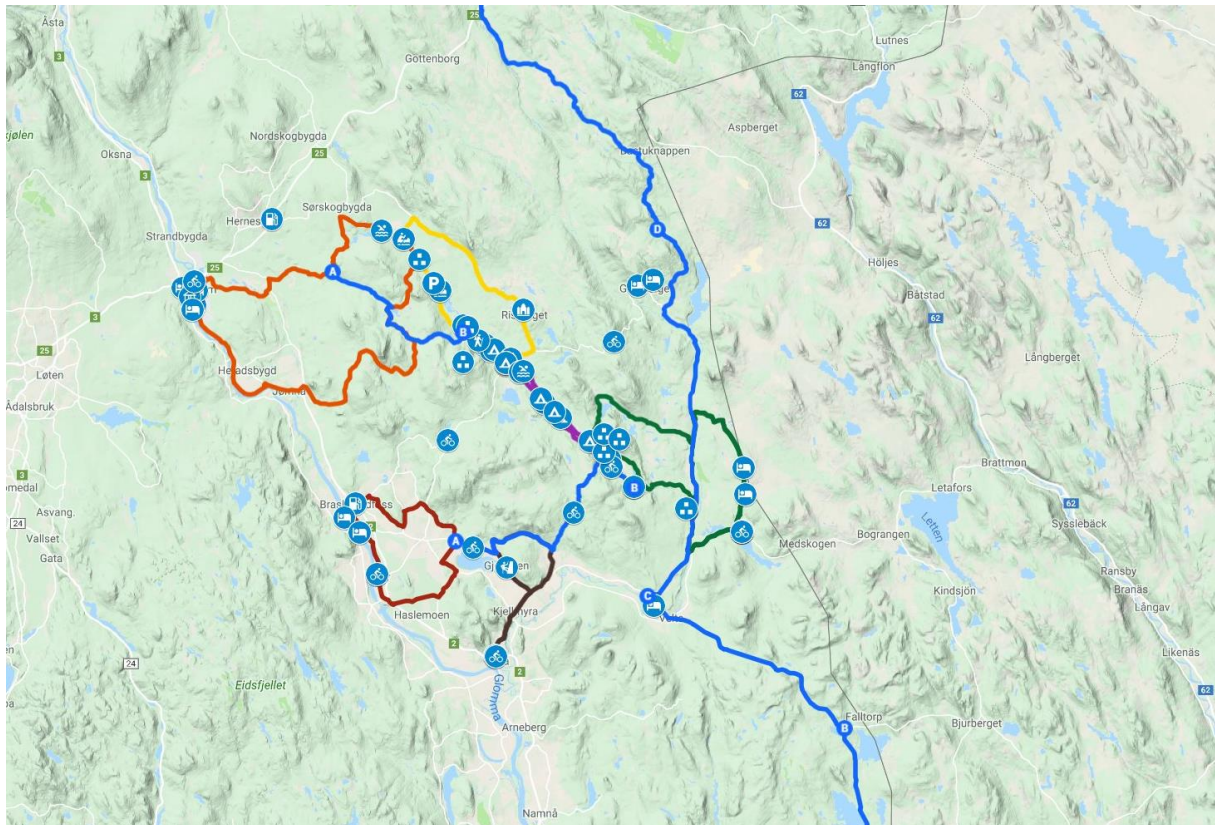
Det er flere adkomster til vestsiden av Kynnavassdraget. Fra nord til sør går det an å kjøre bomveg gjennom Kynndalen fra Elverum kommune via Sørskogbygda til Våler kommune. Det er strekningen Storbekkoset–Kynndalsmoen: Fra fv. 537 (Sætre kapell–Solheim, Likvernvegen) går Livegen, der Kynndalsvegen tar av nord for Lisjøen. Vegen går forbi Storbekkoset og følger vassdraget nedover. Ved Silksjøen skifter den navn til Silkesjøvegen og går ut i fv. 491 (Braskereid–Gravberget, Gravbergsvegen) like sør for Kynnbrua. Ved å følge fv. 491 noen meter sørover og ta av til venstre, fortsetter ruta på veg med vegnavn Kynndalsmoen til den ender i en snuplass nær Fløgaset i Våler kommune. Trebrua over Fløgåa videre nedover vassdraget er ikke dimensjonert for biltrafikk, så der er det stopp (Wålberg, 27.04.2007). Resten av vestsiden nås fra Åsnes kommune. Der er det mulig å kjøre strekningen Kynndammen (sør)–Fløgåa, både med adkomst fra Karlstad og Kilen. Se sone 3 i del 2.

Sykling i Kynndalen

Vegnettet i området gir gode forhold for sykling. I flere omganger har det vært jobbet med å skilte sykkelveger. Det har resultert i runder som fører syklister inn på Finnskogen fra befolkningssentraene i Elverum, Våler og Åsnes (se Sykkelruten.no).

Aktuelle merkede sykkelruter i prosjektområdet (*ruter som går innom området i kursiv*):

- *Sone 1: Kynndalsturen (73 km), Elverum kommune (innom Storbekkoset)*
- Sone 1 og 2: Nordre Kynndalsrunden (35 km), Våler og Elverum kommuner (start/slutt: Storbekkoset eller Kynnbrua)
- Sone 2 og 3: Søndre Kynndalsrunden (25 km), Våler og Åsnes kommune (start/slutt: Kynnbrua eller Dalabrua)
- *Sone 3: Posåsrunden (Rogbergsløyfa) (51 km), Åsnes kommune (innom veg nord for Dalabrua)*

Bilde 4: Oversiktskart med de skiltede rutene og forslag til koblinger

Det er ingen sammenhengende skiltet sykkelveg fra Våler sentrum eller Braskereidfoss til Kynnbrua. Ved å skille relativt korte strekninger, er mulig å koble på de eksisterende sykkelrutene som har utgangspunkt i Braskereidfoss, Våler og Flisa til sone 2 og 3. Fra Braskereidfoss og Våler sentrum kan henholdsvis Fv491 (Gravbergsvegen) og Fv496 skiltes til Kynnbrua i sone 2. Det er også naturlig å forlenge den til Gravberget. Ranum/Stræte rundt er skiltet fra Braskereidfoss og Våler mot Gjesåsjøen. Det er det ikke langt til Gjesåsberggrunden som er skiltet fra Flisa fram til Buråsvegen. Buråsvegen kan skiltes inn til sone 3 som møter Søndre Kynndalsrunden ved krysset Kynndalen/Kynndamvegen/Buråsvegen/Sævsjø-

bergvegen. Fra dette krysset kan det også skiltes til Kynndammen (sør), slik at det går skiltet sykkelveg langs hele den padlestrekningen i Kynna. Fra Vermundsjøen (Cafe Finnskogen) kan man sykle på skiltet sykkelveg via Posåsrunden (Rogbergsløyfa) til sone 3. Fra Skogen Restaurant mangler en liten stekning med skilting for å koble seg til Posåsrunden (Rogbergsløyfa) ved Øvre Flisbrua. Med disse tiltakene vil tettstedene og de aller fleste reiselivsbedriftene i Våler og Åsnes være koblet på skilte sykkelruter til Kynnavassdraget.

Tiltak: *Koble med skilt sykkelruta Ranum/Stræte rundt med Gjesåsberggrunden, for deretter å skilte inn Buråsvegen inn til krysset Kynndalen/Kynndamvegen/Buråsvegen/Sævsjøbergvegen.*

Skilte som sykkelveg strekningen fra krysset Kynndalen/Kynndamvegen/Buråsvegen/Sævsjøbergvegen til Kynndammen (sør). Skilte som sykkelveg fra Skogen Restaurant til Posåsrunden ved Øvre Flisbrua.

Skilte Fv491 fra Braskereidfoss og Fv496 fra Våler til Kynnbrua, deretter videre til Gravberget og nasjonal sykkelrute nr. 9 – Villmarksruta.

Det er kun fra Elverum at det er sammenhengende sykkelskilt fra sentrum til Kynna og Finnskogen. Sykkelrunden Kynndalsturen fra Elverum sentrum kan kobles med Nordre Kynndalsrunden, deretter Søndre Kynndalsrunden, Posåsrunden (Rogbergsløyfa og Juvbergsløyfa) til Vermundsjøen i Åsnes Finnskog.

Det er i dag mulig å sykle nesten sammenhengende på skilte sykkelruter helt ned til sør for Svullrya. Gjennom Finnskogen går den skilte nasjonale sykkelruta Villmarksruta (rute 9: Halden–Trondheim) som til 2018 er skiltet Halden–Trysil. Problemet er at den skilte ruta ikke finnes på kart, og da er det vanskelig å markedsføre den. Etter observasjoner går ruta fra Søre Osen til Gravberget på fv. 561 eller en kombinasjon av fv. 561 og fv. 491. Deretter Gravbergsvegen før den tar av i retning mot Svullrya, på fv. 202.

Lokale og nasjonale sykkelruter gir muligheter for flere dagers sykkelturner kombinert med overnatting i telt og gapahuker, koier og hytter (f.eks. DNT eller annen utleie). I denne sammenhengen er det aktuelt å skilte til leirplasser fra veg. Kanskje kan det

også lages turer med kommersiell overnatting. Her kan det ligge et uutnyttet potensial som bør utredes videre.

Tiltak: *For å tilrettelegge for en videreutvikling av sykkelturer i regionen, anbefales skilting fra veg til alle leirplasser langs Kynna som er tilgjengelig for sykkel med tilhenger. Det gjør at syklende finner fram og kan bruke disse som rasteplasser eller leirplasser, enten de er på dagstur eller overnattingstur. Dette gjelder nesten alle leirplassene. Det er også viktig at infoskilt som settes opp, inneholder kart med informasjon om skiltede sykkelruter, også de som går til/fra Kynnavassdraget.*

De som vil bruke sykkel innenfor prosjektområdet, kan benytte vegene som her er nevnt. I tillegg kommer muligheter som deler av stinettet gir. Det er i forprosjektet ikke gjort befaringer av aktuelle rundturer. I første omgang er det mest aktuelt å øke bruken av eksisterende infrastruktur framfor å utvikle nye tilbud.

Vandring i Kynndalen

Kart viser at det går praktisk talt ingen stier langs Kynnavassdraget. DNT-merkede ruter går til vassdraget og på tvers av vassdraget, fra befolkningssentraene inn mot indre del av Finnskogen, via Osvang (sone 1), Kynnbrua (sone 2) eller Kynndammen (sør) (sone 3) (se UT.no). De fungerer som gjennomfartsårer til/fra Finnskogleden (Charlottenberg–Osensjøen) og Grensesømmen (Svinesund–Treriksrøya, Troms). I Trysil er det mulig å gå videre på Østerdalsleden til Nidaros, den villeste pilegrimsleden i Norge. Den som vil legge ut på langvandring har gode muligheter, som også den som vil gå til/fra Kynna kan nye godt av.

Den som vil vandre langs Kynna, må belage seg på å gå på bilveg. Et parti ved Silksjøen (sone 2) og strekningen Rogbergsvaet–Kynndammen (sør) (sone 3), er de eneste DNT-rutene som går langs vassdraget innenfor prosjektområdet. Det er ingen sti mellom Kynnbrua (sone 2) og Rogbergsvaet (sone 3).

Aktuelle merkede stier i prosjektområdet (ruter som går innom området i kursiv):

- Sone 1: Heradsbygd–Nøtåsen–Agåssæter–Siljuberget–Risberget–Gravberget, Elverum og Våler kommuner (krysser Kynna ovenfor Kynnsjøen, 15 km fra Nøtåsen, 25 km fra Gravberget)
- Sone 2: Jømna–Borgåsen–Løvknuten–Risberget–Gravberget, Elverum og Våler kommuner (krysser Kynna ovenfor Silkoset, 18 km fra Skybakkgrenda, 17 km fra Gravberget)
- Sone 2: Braskereidfoss–Borgåsen–Løvknuten–Risberget–Gravberget, Våler kommune (krysser Kynna ved Bratlund ovenfor Silkoset, 20 km fra Braskereidfoss, 17 km fra Gravberget)
- Sone 2: Finnvegen, Braskereidfoss–Tørråsen–Eidsberget–Kynnbrua–Bjølssjøsetra–Gravberget, Våler kommune (krysser Kynnbrua, 20 km fra Braskereidfoss, 15 km fra Gravberget)
- Sone 3: Flisa sentrum–Gjesåsen–Juvberget, Åsnes kommune (krysser Kynndammen (sør), 25 km fra Flisa, 13 km fra Juvberget)

Det nordligste alternativet virker lite brukt, gjengrodd og dårlig merket. Fra Kynnbrua (sone 2) og Kynndammen (sør) (sone 3) har vandrerne flere alternativer inn til Gravberget og Finnskogleden. Disse stedene er mulige utgangspunkt for rundturer etter merket rute. Den som ellers vil gå fotturer på oppgatte ruter innenfor prosjektområdet, må kombinere veg, merket stinett og en del umerkede stier. Noen få steder er det stier mellom veger, som nord for Osvang (sone 1), ved Bratlund nordvest for Silkoset (sone 1), og ved Fløgåa og Kynndammen (sør) (sone 3). Det er i forprosjektet ikke gjort befaringer av aktuelle rundturer, men det foreslås noen tiltak i forbindelse med interessepunkter som er tilgjengelig til fots fra vassdraget.

Tiltak: Se på muligheten for å informere om vandring ved knutepunkter som Kynnbrua og Kynndammen (sør) og eventuelt kartfeste turforslag.

Camping i Kynndalen

Det er ingen overnattingsbedrifter i Kynndalen i 2018, og det er bare én aktør som driver hytteutleie. Derimot er det mange muligheter for å telte, og det er flere til rette lagte leirplasser med bål plass, rastebord og utedo. Lettest tilgjengelig er de to leirplassene som ligger ved Kynnbrua og på vestsiden av Holsjøen (sone 2). Den siste er universelt utformet og stod klar våren 2012, som del av forrige padleprosjekt (Stræte, 2011).

Økt bruk av området gir utfordringer som må søkes løst med bærekraftige løsninger. Leirplasser bør være konsentrert til bestemte steder. De bør ligge i en viss avstand

fra hverandre, og de må ha en viss grad av tilrettelegging og oppfølging. Dette var også tema i forrige prosjekt (Møller, 2009, ss. 5, 7). Her var det som nevnt dessuten et poeng at plassene ikke skulle være til sjenanse for hyttebeboere. Det ble foreslått rasteplasser og leirplasser, og noe er fulgt opp. Det har vært befaringer i området i 2018. Steder hvor det nå kan være aktuelt å tilrettelegge eller oppgradere for telting, blir nærmere omtalt under de aktuelle sonene i del 2. Forslagene er drøftet med grunneiere.

Tiltak: *For å opprettholde kvaliteten på tilrettelagte leirplasser, bør det utvikles en ordning for vedlikehold og tilsyn. I Våler har kommunen tatt på seg et overordnet ansvar i sitt område. Hvordan det kan følges opp videre, blir nærmere omtalt i kapittel 2.*

Teltplasser med do i prosjektområdet pr. 2018 (nær området i parentes):

- Nær sone 1: Lisjøen (7 km fra Kynnsjøen) (utedo)
- Sone 2: Silksjøen (utedo)
- Sone 2: Festplassen ved Kynnbrua (wc), lukket
- Sone 2: Vis-a-vis Festplassen (utedo)
- Sone 3: Kynna ved Kynnbrukoia (utedo), to plasser
- Sone 3: Sævsjøen (utedo)
- Sone 3: Kynndammen (sør) (utedo)

Gapahuger i/nær prosjektområdet pr. 2018 (nær området i parentes):

- Sone 2: Holsjøen, to stykker på samme plass
- Nær sone 3: Rogsjøhukken (1 km langs veg fra Dalabrua til Rogsjøen)

Ubetjente hytter i nærheten av prosjektområdet pr. 2018 (nær området i parentes):

- Nær sone 1 og 2: Rundkjølbrakka (3 km langs sti fra Kynna i retning Hakaskallen), DNT
- Nær sone 1 og 2: Koie i Løvknuten (2 km langs sti fra Kynna i retning Hakaskallen), DNT
- Sone 2: Koie ved Skårsjøen, Våler kommune
- Sone 3: Hytte ved Kynndammen (sør), Åsnes kommune

Interessepunkter i Kynndalen og Kynnavassdraget

Kynnavassdraget har geofaglige, biologiske og kulturelle verdier, som i noen tilfeller er vernet, og som stadig har vært gjenstand for dokumentasjon og forskning. I tillegg kommer andre typer opplevelsesverdier.

Barskogen byr på frisk luft, stillhet og villmarksopplevelse. Terrenget er slakt, men har høydedrag og «berg» som gir utsyn for dem som vil ta turen opp av vannet. «Sjøene» åpner også opp landskapet. Spor i naturen forteller om hvordan landskapet ble formet under siste istid, og hvordan mennesker har nyttiggjort seg fisk, vilt og skog fra steinalderen fram til i dag. Felles for mange av kulturminnene, er at de ligger i eller rett ved vann. Utslått nær elva har vært oppe som tema blant padlere (Møller, 2009, s. 10). Kynndalen er gammelt seterområde for bygdene rundt. Finneinnvandringen på 1600-tallet kom også hit. Alt dette er kvaliteter som kan appellere til fastboende, hyttefolk og turister, bare de gis kunnskap om dem.

Det vil være nyttig å se samlet på hva slags informasjon som trekkes fram og hvordan den formidles. Dette er tema i kapittel 5. Skilting og temakart er mye brukte metoder. Da er det særlig stedbundne interessepunkter det handler om. Mest aktuelt er steder der det er naturlig å stoppe langs ei rute, men det kan også være avstikkere fra ruta. Eksempler på slike interessepunkter er sammenstilt under hver sone i del 2.

Det kan arbeides videre med å få fram mer informasjon, og den bør kvalitetssikres av fagmiljøer og ressurspersoner med natur-, kulturfaglig og lokalhistorisk kompetanse. Dette er i tråd med prinsippene for bærekraftig utvikling av reisemål, gjennomgått i kapittel 2.

Noen temaer med peker seg ut som felles for området. Det er naturen i området: landskapet, dyrelivet og fiskeressursen. Naturvern er et element i dette. Så er det spor etter menneskelig aktivitet: steinalderfunn og tømmerfløting, der kulturminnevern er et element. Slik er også dagens forvaltning av området noe som bør formidles i et bærekraftperspektiv. Informasjon om Friluftsløven og allemannsretten er også relevant for dem som ferdes i området.

Kynna som vernet vassdrag

Kynnavassdraget er i 2018 ett av i alt 18 varig vernede vassdrag i Hedmark. Brukere av området bør informeres om hva vernet innebærer. Kynna inngår i en nasjonal plan med 389 objekter som ble vernet mot kraftutbygging i perioden 1973–2009 for å ta vare på et representativt utvalg naturtyper i vassdrag i Norge. Kynna ble tatt inn i Verneplan III for vassdrag (St. prp. nr. 89, 1984-1985), vedtatt i 1986, og tilhører verneklasse 2: «Vassdrag som har meget stor verneverdi» (Det nasjonale kontaktutvalg for vassdragsreguleringer, 1984, ss. 23, 24). Dette er vassdrag som er viktige for å oppfylle verneplanens mål, og Kynna er blant dem som inneholder flerfaglige og betydelige naturkvaliteter av regional verdi (NOU, 1983a, ss. 37, 60-62). Det trekkes det fram at Kynna er ei brei, stilleflytende og meandrerende elv med innsjøer i hovedvassdraget (NOU, 1983a, s. 61; NVE, 2018), og den har følgende kvaliteter:

Bortsett fra tømmerfløtingsanleggene, som er av kulturhistorisk verdi, er vassdraget relativt lite berørt av inngrep. Kynna er et typisk skogsvassdrag som benyttes mye av lokalbefolkningen til jakt og annet friluftsliv, spesielt kanopadling. Store natur- og kulturfaglige interesser knytter seg også til objektet som bl.a. inneholder hydrologisk system av spesiell karakter. Verdien for vilt- og fiskeinteressene er meget stor. For landbruket vil et eventuelt pumpemagasin i dalen få meget alvorlige konsekvenser (St. prp. nr. 89, 1984-1985, s. 56).

Vernet er rettet mot kraftutbygging, og det skal ikke være til hinder for å drive friluftsliv i området. Tvert imot er det lagt vekt på å ivareta mulighetene for friluftsliv ved å verne vassdraget. Men friluftslivet må ikke gå på bekostning av vassdragets øvrige verneverdier.

Naturreservater og dyreliv

Naturen i Kynndalen er ikke uberørt og inngrepsfri (Miljødirektoratet, 2018), men det finnes store naturverdier i området. I tillegg til vassdragsvernet, kommer vern i form av naturreservater (Miljødirektoratet, 2018). Vernet er først og fremst knyttet til det som vokser og gror, og som er leveområder for andre arter.

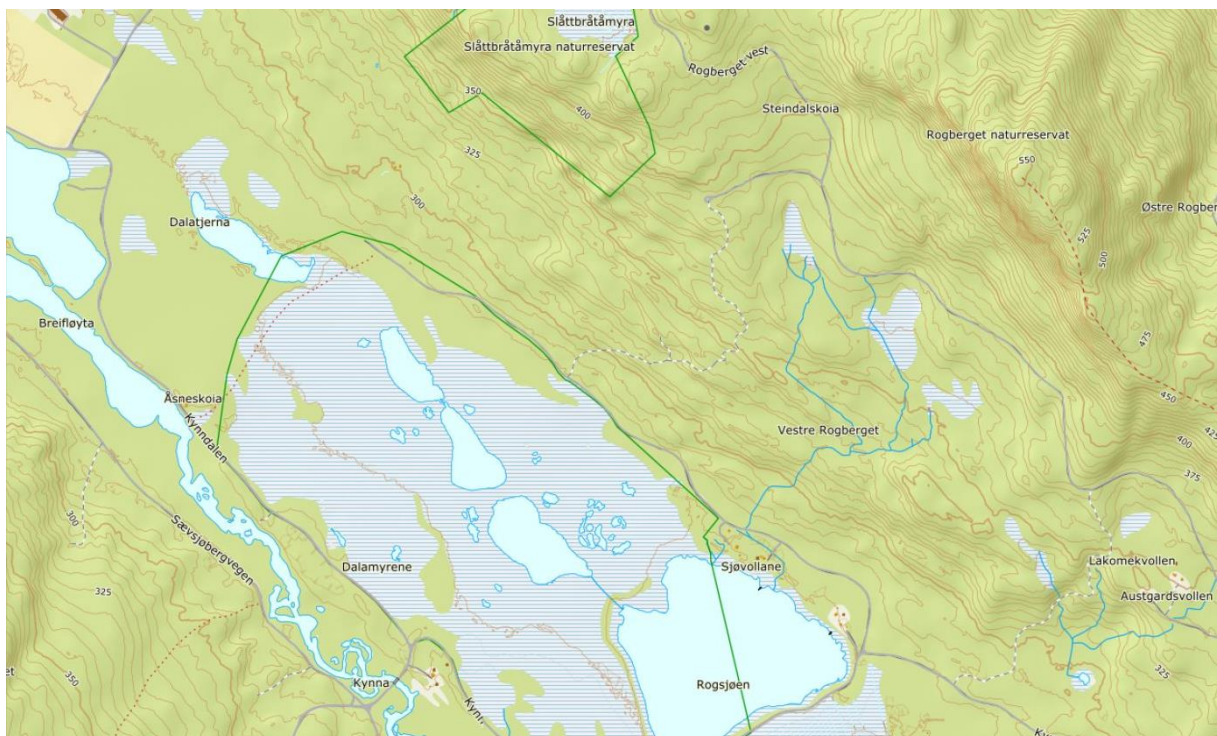
Kynnavassdraget med vann, skog og myrer tiltrekker seg flere fuglearter som besøkende kan oppleve på nært hold. Det er vierspurv, trane, storlom, måker, skogsfugl, ugler og andre rovfugler (Bekken, 1978; NOU, 1983b, s. 72). Arter som trives i elvekantskog, kan man best se nettopp når man ferdes på vannet.

I Kynndalen har to dyrearter kommet tilbake etter lang tids fravær: bever og ulv. Beveren holder til på faste plasser i vassdraget, mens ulven bruker store områder. Det antas at familiegruppa i Kynnareviret utgjør rundt 10 ulver høsten 2018 (Frengstad, 18.10.2018). Tallet vil variere med valpekull og vandringer. I tillegg til ulv, er det bjørn, jerv og gaupe i området. Rovdata, Rovbase og Skandobs har opplysninger tilgjengelig på Internett. Tilstedeværelsen av «de fire store» plasserer Kynnavassdraget i en særstilling blant andre vernede vassdrag (NOU, 1983b, s. 72).

Det er jaktbart vilt i området, bl.a. hjortevilt, hare, skogsfugl, ender og hare. Jakta administreres av lokale grunneierlag og jakt- og fiskeforeninger. Hverken jakt eller viltsafari er vurdert som tilbud i prosjektet. Det er derimot fiske.

Naturresevatene i prosjektområdet pr. 2018 (i nærheten i parentes):

- Sone 1 og 2: Hakaskallen, skog
- Sone 3: Kynndalsmyrene (Rogsjømyrene), myr
- Sone 3: Rogberget, skog
- Sone 3: Slåttbråtåmyra, skog
- Sone 3: Kynneggene, geologi

Bilde 5: Naturresevatene Kynndalsmyrene, Rogberget og Slåttbråtåmyra

Fiske

Fiskeutstyr er lett å ha med seg, og det kan fiskes både fra kano/kajakk og land. Ørret, abbor, mort og gjedde er blant fiskeartene i Kynnavassdraget (NOU, 1983b, ss. 72, 75). I flere vann i nærheten av prosjektområdet er det drevet iherdig fiskekultivering gjennom mange år. Rogsjøen (nær sone 3) er et eksempel som inngår i «1 nøkkel–100 båter»-tilbudet til Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF, 2018), der Åsnes JFF har lagt til rette for fiske også for rullestolbrukere (Åsnes JFF, 2018), slik det også er gjort ved Holsjøen (sone 2).

Et samarbeid om fising i Kynna er en god anledning til å se på en felles fiskekortløsning, som kan gjelde i Kynnavassdraget og fiskesteder langs skiltede sykkelveger og DNT-merkede stier, leirplasser og andre overnattingsmuligheter i området. Dette blir nærmere omtalt i kapittel 4.

Kulturminner fra steinalderen

Langs flere vassdrag i Hedmark har det bodd mennesker i steinalderen. Slik også ved Kynnsjøen (sone 1) og Holsjøen (sone 2) (Riksantikvaren, 2018). Kynndalen antas å ha vært viktig for jakt, fangst, fiske og ferdsel for over 5000 år siden (Kjæstad, 2009) I tillegg kommer ikke fullt så gamle fangstanlegg og spor etter kullproduksjon fra jernalder og middelalder (sone 2 og 3).

Alle kulturminner som kan dateres før 1536 er automatisk fredet. Det er relevant å introdusere besøkende til den historiske bruken av området, og samtidig oppfordre til å gå fram med varsomhet. Det samme må alle som jobber med fysisk tilrettelegging være oppmerksomme på: Sjansen er stor for at det ligger kulturminner i jorda.

Ettersom de fleste funnene ikke synes, må formidlingen av dem foregå via ord og bilder. I et samarbeid mellom Hedmark fylkeskommune og Våler kommune, vil funnplasser ved Holsjøen (sone 2) skiltes som ledd i BARK-prosjektet, Riksantikvarens bevaringsprogram for arkeologiske kulturminner, som er en satsning på skjøtsel, sikring og tilrettelegging av arkeologiske kulturminner (Hedmark fylkeskommune, 2012).

Tiltak: *Det bør undersøkes hva som er status i BARK-prosjektet og om samordning er mulig.*

Kulturminner knyttet til tømmerfløting

Flere som har sett på Kynnavassdraget som reiselivsprodukt, har trukket fram fløterminnene i området (Hovind, 1997, ss. 24-25, 33, 38; Møller, 2009, ss. 3, 11, 12).

Flisavassdraget, som Kynna er en del av, var et godt utbygd sidevassdrag til Glomma da fløtingen stoppet i 1970-årene (Brattlie, 1994, s. 174). Det finnes flere dammer og andre spor etter fløtingen i området. Dette er kulturminner som ligger i selve vassdraget, og som kan brukes til å formidle historie som er viktig for lokal kultur og identitet.

Det skal ha vært i alt elleve dammer i vassdraget (NOU, 1983b, s. 72). For padlere utgjør Kynndammen (nord) (sone 1) et fysisk hinder. Det må forseres ved å gå rundt over land. Her kan det være naturlig å ta seg en pause i padlingen og få vite noe om hvorfor dammene ligger der de gjør. Tømmeret ble ført nedover vassdraget i etapper fram til Kynndammen (nord) (sone 1), Høgvelta nord for Skårsjøen (sone 2) og Kynndammen (sør) (sone 3). En rekke såkalte merkesteder lå langs vassdraget (Brattlie, 1994, s. 23). Der ble tømmer merket og målt. Flere av stedene har relevans som interessepunkter for prosjektet.

Formidlingen av fløtingshistorien kan med fordel være gjennomgående for hele Kynna-vassdraget. Også i foregående prosjekt ble det foreslått å få fram den historiske sammenhengen mellom Kynndammen (nord) og Kynndammen (sør) og fløterminnene imellom dem, uten at det ble gjort (Møller, 2009, s. 12). Et slikt tiltak vil òg være ressurskrevende å få til innenfor rammene i neste hovedprosjekt.

Tiltak: *Det bør vurderes å opparbeide rasteplasser eller infopunkter ved fløtingsdammene for å fortelle fløtingshistorien der den fant sted. For å få fram relevant og korrekt informasjon, anbefales det å utrede mulighetene for et eget prosjekt knyttet til historisk dokumentasjon av Kynnavassdraget og formidling av dette. Arbeidstittel: «Fra tømmerfløting til kano- og kajakkpadling». Hedmark fylkeskommune og Anno Norsk skogmuseum er aktuelle samarbeidsparter.*

Bilde 6: Kynndammen (sør)

Padling i Kynnavassdraget – gjennomgående rute

De gode padleforholdene i Kynnavassdraget er nevnt i Per Roger Lauritzens bøker *Tusen padleturer* (2015) og *Langs Glomma* (2010). Omtalen har nok gjort Kynna kjent for mange, men noen detaljert turbeskrivelse finner man ikke der. Den beste guiden så langt, er ei studentoppgave på kopipapir fra Høgskolen i Telemark, *Med kano på Finnskogen* (1997), av Sverre Hovind. I tillegg kommer rapporten fra forrige padleprosjekt som tar for seg strekningen Silksjøen–Kynndammen (sør) (Møller, 2009). Beskrivelsen av padleforholdene og de utpekte utsettings- og leirplassene i Møller sin rapport og denne samsvarer godt.

Padleruta skal nå i korte trekk beskrives, mens mer detaljerte forhold tas opp under hver enkelt sone i neste del. Mens sjøene uten problemer kan padles i hvilken som helst retning, anbefales det å padle elvestrekningene ovenfra og ned. Det betyr at den gjennomgående padleruta gjennom Kynnavassdraget går mot sørøst, fra Elverum, gjennom Våler til Åsnes.

Prosjektområdet er avgrenset av det naturlige start- og slutt punktet for padlingen på Kynna. Disse er også ytterpunkter for hvor det er anbefalt å padle. I øvre del av

Kynna, når det er høy vannføring, kan de erfarne starte ved bru over Storbekkoset (sone 1) i Elverum kommune, men det mest brukte startpunktet er Osvang i Kynnsjøen (sone 1). I sør er endepunktet Kynndammen i Åsnes kommune (sone 3). Det sentrale knutepunktet, hvor det er mest tilrettelegging, er Kynnbrua (sone 2) i Våler kommune. Mange bruker dette som utgangspunkt for turer til Kynnavassdraget.

Den mest aktuelle lengste padleruta, Kynnsjøen–Kynndammen (sør), antas å ha en total distanse på ca. 25 km. Med effektiv padling på ca. 10 timer, anbefales minst to overnattinger undervegs.

Forslag til 3-dagers tur:

- Dag 1: Start i Kynnsjøen (sone 1), overnatting ved Silksjøen (sone 2)
- Dag 2: Start ved Silksjøen (sone 2), overnatting Sævsjøen (sone 3)
- Dag 3: Start Sævsjøen (sone 3), avslutning ved Kynndammen (sør) (sone 3)

Mulighetene for kortere turer er utallige. Rundturer på sjøene er fine utgangspunkt for dagsturer: Kynnsjøen (sone 1), Silksjøen og Holsjøen (sone 2) samt Sævsjøen (sone 3). Møller (2009, s. 10) har antydnet at Skårsjøen–Sævsjøen (sone 2 og 3) er «den flotteste strekningen i Kynna».

Framkommelighet i Kynnavassdraget

Framkommelighet er virksomhetskritisk for padling i Kynnavassdraget. Tilbakemeldinger fra grunneiere, hytteeiere og andre lokalkjente samt befaring sommeren og høsten 2018, har avklart at det er to momenter som reduserer framkommeligheten i vassdraget. Det ene er at det i perioder er for lite vann i vassdraget, noe som gjør at enkelte strekninger nesten blir tørrlagte. Det andre er trefall i elveløpet, som hindrer ferdsel med kano og kajakk.

Bilde 7: Eksempel på tørrlagt område

I perioder med lite nedbør, kan lav vannstand og gjørmete områder oppstå, og kano/kajakk må slepes. For den erfarne padler er dette helt greit, men for den uerfarne kan det føles ubekvemt å vasse i gjørme. Det bør vurderes tiltak som imøtekommer dem med litt mindre erfaring. Spesielt med tanke på utleie av kano, er det viktig at vassdraget framstår som enkelt å padle. Under intervjurunden ble det drøftet to tiltak. Det ene er å lage små demninger med kalksekker på strategiske punkt. Da får man holdt litt mer på vannet, der hvor vannstanden har en tendens til å bli for lav. I demningene lages en renne hvor kano/kajakker kan passere. Å bruke kalksekker er også et tiltak for å bedre vannkvalitet for fisk. Det andre tiltaket er å restaurere Kynndammen (sør) (sone 3) for å heve vannstanden i hele Kynnavassdraget. Et slik tiltak må drøftes med miljømyndigheter og andre, og vi allerede fått en innsigelse fra en grunneier som selv tok opp problemstillingen. Problemet blir da at større områder blir myr eller dekket med vann hvor det nå er trær. Dette reduserer arealet som det kan drives skogsdrift på. Det vil også øke trefall ved trær som drukner, som igjen skaper problemer for framkommeligheten.

Tiltak for å rydde opp i eksisterende trefall er mindre problematiske. Her trengs det bare å innføre en rutine om at vassdragets kritiske punkter ryddes for trefall hver vår. Tiltaket ble også etterlyst i foregående prosjekt (Møller, 2009, s. 10). Ryddearbeidet

kan organiseres som dugnad. Arbeidet kan dokumenteres og samtidig brukes til markedsføring i sosiale medier.

Tiltak: For å forbedre framkommeligheten i Kynnavassdraget foreslås det å utrede muligheten for å lage små demninger med kalksekker for å holde mer på vannet i vassdraget.

I tillegg foreslås det å ha en årlig dugnad i begynnelsen av mai for å rydde Kynna for trefall i elveløpet.

Bilde 8: Trefall i Kynna

Damanlegg i vassdraget hindrer ferdsel på vann på tre steder. Kynndammen (sør) er som nevnt endepunktet for ruta. Der er det mulig å passere over til fots. Storbergsæterdammen ligger på den mindre aktuelle strekningen Storbekkoset–Kynnsjøen, slik at det bare er Kynndammen (nord) som tvinger padlere opp på land undervegs.

Damanlegg i prosjektområdet:

- Sone 1: Storbergsæterdammen, Elverum kommune
- Sone 1: Kynndammen (nord), Elverum og Våler kommuner
- Sone 3: Kynndammen (sør), Åsnes kommune

Motorisert ferdsel på vann

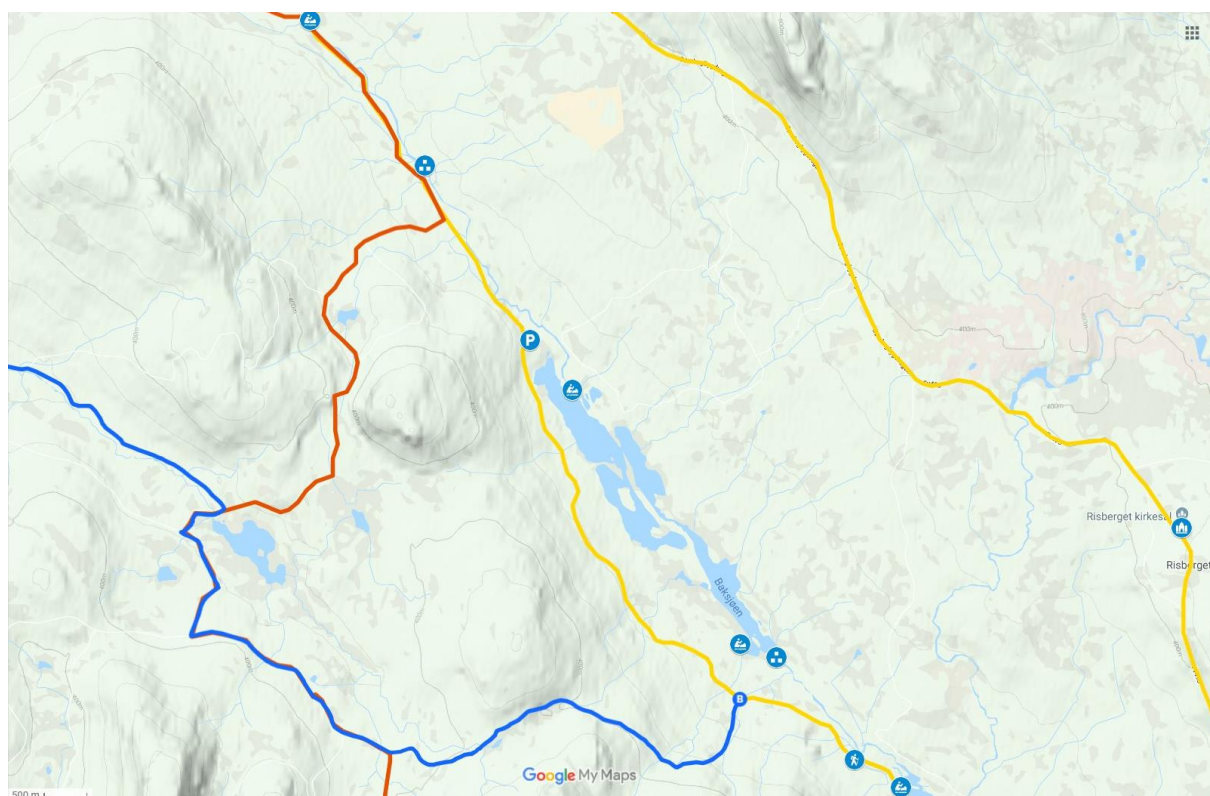
Motorferdselloven regulerer motorisert ferdsel i vassdrag, og padlere skal i prinsippet ikke forstyrres av motorbåter i Kynnavassdraget. Det er forbudt å ferdes med motorfartøy, inkludert båter med elektrisk motor. En lokal forskrift i Våler kommune åpner opp for fartøy med mindre motor enn 5 HK (Våler kommune, 2013).

Del 2. Sonene

Denne delen tar for seg forhold som er spesielt for de tre sonene: å komme seg til og fra sonene, overnatte der, finne på ting – og ikke minst padle. Hva finnes, hva mangler og hva kan tilrettelegges bedre?

Sone 1: Kynnas øvre del

Sone 1 starter ved Storbekkoset og slutter ved Silkoset, der Kynna renner ut i Silksjøen etter ca. 11 km. Her skal vi se på spesielle forhold i området og mulige tiltak knyttet til adkomsten, padlingen med utsetningsplasser og parkering, leirplasser og interessepunkter som er tilgjengelig med kano/kajakk, sykkel eller til fots.

Bilde 9: Kart sone 1

Adkomst til sone 1

Det går én hovedrute på bilveg i sone 1, Kynndalsvegen, på vestsiden av Kynnavassdraget. Den har adkomst ovenfra (fra

Avstand km	Sørskogbygda	Lisjøen	Osvang
Elverum	16	20	27
Trysil	60	64	71
Kynnbrua	21	17	10

Sørskogbygda) eller nedenfra (ved Kynnbrua, se sone 2). Adkomst på sykkel og til fots er omtalt i del 1.

Fra sted	Kommune	Via	Til sted	Kynna	Sone
Svea, Sørskogbygda	Elverum	Fv. 537 (Sætre kapell–Solheim, Likvernvegen)–Livegen– Kyndalsvegen	Storbekkoset Kynnsjøene/Osvang	Vest	1
Braskereidfoss Gravberget	Våler	Fv. 491 (Braskereid–Gravberget, Gravbergsvegen)–(Kynnbrua)–Silkesjøvegen– Kyndalsvegen			

Vegen til øvre del av Kynna går via Sørskogbygda i Elverum kommune. Enklest er det å kjøre rv. 25 mellom Elverum og Trysil og følge skilt (fv. 207, Finstad X rv. 25–Kynnberget) til Sørskogbygda. Fra butikken er det skiltet til badeplassen ved Lisjøen.

De som kommer med bil sørfra, og som ønsker å starte turen med Kynnsjøen, vil sannsynligvis bruke fv. 491 fra Braskereidfoss inn til Kynna. De tar av på Silkesjøvegen like før Kynnbrua og går over i Kyndalsvegen (bomveg).

Tiltak: Det anbefales å opprette en samarbeidsavtale om informasjons- og utsalgs-punkt (kart/fiskekort/bomavgift m.m.) på bensinstasjonen Circle K Hernes ved innkjørselen til Sørskogbygda. Dette er også et strategisk punkt i forhold til å nå markedet i Trysil. Ved badeplassen/friluftsområde ved Lisjøen starter bomveg (Vipps eller kontant). Videre anbefales det å lage en infotavle samt en visuell markering av Kyndalen som friluftsområde. Det bør markeres godt at man nå kjører inn på en bomveg. Denne infotavlen må ut-formes i dialog med Søndre Elverum Skogsbilveier og Sørskogbygda Vel.

Padling i sone 1

Strekningen kan deles opp i tre partier ut fra vassdragets karakter og vanskelighetsgrad for padling.

Padlestrekningen i sone 1 består av følgende partier:

1. Storbekkoset–Osvang (ca. 5 km, elv), vannstandsavhengig, vanskelig
2. Kynnsjøen med Baksjøen–Svenkebekksjøen–Renmyrsjøen–Damtjenna (ca. 4 km, sjø), lettpadlet
3. Kynddammen (nord)–Silkoset (ca. 2 km, elv), vannstandsavhengig, stedvis vanskelig

Parti 1, Storbekkoset–Osvang, er farbar først og fremst ved stor vannføring. Den er derfor kun egnet for de mer øvede. Bl.a. er det aktuelt å føre kano med line gjennom stryk. Slik sett er det mest aktuelle startstedet i sone 1 Osvang og Kynnsjøen.

Kynnsjøen er den nordligste av fem sammenhengende sjøer innenfor sonen. Samlet kalles de Kynnsjøene. Baksjøen med Tjuvholmen er en avstikker i forhold til hovedruta i vassdraget, men gir fine muligheter for den som vil utforske området. Hovedruta i parti 2 går fra Kynnsjøen via en smal passasje inn i Svenkebekksjøen og videre til Renmyrsjøen og Damtjenna, som stopper i Kynndammen (nord).

Parti 3, Kynndammen (nord)–Silkoset, er i likhet med parti 1 vannstandsavhengig.

Her har Kynna en høydeforskjell på 9 meter og den tørker fort ut. Når det er nok vann, er strømmen så sterk at deler av strekningen kan defineres som stryk.

Alternativet er å line kanoen. Her må det legges til rette for at dem som vil videre kan ta opp kanoen og trille den på veg (se neste avsnitt).

Utsettingsplasser og parkering i sone 1

Det er to naturlige utsettingsplasser i sone 1, én ved Storbekkoset og en annen ved Osvang i Kynnsjøen. Det kan være aktuelt å tilrettelegge to til plasser etter behov.

Storbekkoset ligger ved Kynndalsvegen og er lett tilgjengelig med bil. Det er mulig å parkere et mindre antall biler uten å være til hinder for øvrig trafikk. Det er som nevnt kun ved vårflom eller høy vannstand at det er mulig å starte padleturen her, og det forutsetter erfarne padlere. Det anbefales ikke noe annet tiltak enn å merke stedet på tur- og planleggingskart.

Osvang kan markeres som utsettingsplass i samråd med grunneier. Det vil bli gitt tillatelse til å skilte ved innkjørselen. Veggen inn er slik at det anbefales å ha litt høyere bakkeklaring enn en ordinær personbil. Grunneier tillater å kjøre inn til plassen for å sette ut båt eller kano, for deretter å kjøre ut igjen til Kynndalsvegen for å parkere.

Tiltak: *Det anbefales skilt til båtutsettingsplass og et informasjonsskilt som også gir retningslinjer for bruk av Osvang og parkering langs Kynndalsvegen.*

Dersom Osvang ikke fungerer som utsettingsplass, anbefales det å utrede

*alternative plasser, gjerne med flytebrygge av samme type som ved Kynnbrua og Holsjøen (sone 2). En mulighet ligger på vestsiden ved starten av **Kynnsjøen**. Der er det kort avstand fra Kynndalsvegen ned til vannet, og det kan være mulig å lage en sti mellom to hytter.*

Bilde 10: Osvang

Grunneier ved Kynndammen (nord) er skeptisk til å skilte og markedsføre muligheten for å ta kanoen på land og trille den ned Silkosvegen. Dette gjør at man bør vurdere å tilrettelegge en plass for å komme i land vest i **Damtjenna**. Her går det en traktorsti

Bilde 11: Damtjenna

ned fra Kynndalsvegen ved Bergerkoia. Området eies av Elverum kommune. Befaring viser at det er satt ut båter her, og at det er relativt enkelt å ta seg i land uten spesielle tiltak.

Tiltak: *Det er aktuelt å anlegge utsettingsplass for å skjerme Kynndammen (nord) for ferdsel. Da kan stedet bli et startpunkt for dagsturer, og dermed bli en avlastning for Osvang. Traktorstien ned til Damtjenna må ryddes. Det må skiltes fra Kynndalsvegen på samme måte som ved Osvang med parkering ved veien.*

Leirplasser i sone 1

I sone 1 er det ingen opparbeidede leirplasser, og tilrettelegging bør vurderes.

Lisjøen kan være et supplement. Det drives villcamping flere steder. En hytteeier ved Kynnsjøen informerte om to slike plasser: den ene i **Smalsundet** mellom Svenkebekksjøen og Renmyrsjøen, den andre på **Tjuvholmen** i Baksjøen. Begge er kun tilgjengelige fra vann. De bør befares for å avklare mulighetene for tilrettelegging og merking på kart.

Osvang ved Kynnsjøen er et flott sted med potensial som leirplass, men i samråd med grunneier er det kun aktuelt å markere stedet som utsettingsplass. Allemannsretten tillater riktignok camping ytterst på vangen, men det skal ikke markedsføres. Dermed er det behov for en leirplass som er tilgjengelig med sykkel eller bil et annet sted i sone 1. **Damtjenna** bør vurderes både som leirplass og utsettingsplass. Der kan det lages en hyggelig leirplass med brygge. Slik imøtekommes grunneierne ved Osvang og Kynndammen (nord), og funksjoner samles.

Et allerede etablert alternativ i nærheten av sone 1, er badeplassen i østenden av **Lisjøen**. Den passeres på veg til Kynna fra Sørskogbygda. Stedet kan benyttes som leirplass for telt. I 2014 åpnet et nytt sanitæranlegg med toaletter tilpasset rullestolbrukere (Løken, 17.06.2016). I 2016 var sandvolleybane og utvidet parkering på plass (Sandberg, 27.06.2016). Plassen mangler vannpost, men ut fra prosjektets behov, foreslås det ikke ytterligere tilrettelegging nå. Lisjøen er et flott reisemål for en sykkeltur fra Elverum, både som dagstur og overnatting. Stedet har potensial til å bli base for kanoutleie både i Lisjøen og Kynnavassdraget. Det er relativt kort kjøre-

avstand til de omtalte utsettingsplassene ved Storbekkoset (ca. 2 km unna) og Osvang (ca. 7 km unna).

Interessepunkter i sone 1

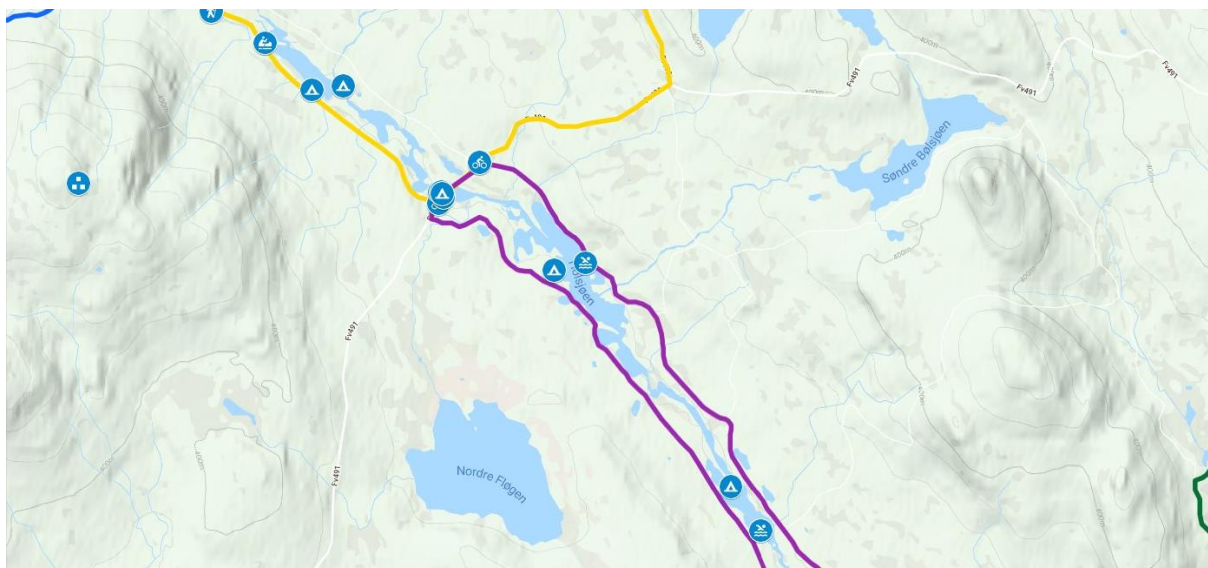
Det ligger flere kulturminner innenfor sone 1, og de mest markante for padlere er fløtingsdammene: **Storbergsæterdammen** sør for Storbekkoset og **Kynndammen** (nord) i enden av Damtjenna. Det går sti fra Kynndalsvegen inn til begge dammene. Til Kynndammen er det riktignok et godt stykke å gå, 15–20 minutter. Padlerne kommer rett på dammene, og det er aktuelt med rasteplasser og informasjonspunkter etter avtale med grunneier. Det har vært merkesteder, bl.a. ved Storbekkoset, Svenkebekksjøen, Renmyrsjøen, Kynndammen og Silkoset (Brattlie, 1994, s. 23). Padlere kommer også tett på tangen nord for **Ormsundet** i Kynnsjøen, der det er gjort steinalderfunn.

Fra Kynndalsvegen, midt mellom sone 1 og sone 2, går det sti til **Hakaskallen** naturreservat. Det er god plass til parkering ved veien. Naturreservatet omfatter deler av et åsparti vest for Kynna, vernet for å bevare gammel granskog, myr og bekkedaler med sjeldne og sårbare sopp- og lavarter (Klima- og miljødepartementet, 2014). Stien kommer fra Jømna og passerer DNT-hyttene Løvknuten og Rundkjølsbrakka, begge med beskjeden standard. Den krysser Kynna nord for Silksjøen og fortsetter opp til Risberget og Gravberget. En tur til Hakaskallen via Kynndalen kan kombineres med sykkel eller bil fra Elverum (kr 50 i bomavgift).

Tiltak: *Det anbefales et nytt informasjonsskilt ved parkeringsplassen der stien går opp til Hakaskallen.*

Sone 2: Kynnas midtre del

Sone 2 starter øverst i Silksjøen og slutter i enden av Skårsjøen etter ca. 6 km. Vi skal nå se på spesielle forhold i området og mulige tiltak knyttet til adkomsten, padlingen med utsettingsplasser og parkering, leirplasser og interessepunkter som er tilgjengelig med kano/kajakk, sykkel eller til fots.

Bilde 12: Kart sone 2

Adkomst til sone 2

Hovedvegen inn i sone 2 er Gravbergsvegen (fv. 491). Den fører reisende inn fra rv. 2 ved Braskereid i sør og Gravberget i nord. Det går også en veg fra Våler til fv. 491. Kynnbrua er knutepunkt for ferdsel i midtre del av Kynnavassdraget og krysningssted for vegene på vest- og østsiden av vassdraget. Disse er beskrevet i del 1, sammen med adkomst på sykkel og til fots.

Avstand km	Kynnbrua
Elverum	45
Trysil	85
Våler	23
Braskereidfoss	21
Gravberget	18

Fra sted	Kommune	Via	Til sted	Kynna	Sone
Braskereidfoss Gravberget	Våler	Fv. 491 (Braskereid– Gravberget, Gravbergs- vegen)	Kynnbrua	X	2

Fra Elverum kan man velge å reise til Kynnbrua fra tre kanter: fra sør via Braskereidfoss, fra vest via sone 1, eller fra nord over Risberget fra Sørskogbygda (fv. 493). Fra Trysil er det aktuelt å reise til Kynnbrua via sone 1 eller via Søre Osen til Gravberget (bomveg). Fra sør i Åsnes kan man kjøre via sone 3 eller via Gravbergsveien (fv. 491).

Braskereidfoss er et viktig knutepunkt for trafikken inn og ut fra Kynna. Bensinstasjonen YX Braskereidfoss selger fiske- og jaktkort. Lokal butikk og campingplass

gjør at det her er naturlig å tenke informasjons- og markedsføringstiltak for Kynnavassdraget. Det er heller ikke langt til Vålerbanen Hotell. Tiltak her vil kunne kobles til stedsutviklingsprosjektet for Braskereidfoss.

Tiltak: *Et konkret tiltak er å skifte ut gammelt infoskilt ved YX Braskereidfoss som, bl.a. har mer oppdatert informasjon om Kynnavassdraget. Tilsvarende skilt i andre deler av Våler kommune kan skiftes ut samtidig.*

Området ved Kynnbrua er et sentralt knutepunkt inne i sone 2 med adkomst også til de andre sonene.

Tiltak: *Få opp et nytt informasjonsskilt på Kynnbrua som samler all informasjon om padling, sykkel, vandring og fiske m.m. Øvrige tiltak ses i lys av forslag om kommersiell utvikling av Kynnbrua i kapittel 4.*

Padling i sone 2

Strekningen kan deles opp i fire partier ut fra vassdragets karakter og vanskelighetsgrad for padling.

Padlestrekningen i sone 2 består av følgende partier:

1. Silksjøen–Hovelsvika (ca. 2 km, sjø), lettpadlet
2. Kynnbrua–Skarderudsvika (ca. 1 km, elv og sjø), grunne partier ved lav vannstand, middels lett
3. Holsjøen (ca. 1 km, sjø), lettpadlet
4. Knøsvika–Knøssjøen–Skårsjøen (ca. 2 km, elv og sjø), lettpadlet

Padlere vil komme inn i sone 2, enten fra Kynnsjøen eller Kynndammen (nord), via Kynna og Silkoset ut i Silksjøen, eller de kan ta kano/kajakk på land ved Damtjenna og trille mot Silksjøen. Dem som velger å trille kano/kajakk, vil sannsynligvis komme via Kynndalsvegen. Deretter vil de sjøsette den innerst i en vik øverst i Silksjøen. Herfra går padleruta gjennom parti 1 til Kynnbrua og fortsetter over parti 2, en myrete elvestrekning, inn i Holsjøen, Knøsvika og Knøssjøen. Fra Knøssjøen går padleruta gjennom parti 4 på Kynna ut i Skårsjøen. Strekningen domineres av sjøene. Den er dermed lettpadlet og velegnet for rundturer innenfor sonen.

Bilde 13: På veg mot Knøssjøen

Utsettingsplasser og parkering i sone 2

Nord for Festplassen ved **Kynnbrua** er det brygge for utsetting av kano og kajakk, også for rullestolbrukere. Det er stor kapasitet på parkeringsplasser i området. Det samme gjelder den store leirplassen på vestsiden av **Holsjøen**, der det er både brygge og parkeringsplasser.

Det er med andre ord gjort en del for å tilrettelegge for padling i sone 2, men det kan gjøres mer. I vika i det vestlige hjørnet av **Silksjøen** er en mulig utsettingsplass for kano/kajakk. Dette er spesielt aktuelt hvis det lages et opplegg for å trille kano/kajakk langs Kynndalsvegen mellom Damtjenna (sone 1) og Silksjøen.

Tiltak: *Dersom det skal lages et opplegg for å trille kanoen, anbefales det å ha brygge for å sette ut kanoer i vika i det vestre hjørnet av Silksjøen. Denne vika kan også brukes som et alternativt startsted til Kynnbrua. Parkering langs veg er forholdsvis begrenset.*

Leirplasser i sone 2

I sone 2 er det tilrettelagte leirplasser ved Silksjøen, Kynnbrua og Holsjøen, der den siste er den mest tilrettelagte. Det anbefales òg å tilrettelegge plass ved Skårsjøen.

Området ved **Kynnbrua** har god kapasitet for parkering av biler, bobiler og campingvogner samt muligheter for å sette opp telt. I tillegg er det badeplasser. Her ligger også Festplassen med dansepaviljong og mange sitteplasser. Den kan brukes til andre formål. Under arrangementer er det kiosk og tilgang til drikkevann og vannklosetter. Nord for Festplassen er det som nevnt universelt utformet utsetningsplass for kano/kajakk. Kynnbrua er et naturlig knutepunkt for Kynnnavassdraget, der det kan opparbeides et kommersielt tilbud. Dette blir nærmere omtalt i kapittel 4.

Bilde 14: Ved Kynnbrua

I **Silksjøen** er det tre plasser, hvorav én er tilrettelagt. Den ligger på vestsiden av sjøen, helt inntil Silkesjøvegen. Det er lett å komme til med kano/kajakk, og det er mulig å bade. I det vestlige hjørnet av sjøen er det leirplass i en vik med relativ stor kapasitet for teltovernatting nær Silkesjøvegen. Gjørmete bunn ved stranden gjør det litt ubehagelig sette ut kano og kajakk. Plassen virker innelukket og framstår ikke som den mest idylliske, men for grupper som ønsker å være litt for seg selv er den fin. Det bør derfor vurderes tiltak for å utbedre plassen, f.eks. felle noen trær for å åpne opp mot Silksjøen. På østsiden er det en fin plass med adkomst fra Silkosvegen. Den ligger imidlertid slik til at campere kan være til sjenanse for hytteanlegget midt imot (Finnskogen Fritid).

Tiltak: På grunn av god plassering og størrelse anbefales det å vurdere en oppgradering av plassen i vika vest i Silksjøen. Dersom det er et behov for økt kapasitet, bør også leirplassen på østsiden oppgraderes. Det blir svært viktig å gi instruksjoner om å vise hensyn til hyttenaboer. Plassen på østsiden er ikke synlig fra vegen og må også skiltes fra Silkosvegen.

Bilde 15: Leirplass ved Silksjøen

På vestsiden av **Holsjøen** ligger en stor leirplass med to gapahuker, to bålplasser, vannpumpe, utedo og kano-/kajakkbrygge – alt tilpasset rullestolbrukere. Det er også badeplasser i nærheten. Den ene ligger ved ei hytte like ved leirplassen, mens den andre ligger tvers over Holsjøen. Badeplassen ved hytta er privat, og hytteeier merker at den brukes av de som overnatter på leirplassen.

Tiltak: På vestsiden av Holsjøen bør sette ut et rastebord, samt skilte fra Kynndalsmovegen. I tillegg må bryggen flyttes litt for å ligge mer ute i sjøen. Det anbefales det å opparbeide en bedre badeplass ved leirplassen slik at naboens strand ikke benyttes.

Bilde 16: Leirplass ved Holsjøen

Ved utløpet av Kynna i **Skårsjøen**, på et smalt område mellom Kynna og Skårsjøen, ligger det ei koie med fin sitteplass utenfor. Den er ikke merket på kart. Den ligger på Våler kommunes eiendom og bør kunne bli offentlig tilgjengelig. Det er litt vanskelig å komme seg i land med kano/kajakk. I enden av Skårsjøen ligger noe som ser ut som en fin badeplass. Denne har ifølge grunneier blitt brukt som leirplass. Det ligger hytter i nærheten som kommer litt tett på. En grunneier vurderer utleie/kommersiell bruk ved riktige rammebetingelser.

Tiltak: Ved Skårsjøen bør det gjøres tiltak for å komme i land ved koia som ligger ved utløpet av Kynna. I tillegg bør det etableres en dialog med grunneier knyttet til plassen i enden av Skårsjøen.

Interessepunkter i sone 2

Sone 2 deler **Hakaskallen** naturreservat med sone 1. I likhet med sone 1, er det også gjort steinalderfunn flere steder i sone 2. I forbindelse med BARK-prosjektet skal det settes opp skilt ved tre funnsteder på vestsiden av **Holsjøen**, i tillegg til infotavler på leirplassen ved Holsjøen og ved **Kynnbrua**. De skiltes fra veg. Det er ellers funnet spor etter kullproduksjon nord for Kynnbrua. Av fløterminner har det vært merkesteder ved Hovelsvika, Høgvelta og Skårsjøen (Brattlie, 1994, s. 23).

Risberget (f.v. 493) er ikke langt unna for dem som vil oppleve ei skogbygd med

særegent bygningsmiljø, kirkesal og arbeidersamfunnshus – og bevisstheten om skogfinnene står sterkt.

Bilde 17: Sti opp til Løvknutkoia og Hakaskallen

Sone 3: Kynnas nedre del

Sone 3 starter der Skårsjøen går over i elv og slutter i Kynndammen (sør) etter ca. 13 km. Vi skal se på spesielle forhold i området og mulige tiltak knyttet til adkomst, padling med utsettingsplasser og parkering, leirplasser og interessepunkter som er tilgjengelig med kajakk/kano, sykkel eller til fots.

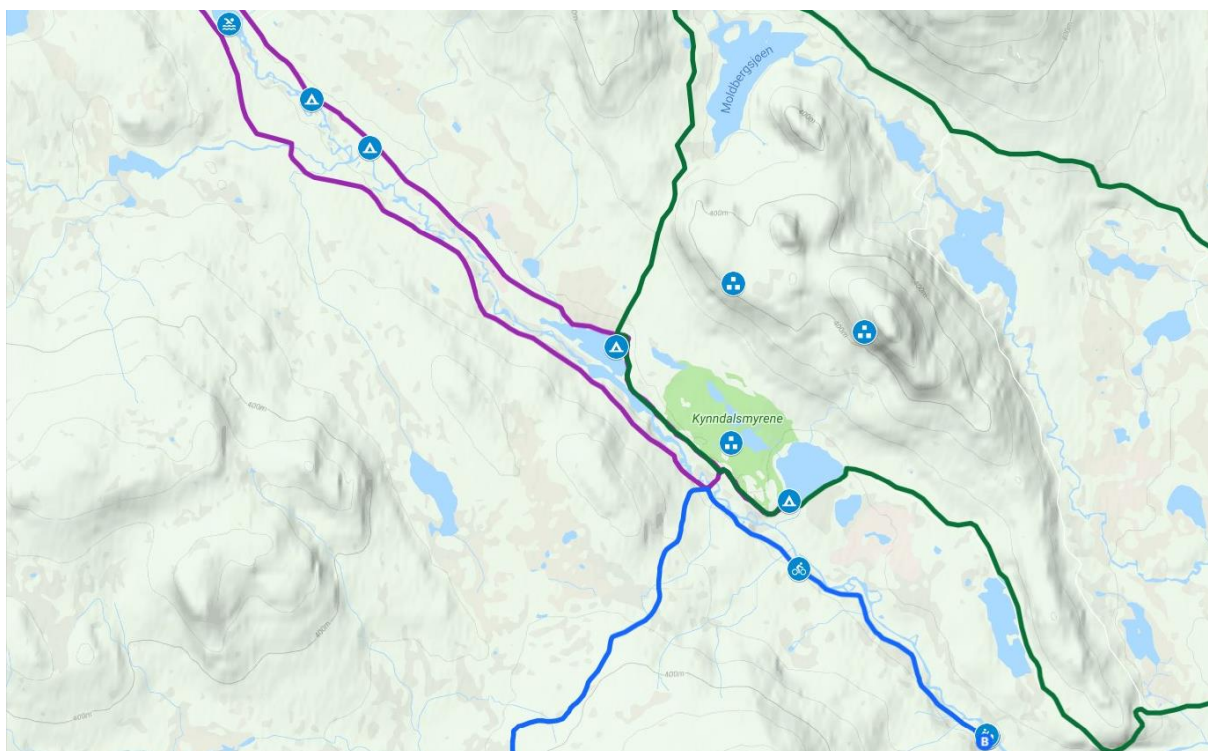
Adkomst til sone 3

I Åsnes kommune går det to hovedruter inn til sone 3: Den ene fra Karlstad til Dalabrua, den andre fra Kilen til Kynndammen (sør). Disse rutene blir omtalt her, mens adkomst til fots og sykkel omtales i del 1.

Avstand km	Sævsjøen	Kynndammen (sør)
Flisa	22	24
Kirkenær	40	42
Våler	32	34
Vermundsjøen*	25	19
Kynnbrua	10	16

- Avstand fra Café Finnskog, Vermundsjøen

Fra sted	Kommune	Via	Til sted	Kynna	Sone
Karlstad	Åsnes	Fv. 206 (Sønsterud–Riksgrensen, Kaptein Dreyers veg)– Karlstadvegen– Buråsvegen X Kynndamsvegen X Kynndalen	Dalabrua	X	3
Kilen	Åsnes	Fv. 206 (Sønsterud– Riksgrensen, Kaptein Dreyers veg)–Tendøgutua– Kynndamsvegen	Kynndammen (sør)		3

Bilde 18: Kart sone 3

Fra Flisa i Åsnes kommune er den beste vegen inn til sone 3 å ta fv. 206, Karlstadvegen og deretter Buråsvegen inn til krysset Kynndalen/Kynndamvegen/Buråsvegen/Sævsjøbergvegen.

Fra Kilen når man strekningen Kynndammen–Fløgåa: Fra fv. 206 (Sønsterud–Riksgrensen, Kaptein Dreyers veg) går Tendøgutua inn i Kynndamsvegen. Fra Kynndammen (sør) fortsetter vegen langs vassdraget til den møter Buråsvegen og går over i Sævsjøbergvegen.

Tiltak: Vegene inn til sone 3 er bomveger. Det foreslås å samarbeide med vegstyrene om felles info-skilt ved betalingsbommene.

Padling i sone 3

Strekningen kan deles opp i tre partier ut fra vassdragets karakter og vanskelighetsgrad for padling.

Padlestrekningen i sone 3 består av følgende partier:

1. Kynna sør for Skårsjøen–Puterudsloen (ca. 6 km, elv), lettpadlet
2. Breifløyta med Sævsjøen (ca. 1 km, sjø), lettpadlet
3. Kynna sør for Breifløyta–Kynndammen (sør) (ca. 6 km, elv), lettpadlet

Fra Skårsjøen bukker Kynna seg gjennom parti 1 over en relativ lang strekning ned mot Breifløyta. Dette er en flott elvestrekning for padlere, hvor naturen er tett på og man lett kan få villmarksfølelsen. Midt på Breifløyta åpner det seg en passasje over til Sævsjøen utenom hovedruta. Ved enden av Breifløyta starter parti 3, elvepartiet som går helt ned til Kynndammen (sør), endepunktet for padleruta gjennom Kynnavassdraget. De som vil korte inn turen, kan lande i Sævsjøen. Langs elveløpene i hele sone 3 er det en del trefall, og enkelte steder sperrer tre hele eller deler av elva.

Utsettingsplasser og parkering i sone 3

Det er gode forhold for å parkere og sette ut kano/kajakk fra en etablert leirplass ved **Sævsjøen**.

Leirplasser i sone 3

I sone 3 er det tilrettelagte leirplasser ved Kynnbrukoia, Sævsjøen og Kynndammen (sør). Rogsjøen kan være et supplement. Det anses ikke å være behov for å opprette nye plasser. Noen oppdrageringer utføres allerede under forprosjektet.

Det er to leirplasser mellom Skårsjøen og Sævsjøen. Begge ligger på vestsiden av Kynna et stykke nord for **Kynnbrukoia**. Den søndre plassen framsto som den flotteste. Man kommer til med bil begge steder.

Leirplassen på østsiden av **Sævsjøen** har god kapasitet og er tilgjengelig med bil. Den egner seg også som endepunkt for padleturer i Kynnavassdraget. Her er utedo, grillplass og to rastebord. Det er lett å sette ut kano/kajakk. Plassen fungerer selvstendig som en populær leirplass og base for dagsutflukter. Kynndalsmyrene natur-

reservat er like i nærheten, og det er kort veg til Rogsjøen, hvor det også ligger en fantastisk leirplass med tilgang til båt og gode fiskemuligheter. Dersom det skal satses på sykling i Kynnavassdraget, blir Rogsjøen og Sævsjøen viktige.

Ved **Kynndammen** (sør) ender padleruta i Kynnavassdraget. Her er det overnattingshytte, utedo, flere rastebord og plass til å telte. Man kommer lett til med bil, og plassen er også knutepunkt for vandring. Stedet er et flott samlingspunkt for lokalbefolkning og hytteeiere. Her er det også mulig å opparbeide en liten badestrand.

Tiltak: *Vurdere om plassen ved Kynndammen (sør) kan oppgraderes og kanskje utnyttes kommersielt, både for grupper/aktiviteter, og det å ta seg betalt for overnatting på plassen. Dette omtales nærmere i kapittel 4.*

Bilde: Kynndammen (sør)

Interessepunkter i sone 3

Kynndammen (sør) er ikke bare det naturlige endepunktet for en padletur i Kynnavassdraget. Det er også et kulturminne og den best vedlikeholdte dammen i vassdraget. Merkesteder i sones 3 er Molbergsfloen, Sønsterudvelta, Puterudsfloen, Bredfløyta, Sævsjøen, Kynndalen, Rogbergsbrua, Bjønnbyvelta og Kynndammen (Brattlie, 1994, s. 23).

Tiltak: *Det bør opp et informasjonsskilt om Kynnavassdraget og ikke minst om fløterhistorien (se del 1).*

Av eldre kulturminner, er det funnet spor etter kullproduksjon øst for **Skårsjøen**, og det er registrert fangstanlegg i området nord for **Kynnbrukskoia**, ved Kynna nord for **Sævsjøen** og på vestsiden av Kynna nord for **Myra**. Det har vært finnebosetning ved **Fløgåa**.

I sone 3 finnes et lett tilgjengelig verneområde: **Kyndalsmyrene** naturreservat (Miljøverndepartementet, 2001), med helt spesielle hydrologiske forhold og sjeldne og truede planter. Et stykke unna vassdraget ligger ytterligere tre naturreservater. **Rogberget** naturreservat ble opprettet for å bevare gammel barskog og lauvtrær med regionalt sjeldne karplante-, sopp- og lavarter (Klima- og miljødepartementet, 2018). Det samme gjelder **Slåttbråtåmyra** naturreservat vest for Rogberget (Klima- og miljødepartementet, 2015). **Kynneggene** naturreservat ligger nedenfor sone 3 og representerer et naturhistorisk interessant område, i form av en eskerrygg i et større eskersystem med løsmateriale av sand og grus avsatt da isen smeltet for 10 000–11 000 år siden (Miljøverndepartementet, 1989).

Tiltak: *Det bør opp et informasjonsskilt om naturreservatene Kyndalsmyrene, Rogberget og Slåttbråtemyra ved leirplassen ved Rogsjøen.*

Oppsummering tilrettelegging

De foreslåtte tilretteleggingstiltakene fokuserer både på hva som bør gjøres på utpekte områder og steder i og langs Kynnavassdraget. I tillegg er det også foreslått tiltak langs ruter og veier inn til Kynnavassdraget. Dette fordeler seg på oppgradering av utvalgte leirplasser, formidling av natur, kultur og historie på utvalgte interessepunkter, oppsetting av infotavler på strategiske viktige steder og retningskilt for å vise veg fram til leirplasser og interessepunkter. I tillegg foreslås det tiltak for å forbedre framkommeligheten i vassdraget. Målsettingen med tiltakene er å gjøre området mer tilgjengelig og skape grunnlag for bedre opplevelser. På den måten senkes terskelen for å ta i bruk området til ferie- og fritidsaktiviteter både for innbyggere, hytteeiere og turister. Tiltakene er samlet i bilag 1.

Det er viktig å ha et helhetlig perspektiv på produktutviklingen. Derfor er det tatt med informasjon om naturlige ruter med bil, sykkel eller til fots til og fra Kynnavassdraget og forslag til hvordan de kan tilrettelegges på en bedre måte. Slik synliggjøres det at Kynnavassdraget både er et selvstendig reisemål for padling, sykling og fiske, men også at det kan inngå i en større vandre-, sykkel- og/eller biltur.

Kynnavassdraget er en del av Finnskogen og bør derfor ses i sammenheng med dette store skogsområdet, dens kultur og historie. Skilt og informasjonspunkter bør plasseres slik at de når dem som søker opplevelser i Finnskogen. Dette blir nærmere omtalt i kapittel 5.

Kapittel 4

Næringsutvikling

Målsettingen for å tilrettelegge Kynnavassdraget som et friluftslivsområde er å gi en positiv effekt for næringsutviklingen i regionen. Målet er at det kan bidra til flere arbeidsplasser. Ofte fokuseres det på etablering av ny virksomhet, men like viktig er det å skape økt inntekt og omsetning til eksisterende selskaper. Enten ved at disse skaper nye tilbud, eller at det blir mer salg av eksisterende tilbud.

Ikke all omsetning er nødvendigvis basert på næring. Inntekter til organisasjoner og til organisert arbeid for å vedlikeholde og utvikle Kynnavassdraget er også viktig. Derfor vil all mulig inntektsgivende aktivitet bli omtalt uavhengig om aktørene som drifter aktivitetene er kommersielle eller ikke.

Kanoutleie

I dag er det mulig å leie kano via forhåndsbestilling hos to tilbydere: Finnskogen Fritid og Finnskogen Adventures. Det kan også avtales bringing og henting hos Finnskogen Adventures.

Kynnavassdraget er ideell også for kajakk, men i første omgang fokuseres det på kanoutleie. Årsaken til det er tilbakemeldingen fra Arvika Kanot & Fritidcenter om et begrenset utleiemarked. På grunn av sikkerhet krevde de blant annet bevis på forkunnskaper for å kunne leie kajakk (Arvika Kanot & Turistcenter, 2018). I Norge opererer man med våtkort gjennom Norges Padleforbund (Norges Padleforbund, 2018). Søk på websider hos flere aktivitetsselskaper som leier kajakk viser at de krever våtkort eller tilvarende padlekunnskap fra de som skal leie. Selv om det finnes kurs og våtkort for kano er det ikke tilsvarende praksis for å leie kano.

Befaring i Kynnavassdraget og studietur til Arvika viser at det burde være potensial til å utvikle inntektsgivende aktivitet ved å leie ut utstyr til å padle i Kynnavassdraget. Kynnbrua i sone 2 peker seg ut som det sentrale knutepunktet og er den naturlige

basen for en utleievirksomhet. Satellitter er Lisjøen eller Kynnsjøen i sone 1 og Kynndammen (sør) i sone 3.

Kynnbrua har Våler kommune som grunneier. Festplassen på sørsiden av veggen er bygget og utviklet av Risberget IL, som leier ut stedet 10–15 ganger i året. I mange år organiserte de i tillegg terrengløpet Risberget rundt med Festplassen som start/mål, før Risberget Turforening tok over.

På Festplassen er det mulig å ha et depot av kanoer for utleie i padlesesongen. Dette vil medføre noen investeringer i sikkerhet og lagring, men det bør være mulig å komme raskt i gang med en forsiktig oppstart. Festplassen har bra med fasiliteter, og det er ikke behov for store tiltak umiddelbart. Det er likevel viktig å planlegge for økt etterspørsel og utvidelse av kapasiteten. Etter hvert må det gjøres noe med sanitære forhold, bl.a. dusj. Her kan man sammenligne med tilsvarende virksomheter, f.eks. Arvika Kanot & Turistcenter, som har mange års erfaring.

Utleietilbudet bør basere seg på en hente- og bringeløsning med bil eller minibuss og henger. Et hente- og bringetilbud er også aktuelt for dem som har egen kano/kajakk. Det er flott å starte padleturen ved Kynnbrua, og hentepunkter kan være Sævsjøen eller Kynndammen (sør). For de som ønsker lenger tur kan de kjøres til et startpunkt i Kynnsjøen. Dem som kommer sørfra, kan parkere bilen ved Kynndammen (sør) og bli hentet og kjørt til valgt startpunkt med alt utstyr.

Et tilsvarende tilbud finnes i Trysilelva til kr 750 pr. kano (19 km – 4 timers tur) (Destinasjon Trysil AS, 2018). Tilbudet er godt etterspurt. Enkelte dager i juli 2018 var alle de tjue kanoene utleid. Flesteparten velger tur med henting. Prisen pr. kano indikerer hvilket prisnivå tilbudet i Kynna må ligge på for å kunne være konkurransedyktig. For turer med startpunkt i Kynnbrua, foreslås et hovedprodukt med en overnatting og henting til fast tidspunkt ved Kynndammen (sør) dagen etter. Et slikt produkt kan sannsynligvis prises til rundt kr 850–950 pr. kano, inkl. henting.

Med utgangspunkt i både Kynnsjøen, Kynnbrua og Sævsjøen, er det mulig å drive timebasert utleie, der turen kan starte og ende på samme sted. Undersøkelser på

nett blant kanoutleiere viser at time- og dagsleie ligger på fra kr 200 (2–3 timer) til kr 400 (hele dagen). Det må lages en logistikk-løsning for å forflytte kanoer, flytevester og årer fra hoveddepotet på Kynnbrua til de to andre startstedene. Med jevnt daglig utleie i høysesong, kan man etablere permanente depoter. Det er aktuelt med en samarbeids-løsning for selve utleievirksomheten, som administreres av flere aktører plassert geografisk nærmere depotene.

Det er sannsynligvis ikke lønnsomt å ha en person permanent på Kynnbrua, selv ikke i høysesong. Derfor må det lages et system med faste start- og hentetider. Dette må styres og justeres ut fra forventet volum og de erfaringene man opparbeider seg de første sesongene. Erfaringer fra Arvika viser at det er viktig å styre trafikken dersom etterspørselen øker. Er det mange som padler på samme sted samtidig, kan det ødelegge naturopplevelsen for den enkelte. I tillegg kan det bli forstyrrende for de som har hytter langs sjøene i Kynnavassdraget. Sannsynligvis må det etableres et tak for maks kapasitet på utleie av kanoer.

Sykkelutleie

Sykkelutleie har flere muligheter, fordi det går rundturer i området. Det gjør at det er enklere for gjester å starte og ende på samme sted.

Kynnbrua er et ideelt utgangspunkt for rundturer med sykkel. Her er det muligheter å lage enkle dagsturer og turer med overnatting med Kynnbrua som start og mål. Det er også mulig å kombinere kanotur med sykkeltur slik at gjesten selv kan komme seg tilbake til utgangspunktet med sykkel. Et slikt tilbud krever naturligvis at man har hente- og bringeløsning også for sykkel. Dette kan koordineres med kanoutleien.

I tillegg er det mulig å etablere et samarbeid med overnattingssteder i og rundt Finnskogen. Hos disse kan det etableres flere lokale depoter med sykler. Det eksisterende sykkelvegnettverket gjør at man kan starte rundturer fra alle overnattingsstedene i Elverum, Våler og Åsnes. Dovrefjell Adventures har en løsning som kan være aktuell å kopiere (Dovrefjell Adventures, 2018). Det ligger stordriftsfordeler ved å samle innkjøp, salg og service av sykler til en profesjonell aktør istedenfor at

mange overnattingssteder skal drive med dette selv. En slik ordning vil også være miljøvennlig ved at gjester kan bruke sykkel istedenfor bil. Tilbud om utleie av el-sykler kan øke gjestenes aksjonsradiusen betydelig. Muligheter for lading av sykler ved Kynnbrua, samt hos overnattings- og serveringsteder i Finnskogen, vil være en måte å tiltrekke seg nye gjester på. En slik sykkelutleie kan kombineres med timesutleie av kano ved Kynnbrua, Sævsjøen og Kynnsjøen/Lisjøen.

Guiding og pakkeføring

Finnskogen og Kynnavassdraget byr på mange gode historier og naturopplevelser som forsterkes gjennom en god historieforteller og guide. Dette øker opplevelsesverdien på turen, og det gir mulighet for økt verdiskapning ved at flere engasjeres i virksomheten. Utfordringen er at et slikt tilbud ofte blir for dyrt for det individuelle markedet, dvs. påmeldingsturer. De høye faste kostnadene som en guide representerer, genererer tap når det er få deltagere. Det kan kompenseres ved en relativt høy pris pr. person. Da begrenser markedet seg til et kjøpesterkt publikum som har høye krav og er vanskelig å nå uten et godt salgsnettverk.

Det er ofte bedre å henvende seg til gruppemarkedet når man tilbyr guidede aktiviteter. Da kan man i tillegg skreddersy aktiviteter i dialog med kunden. Det blir enklere og mer forutsigbart å lage en kalkyle og prise aktiviteten/opplevelsespakken.

En aktør på Kynnbrua bør utnytte den opparbeide kapasiteten til også å henvende seg til gruppemarkedet gjennom guidede tilbud. Eksempler på tilbud kan være elgsafari med minibuss, guidet kanotur med bålmatkurs på utvalgt leirplass, guidet sykkelstur med tema finnskogkultur, guidet tur til Hakaskallen.

Det viser seg lettere å ta seg betalt dersom man organiserer en aktivitet i form av et kurs. Slike tilbud kan settes opp som påmeldingsopplegg med jevne mellomrom. Kynnbrua er et egnet utgangspunkt for å avholde kurs i f.eks. kajakkpadling eller mer avansert bruk av kano.

For å kunne etablere et guide- og opplevelsestilbud for grupper, bør man tilby transport fra kundens base/overnattingssted eller ved et trafikalt knutepunkt. Selskapet som etablerer seg på Kynnbrua bør derfor ha en 16-seters minibuss med sjåfør tilgjengelig. Å tilby fleksible transportløsninger er en forutsetning for en effektiv drift av det kommersielle tilbudet i Kynnavassdraget.

Minibussen kan også fungere som en transportløsning Gravberget–Kynnbrua–Braskereidfoss for dem som kommer med rutebuss til/fra Elverum og Kongsvinger. Da kan Gravberget etablere seg som etappestart-/mål for Finnskogleden. Det er da viktig at det også finnes tilvarende løsning lenger sør på strekningen. Finnskogleden har start-/endepunkt i Søre Osen. Her er det god bussforbindelse, slik at det kan lages et pakketilbud på Finnskogledens strekning Søre Osen–Gravberget gård. Strekningen kan også sykles, noe som gir grunnlag for sykkelutleie.

Etablering av et samlet tilbud for utleie og transport

Selv om det er lønnsomhet i utleie- og transporttilbudet, er det sannsynligvis ikke nok omsetning til å finansiere ett helt årsverk eller et eget selskap alene. Tilbudet kan med fordel inngå i porteføljen til en eksisterende reiselivsvirksomhet, som har tilsvarende tilbud, eller er en overnattingsbedrift. I hovedprosjektet foreslås det å arbeide videre med aktører som i samarbeid kan bygge opp en slik tjeneste.

For å få etablert en slik virksomhet, må det gis gode rammebetingelser. Her bør det undersøkes om allerede innkjøpte kanoer og henger hos skoler og foreninger kan benyttes. Man trenger også å få på plass en god leieavtale for området ved Kynnbrua med Risberget IL og Våler kommune. I tillegg bør man vurdere leie av minibuss i forhold til kjøp. Ettersom det foreløpig er usikkert hva etterspørselen og volumet vil bli, bør store investeringer unngås i etableringsfasen.

Persontransport med minibuss forutsetter turvognløyve. Unntaket er overnattingsbedrifter som kan transportere egne overnattingsgjester uten løyve. Det ser ikke ut til at unntaket gjelder aktivitetsbedrifter og kanoutleie. Det kan bety en betydelig ekstrakostnad ved etablering av utleie- og transportvirksomheten.

Forprosjektet har gjennom dialog med næringen identifisert flere eksisterende selskaper som er positive til å gå sammen om å utvikle et utleie- og transporttilbud. Det foreslås derfor å opprette en arbeidsgruppe i hovedprosjektet med de mest engasjerte. Gruppen bør i første omgang ha som formål å få etablert utleie- og transportvirksomheten.

Alle aktørene har sagt at de trenger betydelig hjelp og ressurser før de kan ta på seg flere oppgaver enn de allerede har. Hovedprosjektet må sette av tid og ressurser for å hjelpe til med å få utleietilbudet på plass. Et utleietilbud for kano og sykler anses som en kritisk faktor for reell næringsutvikling og nye arbeidsplasser i området. Det øker områdets attraktivitet og vil skape positive økonomiske ringvirkninger ut over utleie av kano og sykler.

Finnskogen Adventures har investert i bookingsystemet TrekkSoft, som ifølge NCE Tourism/Fjord Norge er best (Aksnes, 2016). Det anbefales derfor at hovedprosjektet undersøker om TrekkSoft egner seg som salgs- og administrasjonsplattform for utleie- og pakketilbudene.

Tiltak: *Det anbefales å opprette et delprosjekt i samarbeid med de mest engasjerte reiselivsbedriftene for å få etablert en virksomhet som tilbyr kano-, sykkel-utleie, transport og guiding. Dette kan godt integreres i en allerede eksisterende reiselivsbedrift.*

Arrangementer

Arrangementer kan gi god markedsføring og bygge opp Kynnavassdraget som merkevare og reisemål. Det anbefales å utvikle arrangementer som tar utgangspunktet i det som er unikt for stedet og som man ønsker å gjøre kjent. Derfor bør gjennomgangstemaet for arrangementer i Kynna være padling.

Kulturpadling

I stedet for å gjøre noe nytt, kan man ta utgangspunktet i noe som allerede eksisterer som det kan satses videre på. Våler IF arrangert Kulturpadling i Kynna høsten 2016. Konseptet og arrangementet har flere muligheter, spesielt kan man være kreativ når det gjelder kulturdelen. Kombinasjonen gjør at det kan skapes noe unikt som det ikke

finnes maken til. For å få det til, er det viktig å forsterke og framheve stedets egenart, slik at det også blir vanskelig å kopiere og overføre til andre regioner. Visit Elverum-Regionen AS sitter på internettdomenet Kulturpadling.no/com. Det foreslås å bygge videre på konseptet og arrangementet Kulturpadling. Det kan være en markering av avslutningen på hovedprosjektet i Kynnavassdraget i 2019.

Målet må være å nå østlandsmarkedet med et opplegg over en helg som inkluderer overnatting. Samtidig bør det legges opp til at lokalmarkedet kan komme på dagsbesøk. Det er viktig å samarbeide bredt med lokale aktører som kan hjelpe til med arrangementet og markedsføring, slik som jakt- og fiskeforeninger og DNT FO. I tillegg vil det være lurt å få omtale i et nasjonalt temamagasin for målgruppa som er interessert i padling.

Camp Finnskogen

Finnskogen Adventures har kommet med innspill om å lage 2–3 familiearrangement kalt Camp Finnskogen på Kynnbrua i juli–august. Det etableres en overnattingscamp, dvs. leir med tretelt og vanlige telt, med muligheter for å melde seg på guidede aktiviteter, leie sykkel, kano og annet turutstyr. Opplegget bør inkludere servering og underholdning rettet mot friluftinteresserte familier. Finnskogen Adventures ser for seg å være en delleverandør. Arrangementet krever et bredt samarbeid for å få gjennomført. Et slikt arrangement vil også være en test på hvordan Kynnbrua kan fungere som campingplass.

Ved utviklingen av arrangementer kan det kanskje være en fordel å flytte litt rundt på dem og variere konseptene. Det gir mulighet til å dekke et større geografisk område og dermed få involvert flere aktører som kan dele på de positive ringvirkningene og arbeidet. Kulturpadling kan foregå i Glomma og Camp Finnskogen kan også ha andre baser i løpet av en sesong.

Tiltak: *Det anbefales at hovedprosjektet hjelper til med tilskudd og organisatorisk støtte for å få gjennomført arrangementer som Kulturpadling og Camp Finnskogen på Kynnbrua i 2019.*

Overnatting

I møter og samtaler har overnattingsbedrifter i regionen gitt tydelig tilbakemelding om at avstand til aktiviteter og opplevelser er viktige. Dette har sammenheng med det eksisterende kundegrunnlaget, som hovedsakelig består av forretningsreisende, firmagrupper, temagrupper, bussgrupper og gjennomfartstrafikk. Felles for disse er at de har avsatt liten tid til utflukter fra overnattingstedet. Kanskje kan de avsette 2–3 timer til en aktivitet på ettermiddag eller kveld. Det er kun dersom gjestene overnatter en ekstra dag, at tilbudene i Kynnavassdraget aktuelt for overnattingsbedriftene langs Rv2, i Elverum, Kongsvinger og Trysil.

Utfordringen ligger i å få disse bedriftene til å se på en padletur på Kynna eller en sykkeltur på Finnskogen som så attraktivt at de markedsfører dem overfor sine kunder. På den måten kan de få kundene til å komme hit og bo en ekstra natt. Da først oppnås de ønskede økonomiske ringvirkningene av å utvikle Kynnavassdraget. Det er mulig at ledelsen i bedriftene må oppleve området selv for å forstå potensialet. Målsettingen bør være at overnattingstedene kan fungerer som salgs- og markedsføringskanal for aktivitetene som det tilrettelegges for i og langs Kynnavassdraget. Overnattingsbedrifter som ligger på Finnskogen og i nærheten av Kynnavassdraget er naturligvis mye mer engasjerte. Problemet her er at antall senger er for lite i forhold til å tilføre et tilstrekkelig kundegrunnlag.

Noen overnattingsbedrifter peker på at et tilbud i Glomma vil ha et høyere potensial, siden det er flere overnattingsbedrifter i nærheten. Det er ikke gjort en vurdering av opplevelsesverdien av å padle Glomma i Elverum, Våler og Åsnes. Dersom den er god, er et tilsvarende tilbud i Glomma kun av det gode. Det gir flere valgmuligheter for gjestene. Man kan samarbeide om markedsføring og dele på opparbeidet infrastruktur, kompetanse og ressurser.

Gjennom samtale med grunneiere og hytteeiere og undersøkelser på bookingsider som Inatur.no, Airbnb.no, Finn.no og Booking.com, er det gjort en enkel kartlegging av privat utleie av koier og hytter. Dette tilbudet har vært sterkt i vekst gjennom de teknologiske mulighetene som de nevnte bookingportalene representerer (Næsheim, 2018; Kampanje Forlag, 2018). I Kynnavassdraget er det i dag kun ett tilbud om

hytteutleie, og det er Finnskogen Fritid via egen nettside. Utviklingen av Kynnavassdraget kan stimulere til økt utleie av hytter i området. Samtidig er det gunstig for utleietilbudet for kano og sykler at flere hytter og koier i nordre og midtre del av Finnskogen leies ut.

Kynnbrua brukes i dag ved enkelte anledninger som camping- og bobilplass for grupper. Festplassen kan leies av Risberget IL. Plassen på andre siden av veggen er gratis, men det er mulig å leie strøm. Ellers rapporteres det at denne plassen stadig benyttes av bobiler og enkelte campingvogner. Om Kynnavassdraget blir markedsført som padle- og sykkeldestinasjon, vil presset på plassen øke. En løsning kan være å regulere og utvikle plassen, slik at man kan ta seg betalt. Det anbefales å ta dette stegvis, fordi dette vil påvirke hytteeiere som har innkjørselsvegen sin via denne plassen. Dessuten er Støa Camping på Braskereidfoss i en oppbyggingsfase. Det er viktig at ikke et overnattingstilbud på Kynnbrua kommer i direkte konkurranse med Støa Camping. Samtidig kan et overnattingstilbud på Kynnbrua gi grunnlag for en permanent bemanning, noe som vil øke servicenivået på utleietilbudet betraktelig.

Deltagerne på studieturen til Glaskogen ble fascinert av organiseringen, spesielt hvordan utviklingen og forvaltningen av området var finansiert. Det er gjort ved å kombinere offentlig støtte og kommersiell drift. Det unike er salg av Glaskogenkortet, en betaling for å bo på de tilrettelagte leirplassene i naturreservatet. En slik løsning vil nok stride mot grunnleggende holdninger i Norge angående allemannsretten og tilgjengelighet til natur. Her trengs det en prinsipiell diskusjon nasjonalt, regionalt og lokalt. Et alternativ er å organisere en form for *crowd funding* gjennom frivillig innsamling for å få inn penger til å vedlikeholde tilretteleggingen langs Kynna.

Badeplassen ved Lisjøen, Kynnbrua, Kynndammen (sør) og leirplassene ved Holsjøen og Sævsjøen kan leies ut til kommersielle aktører som lager naturbaserte aktiviteter og events for grupper. Disse plassene kan fungere godt som overnattingsbaser for slike opplegg. Det kan forsvares å ta betaling for bruk av disse plassene, dersom aktøren har til hensikt å drive næring. Det bør utarbeides en felles kommuniserbar praksis på dette på tvers av eierkonstellasjoner.

Tiltak: *Det anbefales et delprosjekt for å øke antall overnattingsgjester som med større sannsynlighet vil ta i bruk Kynnavassdraget. Dette gjelder alle typer overnatting. Dette delprosjektet må koordineres med delprosjektet for å få etablert en virksomhet som tilbyr kano-, sykkelutleie og transport.*

Mat og servering

Før en padle-, vandre- og sykkeltur er det rimelig å anta at man trenger å komme seg til en butikk å få turmat. De fleste butikker i tettsteder og på vegen er aktuelle, men dem som ligger nærmest reisemålet har en fordel. Lokale butikker kan utnytte dette ved å selge ferdige pakker med basisvarer til padlere, turgåere og syklister. Med en kreativ tilnærming, kan de bli de foretrukne butikkene for dem som skal på tur i Kynnavassdraget og Finnskogen.

Etter turen er det kanskje behov for et godt måltid. Det gjør at serveringsstedene kan promotere seg overfor denne målgruppa. Alt fra hamburger på bensinstasjoner til gourmetmåltider og lokalprodusert mat på kafeer og restauranter er aktuelt. Både serveringssteder og lokale matbutikker bør se mulighetene ved den gunstige plasseringen de har i forhold til Finnskogen og Kynnavassdraget.

Samarbeid med sportsbutikker og bensinstasjoner

Økt friluftaktivitet stimulerer til økt omsetning av friluftsutstyr, turkart og fiskekort. Sportsbutikker er også med sin markedsføring med på å bidra til å selge norsk natur, og dermed stimulere til økt friluftaktivitet. DNT FO har benyttet seg av dette. De har gjort flere avtaler med lokale sportsbutikker om profilering og salg av kart og informasjonsmateriell. Der får man mot depositum ut nøkkel til de selv- og ubetjente DNT-hyttene. Butikkene gir også rabatter til DNT-medlemmer. Dette er et samarbeid som dermed gir fordeler til alle parter. Det anbefales derfor at det i hovedprosjektet etableres et samarbeid med DNT for å få tilbudene fra Kynnavassdraget med i sportsbutikkene. Et samarbeid vil gjøre koblingen mellom Finnskogen og Elverum sentrum, Våler sentrum og Flisa tettere. Dette er viktig for å få til en maksimal verdiskapning ut av tiltakene som gjøres i Kynnavassdraget.

Bensinstasjonenes gunstige åpningstider og plassering gjør også disse til naturlige salgs- og markedsføringskanaler. Gjennom samtaler med både YX Braskereidfoss og Circle K Hernes spores interesse for å bidra med markedsføring, salg og service i forbindelse med utviklingen av tilbudet i Kynnavassdraget. Disse bensinstasjonene selger allerede fiskekort.

Tiltak: *Det anbefales å etablere et samarbeid med DNT FO slik at markeds- og infomateriell for Kynnavassdraget distribueres sammen med DNT FO sitt markedsmateriell til sportsbutikker og bensinstasjoner. Etablere et gjensidig samarbeid for å øke friluftsbasert omsetning.*

Bompenger

Økt trafikk i området kan være en kilde til økte inntekter for bomvegene som er der. Det foreslås derfor et samarbeid med vegstyrene for å informere, samt å få til en forenklet betalingsløsning for dem som benytter bil til friluftaktiviteter i Kynnavassdraget. Som tiltak foreslås nye infotavler med kart ved «bomstasjonene», samt at all markedsmateriell har informasjon om hvorfor, hvor og hvordan man betaler bompenger. Man bør også se om det er mulig å få laget et felles betalingssystem, gjerne et system der det er mulig å betale for flere bomanlegg til en lavere pris enn å kjøpe for den enkelte. Målsettingen er å få en større andel, helst 100%, til å betale bomvegavgiften, også utenlandske gjester.

Tiltak: *Det anbefales å forhøre seg med veistyrene om det er mulig å få en mer koordinert betalingsløsning for de som kjører til og i Kynndalen.*

Fiskekort

I dag er Kynnavassdraget delt opp i tre fiskekortsoner med Sørskogbygda JFK og JFG, Våler JFF og Åsnes JFF. Her finnes ingen koordinasjon.

Det ligger informasjon om Sørskogbygda sitt fiskekort på lokallagssidene til Norges Jeger- og Fiskerforbund (Sørskogbygda JSK og JFG , 2018). Der står det hvor fiskekortet gjelder. Det er ikke noe kart som viser hvor. Fiskekortet selges via Vipps,

fiskekortkasser og utsalgsteder som ikke står oppgitt. I undersøkelsen er det kommet fram at det selges fiskekort hos Circle K i Hernes.

Informasjon om fiskekort i Våler finnes på nettsiden visitfinnskogene.no sammen med informasjon om fiskevann hvor fiskekortet gjelder (Visit Finnskogene, 2018).

Utsalgstedene er oppgitt. Kartene på siden fungerer ikke.

Fiskekortet til Åsnes JFF er promotert gjennom Fishspot (2018). Her er informasjon og kart som viser fiskesteder, hvor og hvordan du kjøper fiskekort. Man kan kjøpe fiskekort på lokale utsalgsteder, via nett og via SMS gjennom Inatur sitt system. Informasjonen er også tilgjengelig på engelsk. Det er lenke direkte til profesjonell fiskeguide (Explore Finnskogen, 2018).

Fishspot/Inatur

Jakt- og fiskeforeninger og grunneierlag som har ambisjoner for sitt fiskekortsalg bør oppgradere til Fishspot/Inatur sin løsning, slik at Finnskogen og Kynnavassdraget får en mer enhetlig og helhetlig løsning. I tillegg anbefales det å samarbeide om et felles fiskekort, først og fremst for de tre foreningene som deler Kynnavassdraget mellom seg. Det bør også åpnes for muligheten for å lage felles fiskekort for et enda større område. De fleste etablerte reiselivsdestinasjonene har fått til en løsning hvor de selger ett fiskekort. For å oppfylle ambisjoner om å utvikle Kynnavassdraget som et opplevelses- og rekreasjonsområde, bør det på plass et fiskekort som minst dekker hele vassdraget.

Målgruppa bør være sportsfiskeren, men det er òg mulig å nå ut til de som primært oppsøker området for å oppleve naturen gjennom padling, sykling og vandring. Disse er på langt nær så kravstor med hensyn til kvalitet på fisket som sportsfiskeren er. Kravet om at fiskekortsalg skal være enkelt og tilgjengelig er sannsynligvis like stort eller større. Dersom fiske ikke inngår som den viktigste aktiviteten, vil mangel på enkelhet og tilgjengelighet gjøre at det velges bort. Da mister man et potensielt salg.

Finnskogen Fiskeeldorado

Våler JFF har hatt et forvaltningsprosjekt kalt Finnskogen Fiskeeldorado. Prosjektets ildsjeler rapporterer om lite økonomisk støtte og nedadgående motivasjon. Dette er et dårlig tegn som viser at man bør finne andre løsninger. Hvis man samarbeider om fiskeforvaltning, produktutvikling og markedsføring på tvers av fiskekortsonene, er det godt mulig på at man kan få mer i tilskudd enn om hver enkelt sender søknader om penger til forvaltningstiltak. En god forvaltning som skaper et attraktivt fiske er en viktig grunnlagsinvestering som må være på plass før man gjør omfattende markedsbearbeiding. Det foreslås derfor at Finnskogen Fiskeeldorado-prosjektet revitaliseres med tanke på å dekke et mye større geografisk område enn det gjør i dag.

Et forslag er å etablere et felles forvaltningsområde sør for rv. 25 fra Sørskogbygda, Elverum, Søre Osen, Trysil, Våler og Åsnes. Dette bør etableres som et selvstendig prosjekt, men det anbefales at man i hovedprosjektet gir insentiv til å få etablert det. Konseptet kan etter hvert utvides til å gjelde hele Finnskogen.

Å supplere med bedre utviklet fiske i Kynnavassdraget, vil gi både økonomisk effekt og gode ringvirkninger. Ifølge en undersøkelse av fiskerne i Fishspot, består salget av fiskekort mellom 12 % og 14 % av det totale forbruket (Dervo, 2015, s. 20). Ved å satse helhetlig og inngå samarbeid i forvaltning, utvikling og felles fiskekort solgt gjennom Inatur.no, øker sannsynligheten for at området får utnyttet dette økonomiske potensialet.

Tiltak: *Det bør initieres til et felles fiskeprosjekt for Finnskogen (Finnskogen Fiskeeldorado). Utgangspunktet bør være i nordre del av Finnskogen som Kynnavassdraget er en del av. Dette vil bidra til et mer helhetlig reiselivsprodukt både i Kynnavassdraget og Finnskogen.*

Hytteutvikling

Det har tidligere vært arbeidet med planer om hyttebygging langs Kynna. I Våler kommune ble det laget en reguleringsplan for 45 nye hytter ved Holsjøen på vestsiden av Kynna. Dette prosjektet startet i 2007. Reguleringsplanen ble stoppet av Miljøverndepartementet i 2011 med begrunnelse at Kynnavassdraget er varig vernet og at området har store landskaps- og friluftverdier. Planen var også i strid med

kommuneplanens arealdel. I vedtaket ble det vist til innsigelser fra Fylkes-mannen i Hedmark og Norges vassdrags- og energidirektorat (Miljøverndepartementet, 2011).

Hytteutbygging er en måte å skape økonomiske verdier og næringsutvikling på de landskaps- og friluftslisverdiene som ligger i området. Samtidig står slik utbygging i fare for å ødelegge de samme verdiene. Flere instanser vurderte at den planlagte hyttebyggingen ved Holsjøen ville gjøre det. Ut fra dette kan vi anta at det vil være svært strenge restriksjoner på hyttebygging nær vassdraget også i framtiden.

Samtale med utvalgte grunneiere og hytteeiere avdekket et ønske om å få lempet litt på de strenge kravene i forhold til små private prosjekter, slik som utbygging eller oppgradering av eksisterende hytter o.l. Begrunnelsen ligger i å stimulere til økt bruk av hyttene. F.eks. nevner en hytteeier at de kunne tenke seg et ekstra soverom for å invitere venner på hytta. Når det ikke er mulig, velges hytta bort som reisemål. I tillegg bør det ses på muligheter for å la grunneiere føre opp eller oppgradere hytter for utleie. Konsekvensene blir betydelig mindre enn ved en omfattende utbygging.

Tiltak: *For å utrede muligheten for en begrenset hytteutvikling foreslås det å opprette dialog med NVE og Fylkesmannen for å avklare handlingsrommet. I tillegg bør det utarbeides en mer systematisk spørreundersøkelse blant hytte- og grunneiere for å avklare bruk og behov.*

Oppsummering næringsutvikling

Det må finnes lokale entreprenører som ser og benytter seg av kvalitetene i Kynnavassdraget til å skape nye næringsvirksomheter. Det er ikke ett enkelt stort tiltak som skaper grunnlag for økonomisk vekst, men mange små som til sammen kan utgjøre en forskjell. I forprosjektet er det identifisert mange muligheter for å øke omsetningen knyttet til økt besøk i Kynnavassdraget. Det er opprettet dialog med personer som representerer disse mulighetene. Hensikten er å få dem til å oppdage mulighetene som ligger i området gjennom dialog og informasjon.

Det er få om ingen som har ressurser og anledning til å satse alene. Overstiges det kritiske nivået for antall bedrifter som er villig til å satse, er det gode muligheter for å skape en positiv næringsutvikling rundt Kynnavassdraget.

For å lykkes, kreves det både samarbeid og samhandling. Derfor er det viktig å opprettholde dialogen med alle aktørene, samt identifisere nye relevante aktører i hovedprosjektet. På Finnskogen arbeides det med å etablere et bedriftsnettverk. Å koordinere arbeidet med næringsutvikling av Kynnavassdraget, kan være et konkret tiltak dette bedriftsnettverket kan jobbe med. Da er det noen som kan fortsette arbeidet når dette prosjektet er over. Fokuset bør være på å etablere en lønnsom og bærekraftig utleie- og transporttjeneste for kano og sykkel.

Kapittel 5

Markedsføring

Markedsføring handler om alt fra produkt, prising, markedskommunikasjon til distribusjon. I dette kapitlet er fokuset markedskommunikasjon og distribusjon, som tar utgangspunkt målgruppens motivasjon, bakgrunn og reisemønster. Dette gir grunnlag for valg av hovedbudskap i all kommunikasjon, type markedsmateriell samt markedsførings- og salgskanaler.

Et sentralt begrep som er knyttet til opplevelsesutvikling, er kundereisen (Innovasjon Norge, 2019). Ved å ta utgangspunkt i et opplevelsestilbud, f.eks. padling på Kynna, tar man for seg hele forløpet fra inspirasjon, planlegging, reisen til, gjennomføring av opplevelser, reisen fra og fortellingen som blir formidlet når man kommer hjem. Opplevelsesdesign er å sørge for at det finnes gjennomtenkte og kvalitetssikrede berøringspunkter i alle faser av kundereisen. Det er avgjørende at alle disse framstår enhetlig og at forventningene som bygges opp samsvarer med selve opplevelsen.

Hvem er gjesten?

For å gjøre kommunikasjonen lettere og mer effektiv er det viktig å definere hvem man henvender seg til. Da er det lettere å lage et budskap som vekker interesse og trigger reiselyst. Det er også enklere å finne kanaler som når fram til de potensielle gjestene. Vurderingene bør støtte seg på markedsundersøkelser, statistikk og erfaringer fra andre tilsvarende tilbud. Videre må egenskapene til opplevelsestilbudet i Kynnavassdraget tilpasses gjestene man ønsker å nå.

Segmenteringsstudie

Valg av målgrupper støtter seg på segmenteringsstudiet gjort på oppdrag fra Innovasjon Norge (Ipsos Marketing, 2018). Den baserer seg på en metode der markedet deles inn i ulike segmenter ut fra reisemotiv. Fire av segmentene passer godt med tilbudet i Kynnavassdraget og Finnskogen:

- «Eventyr» i en verden av naturlig skjønnhet (*Adventure in the world of natural beauty*)
- Flukt (*Escape*)
- Utvide min kulturelle horisont (*Broadening my cultural horizon*)
- Deling og pleiing av relasjoner (*Sharing & caring*)

De fire segmentene er en del av totalt ni segmenter/reisemotiv. Vi skal straks se på relevansen de fire har for utviklingen av reiselivstilbud i Kynnavassdraget. De fem øvrige antas å være mindre relevante. Segmenteringsstudiet har målt størrelsen på de ulike segmentene i prosent i forhold til antall overnattingsdøgn de representerer i flere utenlandske markeder. Noe tilsvarende er ikke gjort for det norske markedet.

Det er ikke slik at en person som er definert inn i ett av de overnevnte segmentene, ikke har interesse for de andre. Dette er situasjonsbestemt og har med hva som prioriteres høyest i valg av ferie. Dermed vil en som setter «eventyr» høyt også kunne være opptatt av flukt fra hverdagen. Segmentene kan brukes til å sammenstille marked og leveranse.

«Eventyr» i en verden av naturlig skjønnhet

Typisk for dette segmentet er at de reisende søker noe nytt, noe spektakulært, f.eks. et unikt naturfenomen. Samtidig er de opptatt å reise til destinasjoner som ikke er blitt ødelagt av turisme. Kynnavassdraget har kanskje ikke den mest spektakulære naturen, men skogen, dyrelivet og friluftslivsaktivitetene gjør nok at det kan oppleves som unikt og annerledes av folk fra Tyskland, Nederland og Danmark. Finnskogen og Kynnavassdraget vil appellere sterkt til dem som søker seg vekk fra de tradisjonelle turiststedene. Mange av de spektakulære naturattraksjonene i Norge er etter hvert sterkt preget av turisme, noe som gjør at Finnskogen og Kynnavassdraget kan ta en posisjon som et mer uberørt alternativ.

Flukt

De som tilhører dette segmentet ønsker å komme vekk fra den hektiske hverdagen. De vil trekke seg tilbake til et sted hvor de få ro og stillhet. Finnskogen og Kynnavassdraget har riktige kvaliteter i forhold til dette segmentet. Å bo i ei lita enkel hytte langt inne i skogen er helt ideelt.

Utvide min kulturelle horisont

Reisende i dette segmentet vil gjerne lære om kulturer i andre land, noe annerledes som de kan fortelle om når de kommer hjem. Formidling av Finnskogens kultur og historie vil sannsynligvis interessere dem.

Deling og pleiing av relasjoner

I dette segmentet handler det om å bruke ferien til å skjemme bort sine nærmeste og styrke relasjonene til hverandre. Alt handler om å kose seg med familien. Aktivitetene er enkle, og de velger destinasjoner som er lette å reise til. Mange drar på hytter vekk fra mobil og nettbrett, en god arena for å fokusere på hverandre. For disse kan det også passe med aktiviteter som sykling og padling i Kynnavassdraget.

Kynnavassdraget fremste kvaliteter

Kort oppsummert har Finnskogen og Kynnavassdraget tre kvaliteter som de omtalte segmentene vil være interesserte i. En tur til området representerer:

- Et enkelt, tilgjengelig eventyr vekk fra hverdagens mas og tekniske duppeditter.
- Et avbrekk hvor venner og familier kan samhandle og hygge seg sammen i vakker og relativt uberørt natur med få turister.
- Et møte med områdets unike natur, kultur og historie, slik at de som besøker området kommer hjem med ny kunnskap og forståelse om samhandling mellom natur og mennesker.

Gjennom langsiktig stabil og enhetlig leveranse på disse punktene, både når det gjelder produkt og kommunikasjon i hele kundereisen, bygger man etter hvert opp merkevaren for Finnskogen og Kynnavassdraget.

Kynnavassdragets muligheter i ulike markeder

Det ikke er nødvendig med gode kunnskaper på å padle kano. Et utleietilbud, mer tilrettelegging og bedre informasjon øker tilgjengeligheten og senker terskelen for å padle på Kynna, spesielt for dem som sjeldent driver med denne typen aktiviteter eller som er i en startfase. Tilbudet er dermed **familievennlig**, men dette er også en ideell plass for turer med, **par, venner og grupper**. Lokale skoler, foreninger og speidergrupper bruker området mye allerede i dag.

Det er også undersøkt om tilbudet kan være attraktivt for **bedriftsmarkedet**. Tilbakemeldingen fra overnattingsbedriftene er at markedet er begrenset. Dessuten har avstanden mellom overnattingsstedet og aktivitetstilbudet stor betydning. Gravberget Gård og Vålerbanen Hotell ligger i riktig avstand for et 2–3 timers opplegg. For å imøtekomme bedrifter som ligger litt lenger unna, er det mulig å opprette midlertidige camper som inkluderer aktiviteter innen teambuilding, underholdning, guidede turer, servering og overnatting.

Geografi og reisemønster

Det er viktig å bruke besøksstatistikk for å se hvilke gjester som kommer til området i dag. Lokal statistikk for kommuner og regioner i Hedmark finnes på Statistikknett (Regio AS, 2018). Man må imidlertid være klar over at beregninger for Norge viser at 64 % av all overnatting sommeren 2018 ikke blir registrert i overnattingsstatistikken til SSB (EPINIQUIN, 2018). Studieturen til Arvika samt telefoner og møter med næringsaktører gir også grunnlag for å si noe om målgrupper for tilbudet i Kynnavassdraget. Arvika Kanot & Turistcenter og Glaskogen oppga begge at de hadde ca. 80 % andel utenlandske gjester.

Geografisk inndeling og reisemønster

Land/Område	Reisemønster
Norge 1. Lokalmarked 2. Det sentrale Østlandet, inkl. hyttemarkedet 3. Hele Norge	1. Dagstur, overnatting i telt 2. Weekendtilbud, mai–september 3. Rundreise med bil/bobil/camping i skoleferien. Dags-/overnattingstur med telt fra base i regionen
Tyskland, Nederland/ Belgia, Sverige, Danmark	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rundreise med bil/bobil/camping i Norge i juni–august ▪ Dags- eller overnattingstur med telt fra base i regionen
Resten av verden	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rundreise med leid bil/bobil på Østlandet/Sverige i juni–august. Kommer inn med fly til Gardermoen. Kortere opphold enn dem som kommer med bil hjemmefra. ▪ Dags- eller overnattingstur med telt fra base i regionen.

Det norske markedet

Besøksstatistikk viser at det norske markedet er størst i Glåmdalen og Elverum-regionen, antatt ca. 80 % (Regio AS, 2018). Befolkningsgrunnlaget 3–4 timers kjøreavstand fra Kynna er nesten 2 millioner. Finnskogen er allerede kjent for dette

markedet. Det er heller ingen språk- og kulturbarrierer. Dermed skal markedet være lett å bearbeide.

Det tyske markedet

Antall innbyggere i Tyskland er i overkant av 80 millioner, og Tyskland var det største utenlandsmarkedet i Elverumregionen sommeren 2018. Arvika Kanot & Turistcenter og Glaskogen framhevet også Tyskland som det viktigste markedet. Segmenteringsstudiet viser dessuten at rundt halvparten av de tyske reisende gjenfinnes i de fire utvalgte segmentene. Flukt-segmentet er størst med 21% (Ipsos Marketing, 2018). En hytte på Finnskogen ville passe dette markedet godt.

Tyskland er et tradisjonelt marked, og det er verdt å etablere et samarbeid med turoperatører og turgrossister i Tyskland. Dette gjelder aktivitets- og overnattingsbedrifter.

Det nederlandske og belgiske markedet

Det er nesten 17 millioner innbyggere i Nederland og 11 millioner innbyggere i Belgia. Statistikk viser at Nederland er et viktig utenlandsmarked. De som ble besøkt i Arvika nevnte Nederland som et meget viktig marked. Potensialet er stort, ettersom Nederland har den aller største andelen av de valgte segmenter med 61%. «Eventyr»-segmentet er det største med 22% (Ipsos Marketing, 2018).

Det svenske markedet

Sverige, vårt nærmeste naboland, har passert 10 millioner innbyggere. Litt over 500 000 mennesker bor i de to lenene som har lengst grense mot Hedmark, Värmland og Dalarna. Overnattingsstatistikken sier at Sverige er Hedmarks viktigste utenlandsmarked. 56% av svenskernes overnattingsdøgn på feriereiser fordeler seg innen de fire valgte segmentene. «Eventyr»-segmentet er størst med 18%, men her er fordelingen mer mot familie og kultur (Ipsos Marketing, 2018).

En utfordring med det svenske markedet er at Finnskog-naturen og en del andre naturområder er felles for Norge og Sverige. En padletur på Finnskogen framstår

dermed ikke så unikt og eksotisk. Bedriftene i Arvika brukte dette som en av forklaringene på at svensker kun utgjorde 20 % av de besøkende.

Det danske markedet

Innbyggertallet i Danmark er rundt 5,7 millioner. Avstanden er forholdsvis kort, både når det gjelder geografi og språk. Ifølge overnattingsstatistikken er Danmark en av regionens viktigste utenlandsmarkeder. Segmenteringsstudien viser at 59% av danskene er innenfor de fire utvalgte segmentene, med «eventyr»-segmentet som det største med 18%. Her er tyngdepunktet mer mot natur og flukt (Ipsos Marketing, 2018). For dem vil en hytte på Finnskogen være et ideelt utgangspunkt. For dansker framstår Finnskogen annerledes og eksotisk.

Resten av verden

Internett med Google, internasjonale reiselivsportaler og sosiale medier gjør at verden blir stadig mindre. Det å skille på ulike geografiske markeder har stadig mindre betydning. God kommunikasjon og bruk av bilder og film kan treffe et behov hos ferierende med spesielle interesser, som er villige til å reise langt. Og bedre reisemuligheter gjør det mulig i større grad enn før. Lavprisselskapene har endret flytrafikken radikalt, og dette øker potensialet for å få gjester fra fjernere markeder. Når det er sagt, bør det tas hensyn til reiselivsnæringens vegkart for å minske klimagass-utslipp ved å utelate markeder som forutsetter lange flyreiser for å komme til Finnskogen (Veikart, 2017, s. 12).

Markedsmateriell

Det er viktig at reiselivsbedrifter, organisasjoner og destinasjonsselskap tar eierskap til Kynnavassdraget som reiselivsopplevelse og bruker det som et signaturprodukt for Finnskogen for å tiltrekke seg gjester. Derfor foreslås det å lage ferdig markedsmateriell, som kan brukes og distribueres av flere samarbeidsaktører og nettstedet. Arbeidet med utvikling og distribusjon av markedsmateriell bør samles i et eget delprosjekt i hovedprosjektet.

Bilder og film

Det foreslås å samle bilder og å lage en dronofilm som formidler det Kynnavassdraget kan levere. Bildene må ha fri bruksrett. De vil sannsynligvis ha et meget bredt anvendelsesområdet og stor spredning. Derfor er det viktig at det ikke legges juridiske begrensninger på bruk og spredning. Filmen bør lages i et format som gjør at den kan formidles i ulike kanaler. I praksis betyr det to versjoner: en lang versjon på noen minutter, og en kortversjon som kan brukes i sosiale medier.

Tekster

Det foreslås å skille mellom lengre turbeskrivelser og korte beskrivende, inspirerende tekster som kan brukes til ulike produktpresentasjoner.

De korte tekstene kan brukes som henvisning til mer utførlig beskrivelse. De tilpasses informasjonstavler, sosiale medier, produktpresentasjon på Visitnorway.com eller presentasjoner på reiselivsbedriftenes egne sider. De kan òg brukes av private utleiere av hytter i deres presentasjon for å selge overnatting. Disse tekstene kan gjerne oversettes til engelsk, nederlandsk, tysk, dansk og svensk. Tekstene er ment å være den første beskrivelsen i inspirasjonsfasen tidlig i planleggingsfasen når aktiviteter velges. Da kan det være lurt å henvende seg på kundens eget språk.

De lengre turbeskrivelsene kan lages på norsk og engelsk, eventuelt tysk. Dette er tekster som skal brukes i planleggingsfasen.

Turkart

Det forslås å lage et turkart over Kynnavassdraget for salg. Dette kartet bør inneholde padleruta, sykkelrutene, merkede turstier, oversikt over kultiverte fiskevann, rasteplasser og vannposter o.l. Et slikt turkart gjør gjennomføringen av turen digitalt uavhengig. Flere av de utvalgte segmentene vil sette pris på dette.

For å unngå å dobbelt arbeid, anbefales det å sette ut jobben til DNT FO, slik at all ny informasjon som inngår i kartet for Kynnavassdraget også blir med i nytt kart for

Finnskogen Nord. Et Kynna-kart vil være spesialtilpasset padletilbudet. Finnskogen Nord-kartet vil være et bedre alternativ, dersom man skal sykle eller vandre.

Planleggingskart og infotavler

I møtet med aktørene i Braskereidfoss ble det avdekket et behov for et oversiktlig planleggingskart som viser hvor de ulike opplevelses- og servicetilbudene befinner seg. Et slikt kart kan også være grunnlag for innholdet på infotavlene, som det planlegges å sette opp. Innholdet på infotavlene bør i tillegg til informasjon om Kynnavassdraget være utformet slik at det tar hensyn til lokale forhold og hva som er naturlig å ta med av lokal turistinformasjon. På den måten kan det skaffes flere finansieringskilder til infotavlene.

Markedskanaler

Det er viktig at det ikke påføres ekstra oppgaver etter at prosjektfasen er over. Derfor bør det velges markedskanaler som gjør at arbeidet etter at informasjon er lagt inn blir ubetydelig. I tillegg bør valg av kanaler styres av at de kan overtas av en organisasjon eller konstellasjon som er permanent og som allerede bruker disse kanalene allerede.

- **Facebookside for Kynnavassdraget:** Denne kan etableres og driftes av et lite nettverk som er engasjert og sterkest tilknyttet området. Fokus bør være å formidle stemning med bilder og film, dialog med potensielle gjester, turtips og informasjon om f.eks. vannstand.
- **Instagram:** Etablere side og emneknagg #visitkynna som driftes av nettverket.
- **Google Business og på TripAdvisor:** Dersom man legger inn presentasjoner av tilbudet i Kynnavassdraget her øker søkbarheten på web betraktelig. Det er mulig at man må ha organisasjonsnummer og adresse for å lage en presentasjon. Da kan det være lurt å alliere seg med dem som skal drive utleie av kano og sykkel.
- **Reiselivsdatabase og -nettsider:** Visit Hedmark AS, som eies av bl.a. Visit Kongsvingerregionen AS og Visit Elverum-Regionen AS, har en reiselivsdatabase der man kan legge inn bilder, film, tekst og lenker til flere nettsider. Gjennom avtaler etablert av Visit Hedmark AS og destinasjonsselskapene kan all ikke-

kommersiell informasjon om tilbudet i Kynnavassdraget presenteres gratis. Når innholdet er lagt ut, er det enkelt for destinasjonsselskapene å vedlikeholde informasjonen på følgende nettsteder:

- www.visitnorway.com. Det fordel at man har tekst på alle markeders språk (Innovasjon Norge, 2018).
 - www.visitosloregion.no. Dette er kampanjesiden til VisitOsloRegion og de benytter seg av samme database som forer innhold til VisitNorway.no.
 - www.visit-hedmark.no
 - www.visitelverumregionen.no
 - www.visit-hedmark.no/no/kongsvingerregionen
- **Outtt.no:** Finnskogen Natur & kulturpark har gjort en avtale med en nettside og app som heter www.outtt.no. Denne har god funksjonalitet for å legge ut turbeskrivelse og kart for planleggingsfasen i kundereisen. Målgruppa er internasjonal, og det foreslås engelsk tekst. Denne kan fungere som landingsside for de internasjonale gjestene. Et eksempel på dette er en produktbeskrivelse av Nordmarka's Classic Canoe Trip (Outtt AS, 2018).
 - **FNKs nettside og magasin:** FNK har egen nettside hvor en presentasjon av Kynnavassdraget kan ligge. De gir dessuten årlig ut et magasin hvor tilbudet kan synliggjøres gjennom artikler og produktpresentasjoner.
 - **UT.no:** I februar 2019 kommer en ny og forbedret versjon av DNTs www.ut.no. Kvaliteten på innholdet øker, og alle ufullstendige turbeskrivelser fjernes. De som har en rolle i DNT FO kan gå inn å lage turbeskrivelser for Finnskogen. Turbeskrivelsen på UT.no bør være så detaljert at den kan brukes til å planlegge turen. Dermed kan denne også brukes som landingsside. Hvis det kommer en engelsk versjon, kan denne benyttes for utenlandsmarkedet.
 - **Overnattingsbedriftenes nettsider:** Dersom man gjør film, bilder og tekst tilgjengelig for overnattingsbedrifter og de som leier ut hyttene i området, kan tilbudet i Kynnavassdraget nå ut til mange potensielle gjester.

Bortsett fra www.outtt.no er alle markedskanalene gratis å etablere. I tillegg er et håp om at flest mulig av lokale bedrifter presenterer tilbudet i Kynnavassdraget.

I tillegg finnes en rekke kanaler innen analoge og digitale medier som organisasjoner, destinasjonsselskap og bedrifter bør bruke tid på for å få ut sitt budskap, særlig når det har nyhetens verdi. Opplevelses- og reiselivstilbud er godt nyhetsstoff både for **aviser, magasiner, TV og radio**. I tillegg kommer **blogger, vlogger** og andre sosiale medier hvor såkalte *influensers* har en stor betydning. Det er spesielt når produktet framstår som nytt, at det er en ekstra mulighet til å nå fram. Et bredt samarbeid i forbindelse med arrangementer sommeren 2019, kan være en gylden

anledning til å gjøre et PR-framstøt. Koordinering av et slikt framstøt ligger naturlig til destinasjonsselskapene.

Tiltak: *Det opprettes et eget delprosjekt som skal få utarbeidet markedsmateriell og sørge for at dette blir distribuert i de valgte markedskanaler beskrevet over.*

Turoperatører

Erfaring viser at turoperatører fortsatt har betydning for å komme inn et nytt marked. Arvika Kanot & Turistcenter rapporterer at 1/3 av gjestene deres kommer via utenlandske turoperatører. Andre aktivitetsleverandører som er kontaktet i forprosjektet, sier at salg via turoperatører er viktig for å komme inn på nye markedet i utlandet.

Før man henvender seg til turoperatører for å selge Kynnavassdraget bør produktet pakkes og gjøres salgbar. Best egnet er lokale aktivitetsbedrifter eller lokale turoperatører som kan utvikle salgbare tilbud sammen med lokale samarbeidspartnere og overnattingsbedrifter. Overnattingsbedrifter kan også selv pakke og selge overnatting sammen med aktiviteter i Kynnavassdraget.

For effektiv ressursutnyttning, felles kompetanseutvikling, salg og distribusjon kan det være nyttig å organisere dette i lokalt bedriftsnettverk. I samarbeid med destinasjonsselskapene kan nettverket utarbeide enhetlig salgsmateriell som distribueres via Interreg-prosjektet og kampanjene til VisitOsloRegion og Visit Norway. Destinasjonsselskapene står for førstekontakt og innsalg. De lokale bedriftene i nettverket bør raskt ta over innsalgprosessen etter at førstekontakten er opprettet.

Tiltak: *Etablere et lokalt bedriftsnettverk som i samarbeid med destinasjonsselskapene utarbeider enhetlig salgsmateriell rettet mot turoperatører. Bedriftsnettverket bør minst bestå av reiselivsbedriftene som engasjerer seg i å etablere en virksomhet som tilbyr kano-, sykkelutleie, transport og guiding.*

Booking og salg

Et flott online bookingsystem er ikke viktigere enn å kunne betjene henvendelser via telefon, e-post, Facebook og Messenger og tilby produkter og pakker som er enkle å administrere, markedsføre og bestille. Dette var en av de klareste tilbakemeldingene

vi fikk fra Arvika Kanot & Turistcenter. De hadde gode maler og rutiner istedenfor et bookingsystem. Begrunnelsen var at kostnaden som ellers ville gått med til drift og provisjoner for bookingsystem heller kan brukes til personlig service i direkte møte med kundene.

Samtidig viser alle undersøkelser på nett og trender at man snart må kunne tilby booking av aktiviteter via Internett for å nå ut til alle kunder. Det er stordriftsfordeler ved å samarbeide om et bookingsystem, både i forhold til kompetanse, distribusjon, og finansiering. Det gjelder spesielt dersom hver enkelt aktivitetsleverandør har få produkter eller pakker i sin portefølje. Lokale reiselivsaktører bør derfor vurdere å velge en felles bookingløsning for aktiviteter, utleie og pakker.

For overnatting er det mange online salgskanaler å velge mellom. På Finnskogen er det Inatur og Airbnb som er mest brukt for utleie av hytter. Finn.no og Novasol ligger kun ute med én hytte hver. Når det gjelder de kommersielle overnattingsbedriftene av en viss størrelse, finnes de tilgjengelig på Booking.com, Hotels.com og Expedia.com. Expedia har også aktivitetsbooking med tilbud fra Norge.

- **Inatur Norge AS:** Eies av Statskog SF, Norges fjellstyresamband, Norges Jeger og Fiskerforbund, Norges Skogeierforbund og Norske Lakseelver. Fordelen med Inatur er at det er eid av selskaper og foreninger som står sterkt i vår region. De tilbyr online booking av hytter sammen med online salg av jakt- og fiskekort. Dette passer godt med profilen til Finnskogen og hva man ønsker å være for dem som kommer til området.
- **Airbnb:** Veksten og den internasjonale markedstilgangen som bookingportalen representerer, gjør Airbnb interessant. Airbnb har også begynt å gi adgang til å selge opplevelser i Norge. Foreløpig er det inne i underkant av 40 norske opplevelsestilbud, deriblant to kajakkture (pr. 4. desember 2018). I likhet med overnatting, er det snakk om en kombinasjon av privatpersoner og kommersielle aktører som tilbyr ulike opplevelser. Et eksempel er Trondheim Kajak, som har en kajakkstur på Airbnb, mens de på egen nettside selger seks ulike aktiviteter via eget bookingsystem (Trondheim kajak, 2018). Det betyr at de ser på Airbnb som en markeds- og salgskanal.

Booking og salg av reiselivstjenester er et komplekst felt i kontinuerlig og rask utvikling. Den er teknologidrevet, og det som var riktig strategi for ett til to år siden, er ikke nødvendigvis riktig strategi i dag. Derfor er det viktig at det utvikles kompetanse på feltet før man tar viktige strategiske valg. Et felles kurs innen pakking, salg og

distribusjon som Innovasjon Norge tilbyr, kan være et godt tiltak for å løfte flere opp på et felles kompetansenivå.

Tiltak: *Det anbefales å arrangere et felles kurs innen pakking, salg og distribusjon for å løfte flere opp på et felles kompetansenivå innen pakking, salg og distribusjon av reiselivsopplevelser.*

På basis av opparbeidet felles kunnskap om pakking, salg og distribusjon, kan et lokalt bedriftsnettverk lage en felles strategi på booking og salg.

Kapittel 6

Anbefalinger for hovedprosjektet

I forprosjektet er det avdekket en rekke behov som må dekkes for at Kynnavassdraget kan framstå som en helhetlig reiselivsopplevelse. Målsettingen er å gjøre tilbudet mer tilgjengelig, tilrettelagt og synlig, slik at flere oppdager og får muligheten til å besøke Kynnavassdraget og oppleve kvalitetene som ligger der. Samtidig er det viktig at utviklingen skaper grunnlag for ny næring og at denne utviklingen skjer på en bærekraftig måte. Med dette utgangspunktet er det foreslått en rekke tiltak. Disse er oppsummert i en egen handlingsplan som ligger som vedlegg 1 til rapporten.

Handlingsplan for hovedprosjekt

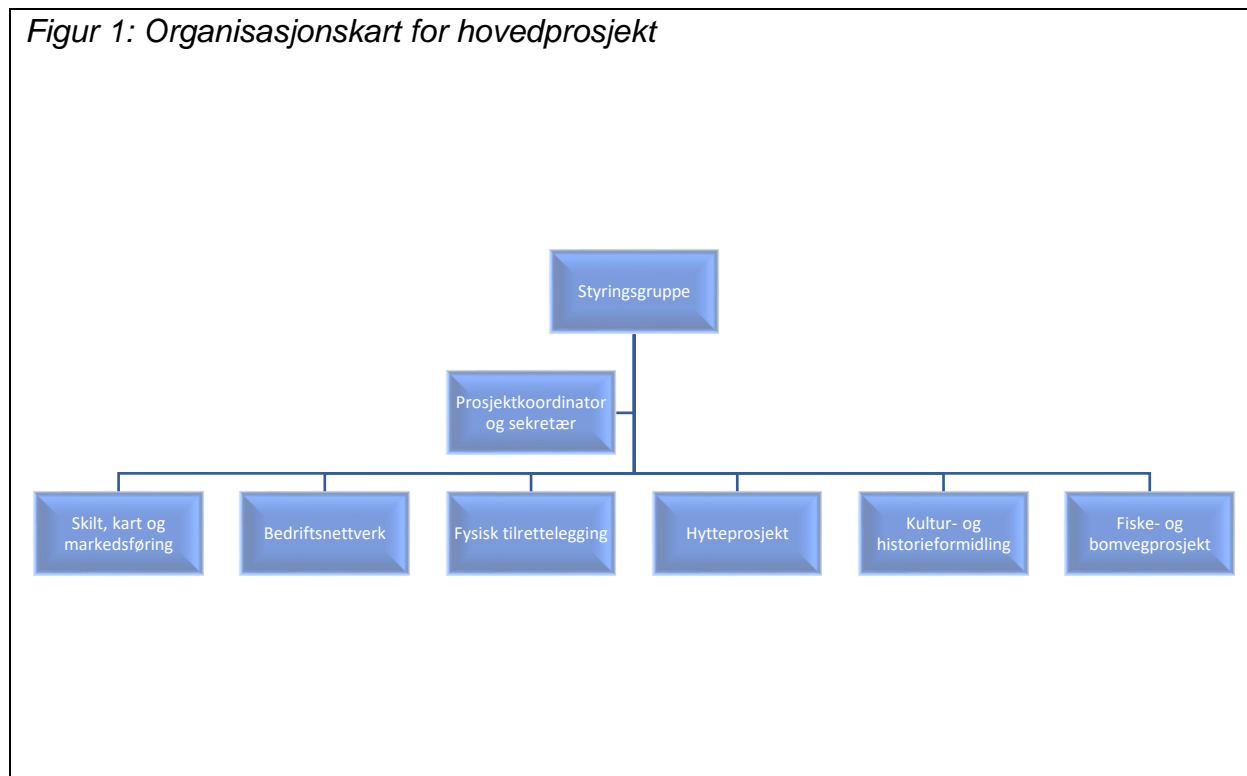
Handlingsplanen er inndelt i fire hovedområder som samsvarer med kapitlene 2–5 i rapporten. I hvert av de fire hovedområdene er det foreslått tiltak eller delprosjekter som er sortert under de samme overskriftene og temaene som er i de enkelte kapitlene. Tiltakene er markert som egne avsnitt i teksten. Det er også forslag i rapporten som ikke inngår i handlingsplanen. Disse anses som forslag som ikke behøver stor organisering for å gjennomføres, eller de er å betrakte som råd. Disse bør det være mulig å følge opp på eget initiativ uten hjelp fra hovedprosjektet.

Gjennomføringen av handlingsplanen bør organiseres i flere delprosjekt. Grunnen er at tiltakene i sin form er så forskjellige at det trengs flere typer kompetanse for å gjennomføre dem. De bør derfor ikke organiseres under én prosjektledelse, men splittes opp i seks selvstendige delprosjekt (se figur 1 og handlingsplan). Det bør etableres en overordnet styringsgruppe som tildeler ressurser til delprosjekter og tiltak som prioriteres høyest. Tildeling skjer på grunnlag av prosjektbeskrivelse og søknad med kostnadsoppstilling og finansiering. Det bør oppfordres til å finne nye finansieringskilder, slik at midlene i hovedprosjektet rekker lengst mulig. Dersom det er gode grunner for det, bør det åpnes for en positiv behandling av tiltak som ikke er foreslått i rapporten. Forutsetningen er at tiltaket oppfyller hovedmålsettingene i prosjektet. Ut fra kompleksiteten i enkelte av de foreslåtte tiltakene, bør man se på muligheten for å forlenge programperioden og finansieringen.

Handlingsplanen indikerer hvem som naturlig bør ta tak og engasjere seg og samarbeide for at tiltaket blir realisert. Kapittel 1 lister opp en rekke interessenter. Mange av dem kan innta en viktig rolle i hovedprosjektet. Det er viktig at det er organisasjoner som vil eksistere etter at prosjektfasen er over, som tar ansvar og eierskap for utviklingstiltakene.

Mangel på initiativ og framdrift fra interessentene kan være et problem. Derfor bør hovedprosjektet ha en prosjektkoordinator som stimulerer til engasjement, samarbeid og samhandling. Arbeidsoppgavene bør bl.a. være å holde fellesmøter, drive kompetansemegling, være sekretær for arbeidsgrupper og bedriftsnettverk ved behov og rapportere til styringsgruppa.

Figur 1: Organisasjonskart for hovedprosjekt

I handlingsplanen er det satt opp en grov framdriftsplan som indikerer når tiltakene bør igangsettes. Ikke alle delprosjekter eller tiltak vil bli ferdig i den oppsatte prosjektperioden. Disse er markert med * i handlingsplanen. De må settes i stand til å fortsette som selvstendige prosjekter med fullstendig kostnads- og finansieringsplan.

Hovedprosjektets formål er å få initiert og satt i gang denne type delprosjekter og tiltak i prosjektperioden. I handlingsplanen er det lagt inn timeressurser og tildeling. Dette er timeressurser avsatt fra prosjektkoordinator til å understøtte det enkelte delprosjektet, og tildeling er det støttebeløpet tiltaket får fra hovedprosjektets budsjett.

Virksomhetskritiske tiltak

En del av tiltakene er å betrakte som virksomhetskritiske. Det blir svært vanskelig å oppnå mål om økt antall gjester, dersom ikke disse tiltakene gjennomføres:

- Bedre markedsføring gjennom synlighet på Internett samt god informasjon for planlegging og gjennomføring, slik som turkart
- Etablering av kano-, sykkelutleie og transporttjeneste på Kynnbrua
- Bedre framkommelighet i Kynnavassdraget i perioder med lite nedbør, spesielt i området mellom Kynnbrua og Holsjøen

Igangsetting av hovedprosjekt

For å komme i gang med hovedprosjektet og handlingsplanen, anbefales det å gjennomføre et oppstartsmøte, der alle interessenter omtalt i kapittel 1 blir invitert.

Referanser

- Aas, E., & Nøkleby, M. (2007). *Slutrapport Grenseløs grønn Finnskog*. Skogsstyrelsen og Fylkesmannen i Hedmark.
- Aksnes, D. J. (2016, 10. 17.). *Nytt bookingsystem*. Hentet fra NCE Tourism Fjord Norway: <https://www.ncetourism.com/nytt-bookingsystem/>
- Bekken, J. (1978). *Kynna. Fugl og pattedyr. Mai-juni 1978. Rapport 10*. Oslo: Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer, Universitetet i Oslo.
- Brattlie, O. (1994). *Fløterliv i grenseskogene*. Kongsvinger: Solørforlaget.
- Den Norske Turistforening. (2018, 12 07). *Finnskogen*. Hentet fra UT.no: <https://www.ut.no/omrade/4.1248/>
- Dervo, B. K. (2015). *Fiskerne i Fishspot i 2014. Forbruksmønster og fiskeinnsats for fiskere i Hedmark og Oppland. NINA rapport 1116*. Lillehammer: NINA.
- Destinasjon Trysil AS. (2018, 12 09). *Kanoutleie*. Hentet fra Trysil.com: <https://www.trysil.com/no/A/TrysilGuidene/Kanoutleie/>
- Det nasjonale kontaktutvalg for vassdragsreguleringer. (1984). *Årsrapport 1982 og 1983. Rapport 4*. Oslo: Det nasjonale kontaktutvalg for vassdragsreguleringer.
- Dovrefjell Adventures. (2018, 12. 17.). *Lei en sykkel*. Hentet fra Dovrefjelladventures.no: <https://www.dovrefjelladventures.no/no/sykelutleie/>
- EPINIQUON. (2018). *Visit Norway Innsikt*. Hentet fra Turistundersøkelsen: <https://www.visitnorway.no/innsikt/turistundersokelsen/>
- Explore Finnskogen. (2018, 12. 18.). Hentet fra Explorefinnskogen.no: <https://www.explorefinnskogen.com/finnskogen>
- Fishspot. (2018, 12. 18.). *Åsnes Finnskog*. Hentet fra Fishspot.no: <https://fishspot.no/fiskeopplevelse/asnes-finnskog/>
- Fredman, P. (20.09.2017). *Naturbasert reiseliv - en stadig viktigere del av bioøkonomien. Forskning.no*.
- Frengstad, J. M. (18.10.2018). *Her passerer minst ni ulver viltkameraet i Kynnaviret. Østlendingen*.
- Haukeland, J. V., & Fredman, P. (2018). *Trender i det naturbaserte reiselivet - hva sier ekspertene? Halvtidskonferanse BIOTOUR, 24.10. 2018*. Ås: Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Hedmark fylkeskommune. (2012). *Arkeologiske kulturminner som ønskes tilrettelagt i Hedmark fylke. Prioriteringsliste. Rapport*. Hamar: Hedmark fylkeskommune.
- Hedmark fylkeskommune. (2018, Desember 8). *Hedmark fylkeskommune*. Hentet fra Hedmark fylkeskommune - Reiseliv og opplevelser: <https://www.hedmark.org/meny/vare-tjenester/naringsutvikling/reiseliv-og-opplevelser/#heading-h2-3>

- Hovind, S. (1997). *Med kano på Finnskogen. Kandidatoppgave våren 1997*. Bø: Høgskolen i Telemark, Studium for friluftsliv, kultur- og naturveiledning.
- Innovasjon Norge. (2005). *Geoturisme i lokalsamfunnet*. Oslo: Innovasjon Norge.
- Innovasjon Norge. (2018, 12 08). *Executive summary*. Hentet fra Brand Norway: <http://brandnorway.visitnorway.org/executive-summary/>
- Innovasjon Norge. (2018, Desember 7). *Merket for bærekraftig reisemål*. Hentet fra Visit Norway Innsikt: <https://www.visitnorway.no/innsikt/merket-for-baerekraftig-reisemaal/>
- Innovasjon Norge. (2018, 12 08). *Merkevaren Norge*. Hentet fra Innovasjon Norge: <https://www.innovasjonnorge.no/no/merkevarennorge/>
- Innovasjon Norge. (2018). *Visit Norway innsikt*. Hentet fra Merket for bærekraftig reisemål: <https://www.visitnorway.no/innsikt/merket-for-baerekraftig-reisemaal/>
- Innovasjon Norge. (2018, Desember 9). *Visit Norway Innsikt*. Hentet fra Reisemålsutvikling: <https://www.visitnorway.no/innsikt/reisemalsutvikling/>
- Ipsos Marketing. (2018, Oktober 22.). *Visit Norway Innsikt*. Hentet fra Segmenteringsstudiet: <https://www.visitnorway.no/innsikt/segmenteringsstudie/>
- Kampanje Forlag. (2018, 12 12). *Kraftig annonsevekst for Airbnb i Norge*. Hentet fra Kampanje.com: <https://kampanje.com/reklame/2017/07/kraftig-annonsevekst-for-airbnb-i-norge/>
- Kjæstad, R. (2009, 05. 06.). Oppsiktsvekkjande steinalderfunn. *NRK Hedmark og Oppland*, <https://www.nrk.no/ho/oppsiktsvekkjande-steinalderfunn-1.6596964>. Hentet fra NRK Hedmark og Oppland: <https://www.nrk.no/ho/oppsiktsvekkjande-steinalderfunn-1.6596964>
- Klima- og miljødepartementet. (2014, 12. 12.). *Forskrift om vern av Hakaskallen naturreservat, Elverum kommune, Hedmark*. Hentet fra Lovdata.no: <http://lovdata.no/forskrift/2014-12-12-1632>
- Klima- og miljødepartementet. (2015, 12. 11.). *Forskrift om vern av Slåttbråtåmyra naturreservat, Åsnes kommune, Hedmark*. Hentet fra Lovdata.no: <https://lovdata.no/forskrift/2015-12-11-1510>
- Klima- og miljødepartementet. (2018, 12. 07.). *Forskrift om vern av Rogberget naturreservat, Åsnes kommune, Hedmark*. Hentet fra Lovdata.no: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2018-12-07-1838>
- Køhn, Ø. (2000). *Padling. En grundig innføring i padlingens teknikker*. Oslo: Cappelen forlag.
- Lauritzen, P. R. (2010). *Langs Glomma. Natur - kultur - friluftsliv*. Vestfossen: Forlaget Tom & Tom.
- Lauritzen, P. R. (2015). *Tusen padleturer. Med kajakk og kano Norge rundt*. Larsforlaget.
- Løken, T. H. (17.06.2016). Ei toalettperle midt i skogen. *Østlendingen*.
- Meld. St. 18. (2015-2016). *Friluftsliv. Natur som kilde til helse og livskvalitet*. Oslo: Klima- og miljødepartementet.
- Miljødirektoratet. (2015). *Veileder for besøksforvaltning i norske verneområder*. Trondheim: Miljødirektoratet.

- Miljødirektoratet. (2018, 12 08). *Besøksstrategier*. Hentet fra Designmanual.norgesnasjonalparker.no:
<https://designmanual.norgesnasjonalparker.no/nyheter/2017/besoksstrategier-finner-du-na-i-designmanualen>
- Miljødirektoratet. (2018, 12 09). *Inngrepsfrie områder i Hedmark per januar 2013 med endringer i perioden 2003-2013*. Hentet fra Miljødirektoratet.no:
ftp://ftp.miljodirektoratet.no/INON/Fylkeskart%20for%20perioden%202003-2012/04_Hedmark_INON2013_5_2003_2013.pdf
- Miljødirektoratet. (2018, 12 09). *Vernede områder*. Hentet fra Miljøstatus.no:
<http://www.miljostatus.no/kart/?ma=1A298>
- Miljøverndepartementet. (1989, 12. 22.). *Forskrift om fredning for Kynneggene naturreservat, Åsnes kommune, Hedmark*. Hentet fra Lovdata.no:
<https://lovdata.no/dokument/MV/forskrift/1989-12-22-1400>
- Miljøverndepartementet. (2001, 12. 07.). *Forskrift om verneplan for myr i Hedmark fylke, vedlegg 2, fredning av Kynndalsmyrene naturreservat, Åsnes kommune, Hedmark*. Hentet fra Lovdata.no: <http://www.lovdata.no/for/lf/mv/xv-20011207-1428.html>
- Miljøverndepartementet. (2011, 12. 19.). Våler kommune - Innsigelse til reguleringsplan for hytteområde Kynna vest. *Brev fra Miljøverndepartementet til Fylkesmannen i Hedmark, referanse 201003354-8/CBS*.
- Møller, S. (2009). *Kano på Finnskogen; Kynna. Prosjektbeskrivelse*. Trysil: Breathe AS.
- NHO Reiseliv. (2018, Desember 9). *NHO Reiseliv*. Hentet fra Veileder til kommuner om drift av turistkontor: <https://www.nhoreiseliv.no/bransjer-og-fakta/destinasjon/drift-turistkontor/>
- NJFF. (2018, 12 12). *Åsnes, Rogsjøen (Kynndalen på Åsnes Finnskog)*. Hentet fra Minebater.no:
<http://minebater.no/boat/130>
- NOU. (1983a). *1983: 41 Verneplan for vassdrag III*. Oslo: Kontaktutvalget for verneplan for vassdrag.
- NOU. (1983b). *1983: 44. Vilt og ferskvannsfisk og vassdragsvern*. Oslo: Miljødepartementet.
- NOU. (1983c). *1983: 45. Friluftsliv og vassdragsvern*. Oslo: Miljøverndepartementet.
- NVE. (2018, 12 12). *NVE.no*. Hentet fra 002/17 Kynna: <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/verneplan-for-vassdrag/hedmark/002-17-kynna/>
- Næsheim, A. (2018, 12 12). *Frister turister med 15 kvadratmeter uten do og dusj*. Hentet fra nrk.no:
<https://www.nrk.no/ho/frister-turister-med-15-kvadratmeter-uten-do-og-dusj-1.14082406>
- Om sykkelprosjektet*. (2018, 12 07). Hentet fra Sykkelruten.no:
<http://www.sykkelruten.no/index.php/om-sykelprosjektet>
- Regio AS. (2018). *Statistikknett Reiseliv*. Hentet fra Statistikknett Reiseliv Hedmark:
<https://www.statistikknett.no/Hedmark/Default.aspx>
- Regjeringen. (2018, 08 07). *FNs bærekraftsmål*. Hentet fra Regjeringen.no:
<https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/mat/fns-barekraftmal/fns-barekraftsmal/id2538121/>

Riksantikvaren. (2018, 12. 12.). Hentet fra Kulturminnesok.no: <https://kulturminnesok.no/>

Sandberg, V. (27.06.2016). Endelig sandvolleyball ved Lisjøen. *Østlendingen*.

Senter for reiselivsforskning Lillehammer. (2018, 12 10). *Bærekraftige opplevelser reiseliv*. Hentet fra Senter for reiselivsforskning: <http://www.reiselivsforskning.org/forside/bor/>

St. prp. nr. 89. (1984-1985). St. prp. nr. 89. Verneplan III for vassdrag. I *Stortingsforhandlinger, vol. 129, nr. 2b*. Oslo: Stortinget.

Stensland m.fl., S. (2018). *Naturbaserte reiselivsbedrifter i Norge. Statusoversikt, resultater og metode fra en nasjonal spørreundersøkelse. MINA fagrapport 52*. Ås: Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Fakultet for miljøvitenskap og naturforvaltning.

Stræte, T. (2011). *Prosjekt "Leirplass og tilrettelegging for bruk av kano i Kynnavassdraget - universelt utformet friluftsområde"*. *Sluttrapport partnerskapsmidler*. Elverum: DIN opplevelse.

Sørskogbygda JSK og JFG . (2018, 12. 18.). *Fiske*. Hentet fra NJFF.no: <https://www.njff.no/fylkeslag/hedmark/lokallag/sorskogbygda/Sider/Fiske.aspx>

Trondheim kajakk. (2018). *Trondheimkajakk*. Hentet fra Book online Trondheimkajakk: <https://www.trondheimkajakk.no/book-online>

Veikart. (2017). *Mot et bærekraftig reiseliv. Veikart fra reiselivsnæringen i Norge*. Oslo: De Historiske, DNT, Fellesforbundet HANEN, Innovasjon Norge. NCE Tourism, NHO Reiseliv, Norges Naturvernforbund, Norsk Reiseliv, Virke Reise Norge og Kultur.

VG3 Naturforvaltning. (2007). *Kartlegging av Kynna*. Åsnes: Solør videregående skole avdeling Sønsterud.

VG3 Naturforvaltning. (2010). *Leirplass ved Holsjøen for Våler kommune. Prosjektbeskrivelse*. Åsnes: Solør videregående skole, avd. Sønsterud.

Viggen, S. (12.07.2017). Skogsbilveg i særklasse gjør at folk dropper dårlige asfaltveger. *Østlendingen*.

Viggen, S. (30.11.2007). Padling på Kynna skal lokke turister. *Østlendingen*.

Visit Finnskogene. (2018, 12. 18.). *Fiske*. Hentet fra Visitfinnskogene.no: <http://www.visitfinnskogene.no/category/aktiviteter/fiske/>

Visit Norway. (2018, 08 12). *Visit Norway*. Hentet fra VisitNorway.no: <https://www.visitnorway.com/?lang=uk>

Våler kommune. (2013, 04. 24.). *Forskrift om motorferdsel på vassdrag, Våler kommune, Hedmark*. Hentet fra Lovdata.no: <https://lovdata.no/dokument/MV/forskrift/2013-04-24-878>

Wålberg, K.-I. (27.04.2007). Kommunene bundet sammen igjen . *Glomdalen*.

Økland, T. E. (2011). Det enkle livet i luksus. *Fakta fra MILJØ 2015*.

Åsnes JFF. (2018, 12 12). *Fiske*. Hentet fra NJFF.no: <https://www.njff.no/fylkeslag/hedmark/lokallag/aasnes/sider/Fiske.aspx>

Vedlegg 1: Markedsplan

Handlingsplan hovedprosjekt Kynnavassdraget - bærekraftig utvikling						
Sone	Beskrivelse tiltak	Delprosjekt	Hvem	Jan-mar 2019	Apr-juni 2019	juli-sep 2019
	Bevaring av natur, kultur og miljø					
	Plan for bevaring og formidling av de kulturelle og historiske verdiene i og ved Kynnavassdraget.	Kultur- og historiefremføring	Kommunene, NVE			*
	Helhetlig planarbeid for å sikre at konsekvenser av foreslåtte fysiske inngrep gir minst mulig negative konsekvenser på natur, kultur og miljøet i Kynnavassdraget.	Fysisk tilrettelegging	Kommunene og NVE			*
	Plan for utplassering av utedo og informasjon om en praktisk søppelhåndtering.	Fysisk tilrettelegging	Kommunene			
	Hovedprosjektet bør koble seg til undersøkelser med fokus på gjestenes miljøfotavtrykk	Fysisk tilrettelegging	Høgskolen i Innlandet - senter for reiselivsforskning og Biotur			*
	Styrking av sosiale verdier i Kynnavassdraget					
	Hytteundersøkelse	Hytteprosjekt	Høgskolen i Innlandet - senter for reiselivsforskning og Biotur			
	Gjesteundersøkelser med fokus på gjestetilfredshet, sikkerhet og opplevelseskvalitet	Skilt, kart og markedsføring	Høgskolen i Innlandet - senter for reiselivsforskning og Biotur			*
	Økonomisk levedyktighet					
	Helhetlig plan for å sikre finansiering av vedlikehold og utvikling av fellesgodene i Kynnavassdraget	Fysisk tilrettelegging	Kommunene			
	Årlig økonomisk rapportering av omsetning og verdiskapning for perioden mai-september	Bedriftsnettverk	Bedriftsnettverk og Høgskolen i Innlandet - senter for reiselivsforskning			

Handlingsplan hovedprosjekt Kynnavassdraget - tilrettelegging i og rundt Kynnavassdraget						
Sone	Beskrivelse tiltak	Delprosjekt	Prosjektdeltagere	Jan-mar 2019	Apr-juni 2019	juli-sep 2019
	Del 1: Sykling, vandring, camping, kulturminner i Kynndalen					
3	Sammenhengende sykkelrute til Kynndalen Sør (sone 3) og til sone 2 fra Braskereidfoss og Våler	Skilt, kart og markedsføring	Åsnes kommune og Solør Cykleklubb			
1, 2, 3	Skilting til leirplassene fra sykkerutene	Skilt, kart og markedsføring	Kommunene og Elverum Cykleklubb og Solør Cycleklubb			
2 og 3	Informasjon om vandring ved knutepunkter som Kynnbrua og Kynndammen (sør)	Skilt, kart og markedsføring	Våler og Åsnes kommuner og DNT FO - Solør			
1, 2, 3	Ordning for vedlikehold og tilsyn av leirplassenem, se bærekraft	Fysisk tilrettelegging	Kommunene			
2	Det bør undersøkes hva som er status i BARK-prosjektet og om samordning er mulig	Skilt, kart og markedsføring	Kommunene			
1, 2, 3	Rasteplasser eller infopunkter ved fløtingsdammene for å fortelle fløtingshistorien der den fant sted. Arbeidstittel: «Fra tømmerfløting til kano- og kajakk-padling».	Kultur- og historieformidling	Kommunene, Hedmark fylkeskommune og Anno Norsk skogmuseum			*
	Del 1: Framkommelighet i Kynnavassdraget					
2 og 3	Forbedre framkommeligheten i Kynnavassdraget, deminger og rydding	Fysisk tilrettelegging	kommunene			*
	Sone 1					
1	Informasjons- og utsalgs-punkt (kart/fiskekort/bomavgift m.m.) på bensinstasjonen Circle K Hernes. Ved badeplassen/friluftsområde ved Lisjøen anbefales det å lage en infotavle samt en visuell markering av Kynndalen som friluftsområde.	Skilt, kart og markedsføring	Elverum kommune, CircleK Hernes, Sørskogbygda vel og Søndre Elverum Skogsbilveier.			
1	Skilt til båtutsettingsplass og et informasjonsskilt for bruk av Osvang og parkering langs Kynndalsvegen, eventuelt utrede alternativ.	Skilt, kart og markedsføring	Elverum kommune			
1	Etabler båtutsettings- og leirplass på Elverum kommune sin eiendom ved Damtjenna.	Fysisk tilrettelegging	Elverum kommune			
1	Det anbefales et nytt informasjonsskilt ved parkeringsplassen der stien går opp til Hakaskallen.	Skilt, kart og markedsføring	Elverum kommune			
1(2)	Etablere brygge for å sette ut kanoer i vika i det vestre hjørnet av Silksjøen, vurdere oppgradering av leirplass.	Fysisk tilrettelegging	Elverum kommune			
	Sone 2					
2	Skifte ut gamle infoskilt i Våler - (blant annet i Braskereidfoss)	Skilt, kart og markedsføring	Våler kommune			
2	Få opp et nytt informasjonsskilt på Kynnbrua som samler all informasjon	Skilt, kart og markedsføring	Våler kommune			
2	Oppgradering av leiplass øst i Silksjøen	Fysisk tilrettelegging	Våler kommune			*
2	Oppgradering på leirplassen ved Holsjøen	Fysisk tilrettelegging	Våler kommune			
2	Ved Skårsjøen bør det gjøres tiltak for å komme i land ved koia som ligger ved utløpet av Kynna. Dialog med grunneier knyttet til plassen i enden av Skårsjøen.	Fysisk tilrettelegging	Våler kommune			
	Sone 3					
3	Vegene inn til sone 3 er bomveger. Det foreslås å samarbeide med vegstyrene om felles info-skilt ved betalingsbommene.	Skilt, kart og markedsføring	Åsnes kommune			
3	Vurdere om plassen ved Kynndammen (sør) kan oppgraderes og kanskje utnyttes kommersielt, både for grupper/aktiviteter - infoskilt	Bedriftsnettverk	Åsnes kommune			
3	Infoskilt om naturreservatene ved leirplass ved Rogsjøen	Fysisk tilrettelegging	Åsnes kommune			

Handlingsplan hovedprosjekt Kynnavassdraget - Næringsutvikling						
Sone	Beskrivelse tiltak	Delprosjekt	Hvem	Jan-mar 2019	Apr-juni 2019	juli-sep 2019
	Etablering av virksomhet kano-, sykkelutleie, guide og transport					
	Opprette et eget delprosjekt i samarbeid med de mest engasjerte reiselivsbedriftene for å få etablert en virksomhet som tilbyr kano-, sykkelutleie, transport og guiding.	Bedriftsnettverk	Innovasjon Norge, destinasjonsselskaper, Finnskogen Natur & Kulturpark og bedriftenettverket			*
	Arrangement					
	Gi tilskudd og organisatorisk støtte for å få gjennomført som arrangementer Kulturpadling og Camp Finnskogen på Kynnbrua i 2019.	Kultur- og historiefremføring	Kommunene			
	Overnatting, servering, bensinstasjoner og sportsbutikker					
	Delprosjekt for å øke antall overnattingsgjester som med større sannsynlighet vil ta i bruk kynnaområdet. Dette gjelder alle typer overnatting.	Bedriftsnettverk	Innovasjon Norge, destinasjonsselskaper, Finnskogen Natur & Kulturpark og bedriftenettverket			*
	Etablere et samarbeid med DNT FO slik markeds- og infomateriell fra Kynnavassdraget distribueres sammen med DNT FO sitt markedsmateriell til sportsbutikker og bensinstasjoner.	Skilt, kart og markedsføring	Prosjektleder (koordinator)			
	Felles fiskekort og forvaltningszone Finnskogen Nord (Søre Osen Trysil, Elverum - Sørskogbygda, Våler og Åsnes)					
	Det bør initieres til et felles fiskeprosjekt for Finnskogen (Finnskogen Fiskeeldorado). Utgangspunkt i nordre del av Finnskogen som Kynnavassdraget er en del av.	Fiske- og bomvegprosjekt	Grunneierlag, kommunene og Jakt- og fiskeforeningene			*
	Bompenger - privat vei					
	Forhøre seg med veistyrene om det er mulig å få en mer koordinert betalingsløsning for de som kjører til og i Kynndalen.	Fiske- og bomvegprosjekt	Grunneierlag, kommunene og Jakt- og fiskeforeningene	*		
	Hytteutvikling					
	Avklare begrensningene/handlingsrommet for hytteutvikling. Spørreundersøkelse blant hytte- og grunneiere for å avklare bruk og behov (ref. bærekraft).	Hytteprosjekt	Kommunene			

Handlingsplan hovedprosjekt Kynnassdraget - Markedsføring						
Sone	Beskrivelse tiltak	Delprosjekt	Hvem	Jan-mar 2019	Apr-juni 2019	juli-sep 2019
	Markedsmateriell og markedskanaler					
	Det opprettes et eget delprosjekt som skal få utarbeidet markedsmateriell og sørge for at dette blir distribuert i de valgte markedskanaler beskrevet i rapporten.	Skilt, kart og markedsføring	Prosjektleder			
	Turoperatør og direktesalg booking					
	Etablere et lokalt bedriftsnettverk som samarbeider med destinasjonsselskapene utarbeider enhetlig salgsmateriell mot turoperatører.	Bedriftsnettverk	Innovasjon Norge, destinasjonsselskapene, Finnskogen Natur & Kulturpark og bedriftenettverket			
	Arrangere et felles kurs innen pakking, salg og distribusjon for å løfte flere opp på et felles kompetansenivå innen pakking, salg og distribusjon av reiselivsopplevelser.	Bedriftsnettverk	Innovasjon Norge, destinasjonsselskapene, Finnskogen Natur & Kulturpark og bedriftenettverket			
	På basis av opparbeidet felles kunnskap om pakking, salg og distribusjon lage en felles strategi på salg/booking for et lokalt bedriftsnettverk.	Bedriftsnettverk	Innovasjon Norge, destinasjonsselskapene, Finnskogen Natur & Kulturpark og bedriftenettverket			

Vedlegg 2: Rapport studietur til Arvika

Tirsdag 2. oktober ble det gjennomført en studietur til Arvika Kanot & Turistcenter og til Glaskogen Naturreservat. De som deltok var Trond Asle Daltveit (prosjektleder i Kynnaprojektet), Per Ove Væråmoen (Landbrukskontoret for Våler og Åsnes) og Kristian Botten Pettersen (styreleder i Finnskogen Natur & Kulturpark og varaordfører i Åsnes kommune).

Arvika Kanot & Turiscenter

Produkter

Hovedproduktet er kanoturisme, og de har 215 kanoer som de leier ut, hovedsakelig gjennom 9 kanoturer med ulik vanskelighetsgrad. Seks av disse er 7-dagers turer og tre er 3-dagers turer. Området blir kalt Swedish Lake District, og det er flere aktører i området som leier ut kano. I tillegg er det vanlig kanoutleie, både med og uten utstyr for ulike perioder, også for dagsturer.

Alle får god veiledning før de reiser på tur med kano. Når det gjelder turene er de utviklet slik at de har en god kombinasjon av elv og innsjø. Det er viktig at mye av turen er på elv fordi naturen kommer tett på, og du føler at du er i bevegelse. Innsjøer framstår mer ensformige, spesielt hvis padlere ikke holder seg ved land (sikkerhetsproblem også). På flere av turene må man gå flere strekninger på land, og på enkelte steder må kanoen bæres. Kundene får med kanovogn (trillehjul). Du får også med deg et kart og detaljert turbeskrivelse. Den inkluderer også mange generelle tips.

Noen turer har start og mål ved kanosenteret. Flesteparten har et startpunkt relativt langt fra kanosenteret. En har startpunkt i Østmarka Eidskog. Kundene og utstyret blir transportert til startpunktet (transport en del av pakken/inkludert i prisen). Alle turer ender på kanosenteret.

Du får leid alt av tilleggsutstyr som trengs til en kanotur. Det er kun klær du trenger å ta med deg selv. På den måten er de i stand til å betjene gjester som kommer med fly, eller som kommer som dropp-inn.

De har også en kajakkstur på 7 dager, men dette er mye mindre markert. Grunnen er at det er mye lettere/tryggere å håndtere kano.

Basen deres er etter hvert blitt stor, med nybygget resepsjon og kafeteria (sistnevnte her helt nytt). De har toalett, dusj for sine gjester, men ingen vanlig overnatting. Her er det kun en nødhytte og en lavvo for skolegrupper. Det ligger en campingplass like i nærheten som de samarbeider godt med.

På området er det også aktiviteter rettet mot skoler, grupper og firmaer. Høydebane (klatrepark) og andre teambuildingsaktiviteter, samt 2 lavvoer hvorav en brukes til festligheter. Den andre brukes for skoler til overnatting. De har også badstue og badestemper, samt en lekepark for barn.

Organisering

Alt er utviklet over en lang periode. Etablering var i 1979. Det virker som utviklingen har skutt fart på 2000-tallet. Selskapet er delt i et eierselskap og et driftsselskap. Daglig leder er fransk og kom inn i selskapet rundt årtusenskiftet. Det er tydelig at de opprinnelige etablererne nå har tredd tilbake.

Stedet har to fast ansatte, og i høysesong er de 20 ansatte. Totalt er det 5 årsverk. De holder åpent fra mars til ut desember. Januar og februar holder de stengt. Gruppeaktivitetene holder dem åpen ut over høsten og bidrar til å skape tilnærmet helårlig drift/100 % stilling for to stk.

Markedsføring og salg

Markedet består av 80% utlendinger med Belgia, Nederland og Tyskland som de største. Det ble ikke sagt så mye om dette var familier, venner/par som var de typiske gjestene og om de var spesielt opptatt av friluftsliv og natur, men sistnevnte er rimelig sikkert.

Salget kan deles opp i tre hovedkategorier: 1/3 går gjennom turoperatører, 1/3 går gjennom direkte booking og 1/3 er dropp-inn gjester.

Når det gjelder bookingsystem så baserer de seg på direkte og personlig kommunikasjon. De bruker heller den provisjonen som bookingsystemet skal ha til en fast ansatt som er tilgjengelig for kunden. Det er service de selger, og som kunden betaler for. Telefon, e-post og Facebook/Messenger er de kanalene som de kommuniserer gjennom. Det har laget ferdige word-maler for bookingbekreftelser o.l. som de sender til kunden via e-post. De opererer med forhåndsbetaling til de som booker direkte. Turoperatører bruker voucher. Her er det litt mer risiko i forhold til konkurser og tap penger, men gode langvarige relasjoner til solide turoperatører minsker risikoen.

Turoperatørbookingen er litt på vei opp igjen etter først å ha hatt en liten nedgang da direkte internettbooking begynte å ta av. Noen turoperatører er spesialister som selger dette som en isolert pakke, mens andre inkluderer dette i en bilferie sammen med andre aktiviteter. Det selges også gjennom flere ledd (grossister – mindre turoperatører - reisebyrå).

Gruppeaktivitetene er det stort sett lokalmarkedet som etterspør.

Selskapet har en omsetning er på ca. 5 millioner i året og 5000 gjester. Gjennomsnittlig tjener de altså kr 1000 per gjest.

I utviklings- og markedsføringssammenheng understreker de betydningen av samarbeid, lokalt gjennom Visit Arvika (kommunalt foretak) og Visit Värmland inkl. interregprosjektene. De er medeier i Visit Värmland og betaler inn en årlig avgift på rundt SEK 3500.

Utvikling og filosofi/strategi

Arvika Kanot & Turistcenter startet sin virksomhet med en hypotese om at dette kunne de tilby utenlandske turister. Dermed reiste de ut med en produktidé, og solgte dette inn til utenlandske turoperatører. Dette var naturligvis veldig lenge siden, men det er fortsatt slik at dersom man skal satse i dag, så er turoperatørene ekstremt viktig når man skal etablere seg i det utenlandske markedet.

De er også bevisst på å ta vare på produktet sitt ved å unngå at gjestene kommer for tett på hverandre. Følelsen av å være i villmarken er viktig for kundene. Dette gjør de ved å planlegge turene i forhold til starttidspunkter og kapasitet per tur. De styrer og sprer sine kunder over et stort område. De ser at de også må begrense veksten. Det må eksistere et tak på antall kanoturister. Derfor er de bevisst på å finne andre forretningsområder enn å leie ut enda flere kanoer. Satsing på kafedrift er et svar på denne utfordringen. Gruppeaktivitetene på plassen viser også at de tenker alternative inntektskilder og markeder. Det å ha flere markeder skaper også større trygghet.

Velkomstsenteret med kafeteria Arvika Kanot & Turistcenter (Bilde fra Norum Arkitektstudio)

Portal ned til utleieområdet og deler av klatreparken.

Noen av de 215 kanoene. I bakgrunnen er storteltet for festligheter. Det leies også ut til arrangementer andre steder.

Utstyrshus og lager. Overnattingslavvo for skolegrupper i bakgrunnen.

Strand og plass for å sjøsette kano

Lekeplass for barn

Badstu og badestemper

Glaskogen Naturreservat

Organisering

Stiftelsen Glaskogen Naturreservat ble stiftet i 1972 av kommunene Arvika, Eda, Säffle og Årjäng. Området har ca. 600 grunneiere, men den desidert største er Stora Enso. Fra 1986 har organisasjonen fått ansvar for vedlikehold av fasilitetene på det 28 000 hektar store område med innsjøer og elver. Området har 300 km med merkede stier og flere leirplasser som skal vedlikeholdes.

Kommunene og Värmland lensstyre gir til sammen rundt 800 000 i årlig støtte til stiftelsen arbeid. De holder tett kontakt med Stora Enso som sitter i styret. Øvrige grunneiere blir invitert til et møte en gang i året. Ca. 20 stiller på disse møtene. Det ble rapportert om lite konflikter og godt samarbeid.

Det er ingen begrensninger på skogsdrift i naturreservatet, men det gis ikke tillatelse til bygging av f.eks. hytteby i reservatet. Unntaket er Leungshammar hvor campingen er. Her er det lov å drive utvikling innen et begrenset geografisk område inne i naturreservatet.

Inntrykket er at naturreservatet er ment som et rekreasjonsområde for mennesker, og at målet er en styrt bevaring og utvikling i forhold til det. Stiftelsen har 7 ansatte, to i administrasjonen og fire som passer på vedlikehold i reservatets mange stier og leire, samt opprettholdelse av det flotte området i Leungshammer.

Produktene

Glaskogen er først og fremst en vandredestinasjon med sine 300 km med stier, kombinert med leirplasser og enkle koier som man kan overnatte på/i. Her finner du rundturer/turforslag fra noen få timer til en hel uke.

Til vandring hører også fiske og bading i de mange innsjøene/elvene i reservatet. Det selges eget fiskekort og et Glaskog-kort som er betaling for bruk av overnattingsfasilitetene. Prisen er kr 50 per person per døgn. Etter litt oppstartsproblemer, da spesielt hos svensker, fungerer denne ordningen helt fint.

Glaskogen drifter også en campingplass med noen hytter, men de har størst kapasitet på oppstillingsplass for camping og bobil. Dette er planerte plasser med strøm. Alle stedene har bål plass. De ligger med litt avstand mellom hverandre og det er beholdt noen trær mellom hver plass. De har 63 slike plasser. 10 nye ble tilrettelagt for 2018 sesongen. Prisen var kr 300 000, dvs. 30 000 per plass. I år hadde disse nye plassene omsatt for kr 100 000.

De har også 60 kanoer for utleie, også disse kommer med trillevogner.

De har også nybygget kafeteria som er blitt meget populær.

De leier ut sine fasiliteter til grupper. Spesielt kafeteria og et eget område hvor de setter opp lavvo er populært. Området de leier ut er en flott leirplass ved innsjø. Det var også vannpumpe på stedet.

På området i Leungshammer er det flere utedoer med tank som tømmes jevnlig. På leirplassene lenger ut er det vanlig utedo, gapahuk og bål plass.

Marked

De hadde 32 000 registrerte gjester (overnattingsgjester). I tillegg kommer dagsbesøk til området ca. 10 000. Totalt ca. 42 000 gjester i året. 80% er utlendinger. Det ble ikke oppgitt fordeling på land, men vi kan anta at fordelingen er omtrent som på Arvika Kanot & Turistcenter. En av de mest populære turene deres går til Glaskogen.

Omsetningen inkl. støtte er på rundt 5 millioner (anslag 2018).

Stiftelsen Glaskogen Naturreservat er opptatt av langsom utvikling, slik at faste gjester opplever at de kan komme tilbake til år etter år og kjenne seg igjen. Dette får de også positive tilbakemeldinger på. Dette er et annerledes sted hvor man føler at tiden står mer stille.

I utviklings- og markedsføringssammenheng understreket de betydningen av samarbeid, lokalt gjennom Visit Arvika (kommunalt foretak) og Visit Värmland.

Det er altså mer fokus på å ta vare på enn å utvikle. **Dette bygger godt på prinsippet for hvordan å jobbe for et bærekraftig reisemål!**

Camping og resepsjonsområde.

Utleiehytter

Camping og bobilplass

Ny kafeteria

Bilde fra en travel dag i kafeteria

Innvendig i kafeteria

Konklusjon etter studieturen

Naturlandskapet og området ellers er ganske likt Hedmark og Finnskogen. Her domineres det av et relativt flatt skoglandskap. Det er nok noe tettere med elver og innsjøer i området, men det er også mange innsjøer og vannveier i Finnskogen. Glaskogen er en del av Finnskogen. Det er derfor grunnlag for å si at det man får til i Arvika er også mulig å få til i Finnskogen. Dvs. at også Finnskogen kan satse internasjonalt og at det området kanskje er mer attraktivt for det Europeiske markedet enn det norske og svenske.

Både i Kynnaprosjektet og Finnskogen som helhet bør det derfor være fokus på og nå et internasjonalt marked. At det er 80% utlendinger i Arvika området er et resultat av en langsiktig satsing og de naturgitte forutsetningene (skog, mye plass og en følelse av å være i villmark kombinert med godt tilrettelagte produkter).

Ved å utvikle tilrettelagte naturbaserte opplevelser er det mulig å utvikle ny næring også i Finnskogen og Kynnavassdraget. Det er ikke mulig å kopiere alt, men tankegangen og å ta seg betalt for å leie ut utstyr i kombinasjon med god veiledning og pakkeføring av f.eks. kanotur eller kombinasjonsturer med kano, sykling, vandring og fiske. God veiledning og detaljerte instruksjoner kan erstatte guiding og dermed holde prisene på et nivå som markedet tåler.

Både Arvika Kanot & Turistcenter og Glaskogen Naturreservat understreket betydningen av samarbeid og det å ha støtte i lokal og regional reiselivsorganisering. Reiselivet er bedre organisert og reiselivskompetansen er mye høyere både hos de som driver virksomhetene og det virker som om organiseringen lokalt og regionalt er mer stabil enn hos oss i Hedmark.

Ut fra studiebesøket er det likevel den profesjonelle driften og organiseringen i de to virksomhetene vi besøkte som var den viktigste beholdningen. Grunneiernes har en viktig rolle ved å gi rom for utvikling i sin utmark samtidig som det er viktig at utviklingen ikke går på bekostning av dem. Glaskogen sin måte å organisere dette på var forbilledlig. Her var det rom for skogsdrift, samtidig som det fantes inntjeningsløsninger som gjorde at området blir ivaretatt. F.eks. at det blir lagt ut ved på alle leirplasser slik at ikke gjestene går løs på skogen for å få ved (enkelt tiltak for å unngå konflikt med grunneiere).

Ut fra studieturen har vi fått inspirasjon til å:

- Identifisere inntekts- og forretningsmuligheter i opplevelsesbasert næringsutvikling. Vi må prøve å identifisere potensielle entreprenører som er i stand til å utvikle næring, samt å hjelpe dem på vei.
- Jobbe både individuelt og sammen med flere aktører for å satse internasjonalt, både med produktutvikling og markedsføring.
- Jobbe med å finne finansieringsløsninger for å løse fellesgodeproblematikken rundt å videreutvikle Kynnavassdraget etter at prosjektfasen er over. I tillegg finne gode samarbeidsløsninger med Grunneiere i området.